

P. 11. 198

ANUL LXXVI

N RELE 11 - 12

NOV. - DEC. 1943

CONVORBIRI LITERARE

DIRECTOR: I. E. TOROUȚIU

ALEX. BAICULESCU

ALEX. POGONAT
D. ALEX. BOUREANU
SERGIU LUDESCU
DUMITRU OLARIU
STOIAN GH. TUDOR
C. ST. VOICULESCU

TIPOGRAFIA „BUCOVINA” I. E. TOROUȚIU, BUCUREȘTI

~~3.036~~

934.620

~~14.090~~

05:8

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ ÎNTEMEIATĂ DE „JUNIMEA” LA 1 MARTIE 1867

INSCRISĂ LA TRIBUNALUL ILFOV, DOSAR 647/938

ORDONANȚA PREZIDENTIALĂ N-RUL 2708 DIN 20 FEBR. 1939.

APARE LUNAR ÎN 80 PAGINI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI III, STR. ARGENTINA, 39

TELEFON 2-10-43

ABONAMENTUL PE AN:

PARTICULARI	}	500 LEI
ȘCOLI PRIMARE		
ȘCOLI SECUNDARE		
LIBRĂRII		750 „
OFICIALE		1500 „
STRĂINĂTATE		2000 „
ABONAMENTELE SE ACHITĂ LA ÎNCEPUTUL ANULUI		
NUMĂRUL: PREȚUL INDICAT PE COPERTĂ		

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

Nu se împrumută
mută acasă.

CONVORBIRI LITERARE

ANUL LXXVI

N. RELE 11 - 12

NOV. - DEC. 1943

DIRECTOR: I. E. TOROUȚIU

MEMBRI IN REDACȚIE:

ALEXANDRU IONESCU

TEODOR AL. MUNTEANU

STEFAN CUCIUREANU

14090
3.036

934.620

„BUCOVINA” I. E. TOROUȚIU, BUCUREȘTI

P. 11. 198

BIBLIOTECĂ
JUDEȚEANĂ
NEAMȚ

Fond „G.T.K.”

934.620

CUPRINSUL

I. E. Torouțiu	O figură de baladă: Alexandru Baiculescu
Alexandru Baiculescu	Trei scrisori
Col. Popescu Poiană	Eroul Alexandru Baiculescu
G. Tutoveanu	Departe urlă tunul
Matei Alexandrescu	Dumitru Olariu, poetul tristeților pontice
Nic. Untărescu	Poeme din țara nimănui: Moartea spioanei; Inelul; Cântecul călărașului
Cornelia Giosan	Suntem drumeți
N. Cartojan	Pro Patria
Teodor Al. Munteanu	Jertfă pentru Țară: Nicolae Murărașu, Miron Gh. Nedioglu, Stoian Gh. Tudor, Ion Țur- can, Constantin Șt. Voiculescu, Gheorghe Vasilescu
W. v. Goethe	Egmont, IV—V, (Trad. de Laura M. Drago- mirescu)
Mircea Possa	Plecări
Radu Pătrășcanu	Fiord
Olimpia Melnic	Solie
Florica Chirescu	Liniste
Mihai Eminescu	Dorința (Desiderio) Trad. de Rafaele Amici
Paul Valéry	Fata torcând (Trad. de Zoe Georgescu)
Florin Niculescu	Paul Valéry (IV Considerațiuni asupra tech- nicei poeziei lui Valéry)
Rainer Maria Rilke	Perspective — Schiță florentină din Quattro- cento (Trad. de Iulia Murnu)
Agatha Bacovia	Otilia Enache Ionescu
Charles Baudelaire	Iubirea minciunii (Trad. de Gh. Hilt)
Alfredo Panzini	Cântarea îngerilor (Trad. de I. Micu)

Petru P. Ionescu	O evocare: Dan Alex. Boureanu
Grigore I. Grecu	Sonet
Vasile Damaschin	Sergiu Ludescu (Mircea Tiriung); Alexandru Pogonat
I. E. Torouțiu	Muncitorimea română în războiu

CRONICA LITERARĂ

P. P. Panaitescu, Emil Vîrtosu: Foletul novel. Calendarul lui Constantin Vodă Brâncoveanu.

CRONICA REVISTELOR

„Bulgarska Missal“ (**Ion Crivăț**). — „Gazeta Cărților“ (**Șt. Cuciureanu**).
„Cetatea Moldovei“ (**Teodor Al. Munteanu**).

BIBLIOGRAFIE

SUMARUL ANULUI 1943

O FIGURĂ DE BALADĂ: ALEX. BAICULESCU

* 29 SEPT. 1913 — † 23 SEPT. 1942

Cu tot zimbetul său de copil și cu privirea de îngerească liniște pierdută în nesfârșită zare, **Alexandru Baiculescu** se descopere, prin volumul de poeme *Cale Lactee*, fire mistică, pătrunsă de eterna

melancolie pentru himera vieții și ființei omenеști. Permanent stăpănit în gândire de presentimentul morții, într'un timp când tinerețea învăluită de robustă sănătate este în măsură să dea formei și conținutului existenței un ritm de sburdalnică vioiciune, poetul, născut la 29 Sept. 1913 în cătunul Rubla, com. Bălțați, jud. Râmnicul-Sărat, are abia 26 ani, când își tipărește în Brașov la 1939 culegerea de poezii, și prin desacordul dintre înfățișarea exterioară pornită mai curând spre exuberanță și expresia interiorului prin realizările de profundă serioșitate și amară tristețe, s'ar părea că și el face parte

dintre acele inimi brumate și suflete cărunte în toiu de primăvară, cari afectând sentimente de melancolie și visând urît, făptuesc versurile și-și dovedesc cel mult o stare de hipohondrie. Unii rămân neschimbați, alții cad mai adânc în această turburare, mulți se naltă cu putere de voință și elan vital peste ceață. Drumul către jertfă însă, pe care s'a dus Alexandru Baiculescu împreună cu atâția alții,

cari, în furtuna oțelurilor din Răsărit, prin sângele lor sfințit au durat punte între viață și moarte și dăruindu-se pe ei, s'au pierdut ca să se regăsească Patria și Națiunea, — acest drum alcătuește simfonia din simțimintele și gândurile exprimate în poemele poetului și din destinul său, din lupta pentru dorul de a trăi și știința și conștiința că:

Încă puțin și va veni o zi
Când trist pe buze-mi va îngheța ecoul
Și'n liniștea deplină voi simți
Cum intră'n mine uriaș tabloul

morții....

Astfel se încheagă armonie curată și limpede între creație și viața predestinată jertfei în măreția tăcută a oșteanului român, jertfă presimțită și prezisă cu glas de prooroc:

În orice clipă mă gândesc la moarte,
Mai trist se scrie viața mea pe cer....
Aștept un svon să vie de departe
Cu aripa lui mută de mister...

(F i n a l, în *Cale Lactee*, pg. 47).

Figură de baladă, ca *Pescarul* lui **Goethe**, pe care nereiada îl momeste în adâncul misterios al mării, **Alexandru Baiculescu** descifrează taina la 1939 și prevede și locul unde se va săvârși:

Vântul plimbă aripi de smeu peste Rusia....
Noaptea e dramă
Pe scena de argint coclit a stepei....
Nu simțiți războiul din aer,
Și sălbatecul care urlă
În această besnă a vorbei: Rusia?

Dacă scriitorii trec dela veridică trăire sau imaginație la realizări poetice, soarta poetului Al. Baiculescu îl duce dela realizare poetică, anticipată în cugetare și simțire, la autentică trăire. El însuși și-a îndreptat cântecul tinereții spre această împlinire de destin, căci, după ce și-a terminat liceul, în Aprilie 1931, la Râmnicul Sărat, fiind totdeauna premiant, în ultimul an chiar întâiul pe Țară, a urmat trei ani cursurile Facultății de Litere din București, pentru ca în 1935 să părăsească Universitatea și să se dedice carierii de ofițer activ, într'o atmosferă când creștea tăcerea marei răspunderi față de furtuna care se apropia. La 1938 este sublocotenent, iar în Iunie 1941 poetul aruncă lira și apucă spada, deoarece știe că numai arta războiului este în stare să apere ființa națională în care sălășluște spiritul creator.

Iată, așadar, cum creația și trăirea cresc în unitate și stabilesc acordul dintre spiritul adevărului gândit și exprimat și voința faptei desăvârșite; aceste două mari trăsături caracterizează personalitatea autorului de poeme *Cale Lactee*.

Viteaz prin natură înăscută, cum îl arată trecerile și drumul

eroic până la sfârșire, evlavios din venerație, poetul Alexandru Baiculescu nu se avântă spre ceriul lui Dumnezeu, ci rămânând pe pământ ar vrea ca mai degrabă să-l vadă pe Creator printre umilele sale ființe:

De-ar coborî și-acuma pe lume Dumnezeu
Călătorind toiagul de corn, pe drumuri, vara,
Lăsând din mână sapa, cu cușma 'n mână, eu
I-aș da dela porțița deschisă: bună sara!

Și L'aș pofti pe Dânsul la cina mea săracă
Și mi-aș chema nevasta să-i spun să puie masa,
Și s'or mira vecinii dece o stea s'apleacă
Să-mi mângâie cu raze ograda mea și casa.

L'aș ospăta cu cinste și L'aș ruga să bea,
Doar un pahar din vinul făcut din via mea
Și stând de vorbă 'n tindă, să-I fac o bucurie,
Mi-aș îndemna băiatul să-I spuie-o poezie.

Și 'ntr'un târziu când Domnul s'ar ridica să plece,
Cu-aceiași cinste până la poartă L-aș petrece.
I-aș da cu ochii 'n lacrimi, din poartă, cale bună
Și-aș sta să-L văd cum pleacă, pe drum stropit cu lună.
(Ospeție, pag. 43—44).

Dealtfel Dumnezeu și Isus se întâlnesc adesea în poezia lui Baiculescu, iar poetul îi și aude și vede pretutindeni în natură:

Dar stați puțin cu fața 'n ploaie; unde
'L'auzi pe Dumnezeu? Că se aude!..
Și 'n suflet, nesimțit, parcă 'ți pătrunde
Un inger blând cu aripele ude.

Așa văd eu! Bani de-azur în glodul greu
Ciorchini de întunec în apus
Și 'n orice floare chipul lui Isus
Așa văd eu!..

(Așa, ibid. pg. 7/8).

Nu este panteism în înțelesul filosofic al cuvântului, ci din profundă religiozitate poetul întărește ideea de divinitate prin recunoașterea ei în formele existențiale din împărăția lui Dumnezeu.

Poemul *Liniste* începe cu o idee asemănătoare:

Azi-noapte L-am văzut iar pe Isus,
Era parcă mai trist ca totdeauna

El sta tăcut în câmpuri deschise; umbra Lui
Chema din goana lunii albastre fluturări
Ștergarul alb al păcii pe fața câmpului.

Structural curat din constrângere sufletească, smerit în fața naturii genială maestră în poezie, Al. Baiculescu își mărturisește Neputința:

Știu, mâna poartă 'n goană condeiul pe hârtie
Dar pasul ei nespornic rămâne înapoi....
Cu sacii plini pe umeri, doldora de vecie,
Trec versurile 'nalte foșnind pe lângă noi.

Și nu rămâne 'n urmă din fruntea lor de pară
Decât un sbor de umbre și-o haină grea de nouri;
Cu toc muiat în toamnă și gându 'n primăvară
Silabisim pe coale fărmatele ecouri.

Păstrăm în noi doar urma de trecere și val
Și nu 'mbrăcăm poemul cu foi de lună plină,
Cum marea-și scoate sarea cu apele pe mal
Gătindu-și țarmul negru în straie de lumină.

Ne cade mâna dreaptă pe coala ca poleiul
Și trece 'ntreg convoiul solemn și daurit
Și tot mai mult ne scurmă 'n vânt uscat condeiul
Când triști notăm în cârca poemului: sfârșit.

De aceea, nu se grăbește, ci meșter conștinicios el așteaptă limpezirea gândurilor și purificarea simțimintelor, din cari apoi va încerca să prindă sălbătăcia viscolului și s'o aștearnă pe zăpada albă a hârtiei:

Cuvântul de iubire nu ți-l spun!
I-așa de dur și de banal și greu cuvântul
Și poartă 'n el ceva șuerător ca vântul,
Ce scarmână livezile de prun...

Cum să ți-l scriu așa să ți-l trimit
Sălbatic viscol pe zăpada din hârtie?
Mai pot să chem cu el azurul larg să vie
Și 'n jurul tău să unduiască nesfârșit?

Căci stau mereu și descifrez pe cer
Cuvintele minunilor săpate,
Și 'n orice stea văd un cuvânt săpat stingher
Ce scapără luciri nemaiaflăte.

Și 'n orice constelație supusă,
Sclipind văpăi de-argint în ochiul meu,
Văd totdeauna o gândire opusă
Și scrisă 'n foi de cer, de Dumnezeu...

Așteaptă dar, cuvântul să-l lucrez
Să-l fac să fie asemeni unei stele,
In căzi de rouă, lin, să-l îmbăiez
Și să-l călesc în foc de vise ușurele.

Și-apoi citind cuvântul meu de dor
Să fie 'n el doar svon stelar și curcubeu,
Să simți în jurul tău, tremurător,
Cum se boltește, pentru tine, cerul meu...

Scriitor foarte cult și cetit, cu educație îngrijită de acasă, de dascăli săi și cu deosebire de dânsul singur din frageda-i tinerețe fără odihnă, Alexandru Baiculescu își țese filosofia vieții eterne prin metempsihosă sau metensomatosă, ferindu-se de reflecții abstracte cari pândesc cu ură și denunță sensibilității estetice lirica filosofică, și caută să le exprime prin metaforisarea lor, reușind în spiritul clasic al creațiunilor poetice, care suprimând jocul ușor și ușuratic al fan-teziei înșelătoare pentru spații și timp, cedează locul totdeauna realităților cu substanță firească pentru modelări și realizări artistice durabile:

Poema Mioriței și-acuma o citesc
Ca și atunci, în clasa III-a de liceu,
Când învățam ce e un cântec bătrânesc
Pe-un țărnam umbros și lin de eleșteu.

Prin gândul meu și-acum simt turmele de oi
Cum trec, cu tropot greu, ca o imensă ploaie,
Cum sună vântul din cobuz prin foi
Și 'n clopotele lor de acioaie.

Vorbesc și-acum cu Miorița nădrăvană
Ce-mi tângue veleatul meu răpus...
Las șipote subțiri să-mi curgă 'n cană
Și beau adânc licoarea din apus.

Dar moartea mi-o aștept cu frunte 'naltă
Așîșderi unui brad, ca pe-o mireasă...
Din sângele-mi ce-o curge către baltă
Să-i înfloresc rubine mici pe coasă.

Știu bine-apoi: voi fi înalt stejar,
Ori poate un isvor într'o pădure...
Voi sprijini în creștet cerul clar
Și 'n unda mea seninul larg o să murmure...

Și turma mea poate-o veni într'un târziu
Să-mi soarbă umbra tainică și lină,
Sau hoinărind pe urma-mi, cu sufletul pustiu,
Și-o căuta măicuța la umbra mea, hodină.

Ori poate, însetată de umblet o să vie
Să bea puțin din trupul meu de ape
Și niciodată n'o să știe
De ce mă simte-atâta de aproape...

(Miorița, ibid. pg. 21/22).

Poezia unui iluminat, cu atitudine de împăcare fără murmur față de ideea morții, pentru viața sa vijelioasă prin integrare în evenimentele vremurilor, tulburătoare prin voința de a-i arăta sensul și cu misterioasă grabă de a-și prooroci sfârșitul.

Privind acum din nou chipul său, parcă-ți râde de tine care te simți legat de pământ; parcă prin zimbet reținut discret în colțul gurii, care însă totuși a înflorit și lui i-a înseninat fața, tăinuește un gând și din superioritatea sa sufletească te cruță de a ți-l comunica....

Plastic în descrieri, cu relief și rezonanță în verb, dinamic în expuneri pline de sunet și mișcare, autorul poemelor din *Cale Lactee* trebue citit și recitit, pentru ca de fiecare dată să iasă la iveală virtuosități într-o versificare vibrantă, de originală prospețime, care nu seamănă cu nici altele ale contemporanilor de vârstă și indeletnicire și nu trădează influențe ale vre-unui maestru.

Alexandru Baiculescu este tributarul propriului său talent caracteristic prin temperament și adâncime de gând, rod al unei temeinice culturi. Uneori, câte o exclamație bine plasată produce efect hotărâtor pentru ademenire în interiorul poeziei:

Ehei, când **sufală foala vântoaselor** pe cer,
Cum se desface luna și-și tremură văpaia!
Sar așchii mici de stele și lină cade ploaia
Cădelniței cu basme și svon de leroi-ler.

(Noaptea mea, ibid, pg. 19).

Onomatopea obținută prin repetarea consoanelor spirante din versul prim nu va scăpa desigur nimănui. Asemenea mijloace în frământarea materialului poetic sunt cu atât mai încântătoare, pe cât țâșnesc spontane din dinamica ideii.

Volumul de poeme din *Cale Lactee* se va completa cu publicarea în *Convorbiri Literare* a altor poezii postume, cari ne-au fost puse la îndemână de colegul **George Baiculescu**, fratele eroului-poet și poet-erou — căpitanul Alexandru Baiculescu.

La activitatea literară se pot adăoga și scrisorile sale, dintre cari trei le tipărim în numărul de față al revistei, pentru frumusețea descrierilor, noblețea sentimentelor și ținuta înaltă a gândurilor.

În publicația periodică redactată de **Al. Baiculescu** împreună cu **Traian Stoica** în R. Sărat la 1934 (din care am văzut numai un singur număr), în *Caet Lunar de Literatură și Artă*, se vor găsi de asemeni pagini de proză beletristică iscălite de Al. Baiculescu.

Negreșit că în ceea ce privește fixarea locului ce se cuvine talentelor tinere căzute la datorie în plină fierbere spre desvoltare și desăvârșire, pentru istoria literaturii nu reflecțiile teoretice decid, ci înfăptuirile lor artistice.

Cei cari au ars însă ca niște torțe în focul bătăliilor ori s'au frânt ca niște svelte obeliscuri sub loviturile crunte ale schijelor, sunt îndreptățiți ca istoria să judece nu numai moștenirea lor lite-

rară, ci și aceea pe care ar fi fost în stare să ne-o dea în linia lor de marcată ascensiune, la capătul ei supremul sacrificiu reprezentând supremă culminație. Asta nu înseamnă solicitare de generositate, din partea istoriei literare, ci dimpotrivă, ei au anticipat cu generositatea, dăruindu-și viața, pentru ca istoria să existe...

Dacă și unele din realizările lor vor fi trecătoare, ele poartă totuși pecetea sfințeniei prin legământul adânc cu trăirea colectivității, pe care au eliberat-o din strâmtorările sufletești.

În fruntea acestor scriitori, prin întruparea celor mai alese virtuți și prin mărturisirea unui talent viguros, se găsește Alexandru Baiculescu.

Ostaș viteaz din fire, religios creștin din pioasă convingere, colcăitor de dragoste pentru Țară și Națiune, înarmat astfel moralicește, pentru dânsul plecarea pe frontul luptelor, a însemnat urmare a unei vocații, iar jertfa din urmă, — moartea — o apoteoză pregătită cu semnificație de imn al vieții și biruinței.

Viața, producția literară, moartea — o simfonie, numele Alexandru Baiculescu — o figură de baladă, un simbol pentru tinerețea curată, care mereu se va succeda și mereu se va întreba pe ruinele în veacuri fumegânde: ce-a fost pe aici?...

I. E. Torouțiu

I.

Scrisoare către tata : Pavel Baiculescu,
învățător pensionar — R.-Sărat.

Dragă tată,

Vreau să vă anunț pe toți că până acum sunt sănătos și o duc cât se poate de bine. Aș vrea mult să mai primesc ceva noutăți de pe acolo, să știu ce mai faceți. În ce privește evenimentele, să nu duceți grijă despre mine. Imi voi face datoria cu strictețe, cu credință și cu entuziasm; am jurat să nu dau nici o dată înapoi. Am pornit toți cu o nădejde plină de lumină, cu o voe-bună și un entuziasm fără margini, așa că trebuie să învingem, mai ales că suntem puși toți sub comanda Marelui nostru General. Suntem prea uniți acum, prea cimentați sufletește, ca să putem fi învinși.

Pornim acum ca un uragan mare, ca o năpraznică vijelie de foc, așa că vom învinge.

Nu sunt nici trist, și nu am nici un fel de teamă. Dar nu voi necinsti numele familiei noastre dând măcar un pas înapoi.

Pășim pe pământuri ce ne-au fost furate de hoții roșii,

pământuri care ştim cu toţii, profund până în ultima fibră a conştiinţei noastre, că sunt româneşti.

Păşim pe pământuri pe care au trecut odată cohortele străbunilor, pe locuri pe care s'a topit elanul lor, pe pământuri pe care au muşcat glia apărându-şi dreptul lor, elan şi credinţă pe care ni le-au trecut acum nouă.

Ca într'o goană a torţelor..

S'ar putea ca să cad în această vijelie de foc. Dar pentru aceasta să nu fiţi nici trişti şi să nu varsaţi nici o lacrimă.

Voiu cădea pe câmpul de onoare şi mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dat să trăesc aceste zile de energie şi de suflu eroic. Să fii mândru, dacă voiu cădea, la fel ca bătrânul moşneag din poezia „Neacşu din Buzău”, a lui Nenişescu.

Să-mi purtaţi doar o amintire frumoasă, la gândul că băiatul vostru cel mic a murit pentru patrie.

Cu noroc şi cu aprigă dorinţă de izbândă, vă sărut pe toţi

Al. Baiculescu

Iulie 1941

II.

Scrisoare către nepotul său: Emilian G. Baiculescu,
elev de liceu, Bucureşti

Dragă Cocule,

Am primit rândurile tale şi-ţi mulţumesc pentru faptul că te-ai gândit şi la mine. Îţi voiu aduce într'adevăr o amintire frumoasă de pe aici, poate chiar tichia lui Stalin, dacă voiu avea norocul să dau eu peste ea.

Ceeace trebuie să ştii tu însă este faptul că am să-ţi povestesc multe, variate şi frumoase lucruri de pe aici. Să ştii şi tu ce însemnează colectivism şi întreaga gamă de substantive cu conţinut oarecum necunoscut, toate legate de acest cuvânt, dela unul care a avut norocul să le vadă la faţa locului. Am să-ţi povestesc o sumedenie de lucruri curioase, dintr'o ţară stranie, dintr'un ținut unde viaţa a mers pe alte făgaşuri, decât cele ştiute şi cunoscute de noi.

Intr'un almanah al Universului — mi se pare — de

acum câțiva ani, am citit o minunată schiță, cu titlul „Cocoșii colectivi”. Să știi că așa ceva am văzut pe aici, adică o întâmplare de mare haz, ceva „made in U.R.S.S.”, pe care am să ți-o povestesc cândva.

Trebue să fii convins însă, *Dragă Cocule*, că nicăieri nu e mai bine și mai frumos ca în țara noastră. Numai departe de ea poți să-ți dai seama ce înseamnă să ai o Patrie, mai ales una așa cum e a noastră peste care Dumnezeu și-a lăsat darurile lui cele mai calde și mai alese; numai așa poți să înțelegi imensa cinste de a lupta și a muri pentru ea.

Aici numai îți poți da seama de luminoasa minune care se cheamă România. Noi, cei de aici, o purtăm în suflete ca pe o icoană scumpă, peste care ninge cascada dorului celui mai fierbinte.

Acum, dragă Cocule, până la ziua revederii noastre, care să sperăm că nu va mai fi așa departe, rămân să lupt pentru năruirea ultimelor rezistențe inamice, pentru biruirea învâțăturilor lui Iisus, asupra întunerecului și a haosului bolșevic.

Dorindu-ți să crești flăcău voinic, spre bucuria părinților tăi, sănătos și tot mereu cel dintâi între colegii tăi, primește cele mai alese urări și o caldă îmbrățișare dela unchiul și prietenul tău mai mare

Alexandru

20 Septemvrie 1941.

III.

Scrisoare către fratele său G. Baiculescu și Familia

Dragii mei,

Sunt aici la datorie, așa cum am ținut să fiu — și până acum totul merge bine. Sunt sănătos și aici, asta contează cel mai mult. Avem o toamnă de stepă, lungă și aurie, cu enorme vârtejuri de praf, înalte ca o trombă marină, așa cum nu mi-a mai fost dat să văd până acum. Se înalță drepte, rotindu-se până la cer, ca un stâlp gigantic care ar vrea să susțină bolta aceasta ireal de albastră pe umerii lui. Nu se deplasează nici măcar câțiva metri din locul unde s'au format, nu aleargă peste câm-

puri, așa cum fac cele dela noi, ci se înalță, acolo, drepte, în marginea drumurilor.

Incolo, este aceeași toamnă ca la noi, desprinsă parcă din vechi medalii, ruginite și prăfuite de vreme. Aceleași șiruri de cocoare care se călătoresc spre Sud, aceleași concerte de greeri din câmpiile noastre, aceleași stoluri de prepelițe sburând jos, improșcând miriștile arse cu sgomote repezi, ca o ploaie de vară, aceleași căderi de stele, în nopțile clare și line de toamnă. Și peste toate, un fel de neclintire, un fel de uimire înaltă și gravă, așa de strâns legată de toamnă, pe care numai bubuitul tunurilor, o sparge.

Nu se poate să treci cu vederea praful de aici. Pentru că este o altă surpriză. Pentrucă este ceva care nu mai poți întâlni nicăieri. Așezat peste toate drumurile mari și mici, face impresia valurilor unei mări împietrite de gestul încărcat cu vrajă al unei baghete magice. Dormitează cuminte pe panglica albă a drumurilor, având o culoare specială a lui, atât de fin, cum numai nisipurile Saharei ar putea să mai fie. La atingere este moale și catifelat, ca o blană scumpă de jder. Dar e de ajuns trecerea unei mașini sau a unei căruțe și tot se ridică în aer. Plutește astfel ore întregi, fără să mai poți vedea nimic, îți pătrunde de-a-valma în ochi, în gură, în plămâni, în pori, în nări, nu poate fi oprit cu nimic și de nimic.

Incolo e bine. Ne facem serios datoria, așa cum se cuvine, pentru Patrie.

Vă rog să-mi scrieți și, încăodată îl rog pe George, dacă poate, să trimită aici ceva reviste sau periodice. Mi-ar prinde tare bine. Il rog deosemeni pe Cocu să-mi scrie și el.

In așteptare vă îmbrățișez pe toți și vă doresc sănătate multă și spor.

Alexandru

12.IX.1942 — pe front.

Domnule Baiculescu,

La scrisoarea Dvs. din 10 Oct. 1942;
Cu onoare va comunicăm mai jos date asupra
 fratelui Dvs. Locot. Baiculescu Alexandru, căzut eroic
 pe câmpul de luptă.

În ziua de 23 Sept. 1942, pe la orele 16 rușii
 întreprind o acțiune puternică după o vijelioasă
 pregătire de Brânduri, dar nu reușesc să dea înapoi
 cu un pas pe apărătorii care au în frunte pe bravi
 ior Comandant Locot. Baiculescu și care personal trage
 cu pistolul automat și ~~își~~ îndărdătează ~~habilitățile~~
 Valurile de năvălitori s'au oprit sub grindina
 focului nimicitor.

În cursul acestor îndrăgite lupte Locotenentul
 Baiculescu cade ca un erou strâpuns de schije de un
 Brandt.

Pentru faptele sale de arme Locot. Baiculescu a
 fost propus la decorare Post-Mortem, cu Ordinul Steaua
 României cu spade și panglica de Virtute Militară.

De asemenea propus la avansare Post-Mortem la
 gradul de Capitan.

A fost înmormântat în ziua de 24 Sept. 1942 în
 cimitirul din Gromet.

Comandantul Regimentului și camarazii săi regretă
 moartea timpurie a braviului Locotenent Baiculescu
 însă sunt mândri de faptele sale de arme.

COMANDANTUL REG. INFANTERIE

Popescu Polana.

D E P A R T E   U R L ă   T U N U L

Sub streșina de sălcii, cu focul stâns în vatră,
Stau singuri, sentinele, pe'ntinsul de zăvoae;
Departe urlă tunul, mitraliera latră,
Și prin văzduh, balauri de pară, se'ncovoaie...

Și spune cel mai tânăr: „Mi-e tare dor de-acasă,
De staul, de ogoare“... Și'ncet apoi, cu teamă:
„Și de-o bucat' de vreme nici mama nu mă lasă,
Că'n fiecare noapte mă plânge și mă chiamă.

Crescuse frunza'n codru, cântau prin rariști cucii
Și turmele stau gata spre măguri să se 'ndrepte
Când am găsit-o 'n luncă, la troița răscrucii,
Și mi-a jurat, Ioana, că are să m'aștepte“...

Târziu... se 'ngână zorii pe vârfuri de pădure
Și plopilor li-i fruntea de raze'ncununată
Și tainic își ia sborul prin ramurile sure
Un viers din altă lume, o doină 'nfiorată...

Plutește peste ape, fantastica-i chemare,
Și-atât noian de doruri, în glasul ei frământă,
Se urcă pân la stele, se'mprăștie pe zare,
Și toată stuhăria Cubanului o cântă.

G. Tutoveanu

D U M I T R U O L A R I U

POETUL TRISTEȚILOR PONTICE

Fără 'ndoială că atitudinea critică pe care se cuvine s'o păstrăm în fața operei de artă nu trebuie influențată, întru nimic, de circumstanțe sentimentale legate firesc de întruparea trecătoare a creatorului. Nu este numai un simplu deziderat și nici o tăgadă a istoricismului, care rămâne în rosturile lui bine definite.

Practicienii unor asemenea concepții, până în momentul în care nu au trecut și ei în exagerare, de partea cealaltă, în limitele extreme și anume dincolo de timpul și spațiul în care operele de artă s'au născut, acești practicieni au reușit, în majoritatea cazurilor să formuleze judecățile cele mai echitabile, sentințele cele mai acceptate.

Dar, o asemenea poziție îndreptățită față de artistul împlinit, realizat — și acesta încă este un mod concesiv de a vorbi, pentru că până în ultima clipă cel ce a creat cu adevărat tot mai are ceva de adăogat, tot atât de nou, tot atât de valoros, de neașteptat — această poziție în aparență inflexibilă se lasă totuși moderată și ea oridecâte ori ne aflăm în fața unui sbor neîmplinit, în fața rândurilor, versurilor, paginilor scrise de un tânăr, prea tânăr poet, scuturat de timpuriu, ca o floare peste care s'a revărsat pe neașteptate o iarnă ce se presupunea sfârșită de mult.

Deschidem paginile de poezie ale lui Dumitru Olariu, cu emoție, cu temere, ca și cum am deschide filele încondeiate ale unei cărți de rugăciune. Îi slovenim versurile și ni-se pare că ne-am desprins de pământ și ne rugăm — în acest miez de noapte — pentru sufletul lui.

Și, iată, fără să-l fi întâlnit vreodată în viață, fără să ne fi strâns mâna, în acest ceas de taină, de necuprins în cuvinte, credem că-l recunoaștem după cum se apleacă peste umărul nostru drept, ușor ca un sbor de hulub și cântă și el, odată cu noi, versurile tinereței lui, ca pe un lucru inedit, al altuia.

Nu ne 'ncumetăm să ne ridicăm privirea și să-i vorbim — umbră cum este — de teamă să nu se scuture în cenușa întunericului și să-l pierdem.

Ce căutăm oare în versurile lui decât pe el însuși ? Și din moment ce avem această certitudine a mult doritei noastre întâlniri, a-i cere mai mult nu înseamnă să-l alungăm și să nu ne mai putem găsi niciodată deslegarea în fața noastră — înșine, cel puțin?

Citește el, sau noi ? ne surprindem întrebând.

*Am încuiat lăcatele de stele
Pe ușile de marmoră în glas,
Pe dinăuntru cheile le-am tras,
Ca niște flăcări pilpiind în ele.*

*Fărâma cu fărâma de cocor,
De nemurire gândul se desprinde;
Privesc în urmă — timpul mă cuprinde,
Mă soarbe lutul, zărilor mă dor.*

„Ursită”)

Deși poemul nu s'a sfârșit, rămânem aici. Facem un popas necesar să ascultăm îndelungul ecou al celor două strofe, întocmai cum pe malul mării așteptăm, de departe, din larg, de sub orizont, întoarcerea valului rupt câteva clipe mai înainte dela picioarele noastre.

Dela aceste două strofe — care dau un contur deplin gândurilor poetului — din aceste dense mărturisiri, sigilii peste ultima filă a caetului, cred că ar trebui să înceapă înțelegerea poeziei, rodită în cei 10 ani de vrednică și severă ucenicie, (1929—1939) ai lui Dumitru Olariu.

De câte ori artistul nu răușește să fie oracol inspirat și să rostească — la rece — în versuri, în piatră, în culoare, în sunet, deslegarea propriului său destin?

Presimțire și în acelaș timp olimpiană acceptare a celor hotărâte, a celor ce-i sunt scrise de ursită, iată semnificația ultimelor două versuri citate:

*Privesc în urmă — timpul mă cuprinde,
Mă soarbe lutul, zărilor mă dor.*

Tânărul poet a intuit, poate cu mult mai de vreme decât s'ar fi convenit, prezența celor două dureri gemene date existenței umane, apriorice, și în aceeași măsură în cea mai ireductibilă opoziție: durerea pământească, chemarea implacabilă a lutului, cum îi spune el și durerea cealaltă, celestă, a zărilor pierdute, asemeni unui Paradis, pentru totdeauna.

De altfel, ca și în pictură, în poezie, cercetătorul poate găsi, fără eforturi, nota dominantă, tonalitatea, taina de meșteșug a poetului, cheia sensibilității lui, care, pentru Dumitru Olariu este *obsesia culorii negre*.

Iau frunza neagră-a inimii și-o sbat. (Transhumanță); *Plânsul negru, plop sărman* (Balada plopului); *Pâinea mea cea neagră, cea de toate zilele și nopțile amare.* (Visul); *Doamne, câtă neagră seară!* (Carii pre heruvimi); *Doar că vântul, scurs pe crengi mereu dureros ofta din cornu-i brun.* (Incantație); *Copite negre de furtună.* (Naufragiu); *Cum luneci ca un fum albastru pe țărnul negrei reverii.* (Vârful cu dor).

Deci, dela început se poate descifra în poesia lui Dumitru Olariu o notă gravă de melancolie, de îndepărtată descendență eminesciană, prin ținuta ei nobiliară, o tristețe mai puțin trecătoare, o neînțelegere care, poate venea dinlăuntrul său, cum urcă seva uneori amară în muguri și floare, sau, tot atât de posibil din afară venită și care găsea în temperamentul tânărului poet, portul cel mai prielnic definitivelor ancorări.

În „*Cinstita cântare*” numai, durerea izbucnește mai violentă decât oricând, fără acea stăpânire obișnuită din alte poeme, în fereastra cărora — din când în când — bate câte-o rază de soare primăvăratec și adie câte-un ram înflorit cu învincibila lui sete de viață.

Transcriem în întregime „*Cinstita cântare*” în credința că ea ne ajută la împlinirea definiției ce urmează să dăm poeticei olariene:

Suflete, sufletul meu,
Impărăție sguđuită greu!

Turbure ești ca o pădure ce se umple de ciute,
Secat-au isvoarele nădejdi tale;
Cerbii se adapă din bălți stătute.

*In rugăciuni murmuri ca un plop înalt,
Te subțiezi în sus, fără umbră,
Cu glesnele înzăpezite în bazalt.*

Tare mahnit, suflete, viețuești!
De îndoeli încolțind ca niște holde,
Pribeag în mine, cucerit, pătimești.

*Unde sunt visurile care te-au purtat de subțiori
Și te-au învățat să umbli singur,
Abur nins peste sfioșii lujeri de candori ?*

*Ca un fum ridicat în două picioare,
Stăpânirile-ți îmbelșugate de slăvi
S'au prăbușit pe-un continent fără soare.*

În zadar au toate învierile să fie,
Arzi în mine suflete ca o cruce
Pe care nu mai pot ceti ce scrie...

Nu sunt cuvinte aruncate la 'ntâmplare. Tânărul poet își strigă durerea în accente de o sinceritate emoționantă tocmai pentru această taină a marei lui pătimiri, pe care, dacă nu a dus-o cu el îngroapă, un biograf va răuși să o reconstituie din țesătura de păianjen a vieții lui provinciale. Pentru că, dece n'am spune-o, drame asemănătoare, în intensitate cel puțin, aceleia a lui Dumitru Olariu sunt frecvente în orizontul de plumb al vieții de provincie, veșnic acelaș și neîncăpător pentru marile elanuri de tinerețe.

Să nu uităm — păstrând proporțiile desigur — că tânărul nostru poet retrăește și el ceva din prestigioasa viață de surghiun a lui Ovidiu, sub al cărui patronat pare să-și fi pus multă din suferința lui.

A spus-o el însuși, în altă parte, în „Pontica”, din care desprindem această strofă convingătoare:

*Cu dangăte pasărea morții în gând viscolea
— Proscris să-mi mai port nenorocul prin viață, nestins?*

*De valul regretelor veșnic lovit și învins?
Statornic ruginile gândului rău le coclea.*

Să fie aceasta o evocare discretă a marelui poet latin, oaspete surghiunit și statornicit apoi — prin moarte — pe țărurile pontice? Sau, vorbește el însuși, poetul Dumitru Olariu, sedus de identitatea între suferința ilustrului înaintaș, în caligrafia inimei și-a gândului și suferința lui, rob, fără putință de eliberare, al acelorași țăruri bătute de tristețe?

Și dacă mergem mai departe și ne vom întreba ce-a cântat, în scurta lui trecere printre noi, poetul Dumitru Olariu, vom putea grupa tematica poeziilor sale, în patru capitole deopotrivă de dramatice: *femeia, peisagiul dobrogean, marea și, acel flux și reflux al vremurilor romane*, peste care el nu putea trece cu nepăsare din îndoitul sentiment al localnicului și al Românului care totdeauna se regăsește împăcat în străvechile lui izvoare.

Deși tânăr, nu se poate vorbi totuși la Dumitru Olariu despre o poezie a iubirii în sensul larg al cuvântului. Un singur poem adresat direct iubitei căreia, despersonalizând-o, îi oferă cu generozitate băutura de cucută a propriei lui tristeți:

*Iubito, rădăcinile de apă
Au putrezit de secetă 'n pământ;
Nici zâmbetele tale nu mai sînt
Ca niște nuferi înfloriți în apă.*

*Vezi, toți salcâmi, câți au mai rămas,
Indoliați în alb lângă fântână
Văd îngroziți în singura fîntînă
Că nici un strop de cer n'a mai rămas.*

*Iubito, vom muri și noi de sete,
Stârșitul e aproape, ca un tîrm.
Dă-mi gura, dă-mi uitarea fără țarm,
Iubito, să murim așa de sete.*

(„Arșiți”)

„Aișe”, alt poem de iubire trebuie considerat mai de grabă un portret, decât un cântec nestăvilit al dragostei. Poemul acesta se cuvine să fie alăturat și el ciclului de peisagii dobrogene. („Primăvară dobrogeană”, „Priveghi în mine însumi”, „Dobrogea”, „Necunoscuta noastră toamnă”). Aișe e mult mai depărtată, cum era de

altfel, firesc, de poet. Ea poate fi considerată asemeni unei nave, grațioasă, exotică și misterioasă în trecere prin inima lui. *Aișe* l'a ispitit, i-a ispitit mai bine zis, pana, nu prin carnea ei, „stepă'n flăcări” ci prin acel filon de suferință, înrudit cu suferința lui și pe care poetul avea să-l transcrie în nopțile lui de singurătate și sbucium cu pasiunea colecționarilor de tonuri sumbre:

*Și-agonizează 'n unghiu curcubeie.
Melodios, alunecă ușor
Ca o lumină slabă pe covor;
O, dar o stepă 'n flăcări coapsa ei, e.*

*Visînd cu umbre lungi despre alean,
Suava ei iăptură de mărgean,
Cald murmurată și'nspicând abia,
Întelenește 'ntr'o mahnire grea.*

*Privirile pe ochi i-au ruginit
Ca niște pasări înoptate 'n sbor,
Ca niște cupe cu vin s'au golit
De păcura luminii lor.*

*Ea simte bine 'n trupu-i de tătară,
Un svon ghiaur c'o turbură și-i place;
Tiptilii sîni, mezine vrăji stângace,
O mint însă că nu e încă primăvară.*

Cu „*Aișe*” tânărul poet ne introduce în peisagiul dobrogean, peste care trecerea timpurilor a imprimat note atât de diferite, atât de străine și totuși armonizate uneori până la contopire. Niciodată nu poți să știi dacă pământul dobrogean este un muzeu de istorie universală, un bazar oriental, o poartă la care au bătut cu încredere argonauții lumii, însetați de glorie și aur, ori ultimul semn de hotar al latinității noastre, care s'a oprit aici, oprită de valurile Mării Negre.

Din toate cele patru poeme citate de noi mai sus, dispersate în carte — și pe care cel ce se va gândi vreodată la vreo editare postumă a lui Dumitru Olariu le-ar putea grupa în cicluri unitare, cel mai expresiv, cel mai bogat în notații și vrednic de a figura într'o antologie a liricei dobrogene, care ne lipsește, este, după noi, poemul intitulat „*Dobrogea*”:

*Țară de foc, amvon de cocori...
Pescarii scot soarele 'n plasă din mare,
Cu hohote roșii în zări isbucnește lumina;
Pe cîmpuri azi macii se'mbată cu sângele vechilor zei.*

*Unde'ncep descuiatele-ți raiuri și cine
Ar putea spune? Dar rugii cu crengi de tămâie.
Singurătatea în vaste oglinzi bintuește,
Nechează cucuta în inimă.*

*Jar crud biciuindu-i cu patimă sîinii,
Cîmpia și-i obrăznicește 'n rotunde movili
Și-aprinșii luceferi adeseori cad în ispită,
În nopțile plastice ca niște amfore.*

*Albe cătune și-adună bordeele'n poală
Și nemărginit apoi sîngerază în stepă un fluer nomad.
Lângă putrede, bătrîne miresme
Își blestemă luntrile'n care au călătorit.*

*Iată, geamia ciulește ureche la cer;
Pornesc, oare, norii la braț cu furtuna
Sau numai salcîmii oftează privind îngroziți
În sterpe fîntîni aspre de secetă?*

*Fâlfie galbene șaluri de răpiți pe umărul tău,
Iarna prelung înfloresc neîndoioasele holde de viitor,
Țară de foc, țară de taină.
Pe care-o sărut pătimaș ca pe-o dragoste vie.*

*

Tânăr poet al tristeților pontice, precum i-am zis, al mării și-al ecoului antic, de aur, revărsat peste plaiurile românești ale Dobrogei, Dumitru Olariu, va cânta deopotrivă, în versuri, amintind tăetura latină a cuvîntului, epocile de glorie ale cohortelor romane care-și deschid drum în stepa scitică:

*Prin scitica stepă cu veninoase,
Chinuitoare păenjenișuri
Și aspri ciulini rătăcind în horde noroase,
Cohorte romane deschid luminișuri.*

. . . . . („Castru")

„Callatis", „Pontica" și „Tristia" întregesc acest ciclu al evocărilor. În fiecare din aceste poeme se resimte tonul sigur al omului de cultură aleasă și nu mai puțin inspirația caldă a celui legat de pământul acesta, al nostru.

Am inversat oarecum ciclurile enunțate și am păstrat pentru sfârșitul cunoașterii poeziei sale, poemele închinete ori numai inspirate de nestatornicia valurilor. La toate întrebările ce-și va fi spus, Dumitru Olariu, răspunde într-una din poeziile sale marine, cu această strofă, care nu poate fi — în fond — decât sub altă față, aceiaș renunțare de totdeauna a poetului:

*Intreaga mare e o carte
De taină grea, nepământească,
Pe care cei plecați, departe
Încearcă uneori în moarte
Cu prețul vieții s'o citească.
(„Și, Marea e o carte")*

Credem că s'a epuizat expunerea tematicii poeziei lui Dumitru Olariu și, cu aceasta, vom trece, mai departe, la cunoașterea poetului și-a poeziei sale.

Am mai remarcat în urmă un fapt destul de semnificativ: acea lipsă de organizare a poemelor în carte. Se poate întâmpla ca poetul să fi ținut să dea o cronologie cât mai corectă operei sale.

Dar, se mai poate, ca sub această aparentă prezentare boemă a lucrului, Dumitru Olariu să fi ținut să ne comunice un mare adevăr și anume: nemulțumirea de sine, proprie talentelor autentice, o subestimare nemeritată a scrisului său de până atunci, și o chinuitoare credință în rodul zilelor de mâine, pînă acel miracol așteptat de toți visătorii, când unul din noi se poate depăși pe sine însuși, în această înfruntare a eternității.

Iși va fi zis, poate Dumitru Olariu, că toate câte le-a pus și adunat în „Crângurile Cerului” nu-l reprezintă nici pe departe în setea lui pentru frumos, pentru strălucirea de piatră prețioasă a cuvintelor așezate cu trudă și febră la zidirea atât de fragilă în turnul miniatural al strofelor.

Și desigur că Dumitru Olariu nu avea dreptate.

„Crângurile Cerului” pot fi — fără 'ndoială — comparate cu filoarele de aur descoperite într'o galerie, începute, neadâncite, neseceate, dar aceasta nu anulează biruința celui început anevoios, celui calvar al căutării, de-atâtea ori stearpă pentru mulți dintre cei ce s'au născut în zodia capricioasă a căutătorilor de comori.

Și, Dumitru Olariu își găsisese în literatura tânăra, un drum propriu pe care avea să cunoască cele mai sincere recunoașteri, dacă, destinul căruia niciodată nu i s'a împotrivit, nu l'ar fi vrut așezat sub o cruce de lemn și o cască de brav, în țărâna cimitirului rusesc din Abienscaia.

Nu putem încheia această scurtă prezentare, fără a sublinia încăodată în ce măsură erau justificate presimțirile lui de moarte, despre care am mai vorbit și să nu cităm, în întregime, un poem de război, ultimul pe care-l va fi scris la groapa unui camarad căzut, poem pe care nu știa, nu avea de unde să știe, că lespedeaa amintirii lui îl va purta ca pe un epitaf anume scris, anume șlefuit, între două treceri de tranșeie.

Și mai cităm acest poem de front al lui Dumitru Olariu și pentru aceia că el reprezintă un crez al tinerei generații de scriitori, născută și trăită între ale două mari războaie:

LA MOARTEA UNUI CAMARAD ¹

*Doamne, camaradul meu din dreapta
A tăcut deodată să mai tragă.
A tăcut cu graiul și cu fapta.
N'a mai luminat prin ceață vagă
Arma lui cea sigură și dragă.*

*L'am văzut încremenind în stânca
Veșniciei Tale: o statuie*

¹ „Litoral”. An. V. Ian. 1943, Nr. 13.

*Peste care cobora adâncă
Necuprinsa liniștei cățue,
Zori de crini ce n'au să mai apue.*

*Sângerău în pieptu-i trei isvoare
Proaspete de armă-automată,
Mângâindu-i, blând, ca o răcoare,
Chipul lui de stâncă detunată,
Fruntea lui pe veci înseninată.*

*Cerurile limpezi de acasă,
Impietriră'n stinsa lui privire,
Poate-o grână verde de mătasă,
Poate-o adiere de zefire;
Poate marea, sfânta lui iubire.*

*N'or mai chioti natale toamne —
Și făclii de gloanțe bolșevice
Luminău la nunta lui, o, Doamne,
Imnuri începură să-i ridice
Grelele obuze inamice.*

*El cu ochii ficși privea 'nainte;
Parcă, fericit, vedea în zare
Țara lui întreagă — și, fierbinte
Parcă cuprindea 'ntr'o 'mbrățișare
Doamne, toată România Mare.*

Deie Domnul să se 'mplinească și această profecie a tânărului poet Dumitru Olariu și a celor ce s'au ridicat odată cu el — o apă și-un pământ — în vara anului 1941, pentru dreptatea hotarelor și demnitatea păcii românești de mâine!

Ca un post scriptum, pentru cei ce vor să se apropie și mai mult de cel ce a fost Dumitru Olariu, în viața lui de toate zilele, transcriem din „*Litoral*”¹⁾ revista dobrogeană ctitorită de el, din numărul închinat lui de o mână de prieteni rămași în urmă să-i ducă mai departe dorul de frumos și de stăpânire românească prin cultură, aceste cuprinzătoare note bio-bibliografice:

„Fiu de păstori ardeleni, statorniciți apoi în Dobrogea, poetul Dumitru Olariu s'a născut în comuna de graniță Poiana, județul Sibiu, la 8 Martie 1910.

„Verile copilăriei — scria el — le-am umblat prin arșița Dobrogei, după turmele părinților; iernile, în munții natali”.

Școala primară a făcut-o, parte în timpul refugului în comuna Anciocrac, județul Cetatea-Albă, parte în comuna Poiana. A urmat cursul inferior la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, iar cursul superior la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, unde a dat și bacalaureatul în 1929. S'a înscris apoi la Facultatea de Drept din București, devenind licențiat al ei, în 1934.

¹ Ibidem.

A debutat în literatură în 1929, cu poezii publicate în paginile revistei *Țara Bârsei*, la care a colaborat și mai pe urmă. În mod sporadic a publicat în revistele *Limba Română*, *Universul Literar*, *Dumineca Universului*, *Bilete de Papagal*, *Pontice*, *România dela Mare* și altele.

În 1939, scoate revista *Litoral*, împreună cu Cristea Grosu și, Ioan Micu. Iniințează în acelaș an, și tot cu numele revistei, o editură, în care publică întâiul său volum *Crângurile Cerului*, unde sunt cuprinse poeziile sale dintre anii 1929—1939.

A lăsat în manuscris o plachetă de versuri: *Crepuscul intim*, ce va apărea în curând într'o ediție postumă.

A murit la 6 Octombrie 1942 pe frontul caucazian, în fruntea escadronului său, și e provizoriu înmormântat în curtea unei biserice rusești din comuna Abienscaia".

Dumitru Olariu a fost poet, ciurar la oi și pui de grănicer în acelaș timp. Trei inele de logodnă pe care i le dăruise viața și care i-au rămas prinse pe degetul lui uscat, care va ști să arate pe hartă, pruncilor de azi, conturul de nestricat al României Mari!

Matei Alexandrescu

I

MOARTEA SPIOANEI

In tinda bisericii, cu aur pe turle,
ctitora Domniță a coborît din ramă....

Afară, n'o'ntâmpină norod nici surle;
împletește 'n mers, jocul ielelor.
Crinii mânelor
mângâie imaginară năframă,
prinsă peste funigeii părului.

Lângă perete
— ochi de erete
a zâmbit plutonului.

Foc! auzise comanda soldatul Mailat;
țintise 'n vâlvătăile din sat!

II

I N E L U L

In amestec de piatră și fier,
mâna a pierdut un inel:
„Maria, unsprezece Prier...”

III

CÂNTECUL CĂLĂRAȘULUI

Prin ruine, prin flăcări și fum,
roibul s'avântă în trap.
Floare, am uitat să sap!

Prin smârcuri, prin stepă și ploi
murgul mă poartă în șa.
Mândra mea, mă vrei și-așa?

sur crescut din mâini de fete,
mai știți calea înapoi?

Lângă Gheorghe rupt în două,
surul mă duce la pas.
Dragoste, unde-ai rămas?

Roib în spume, lat în spete,
murg cu coama — flori din bete —

Nic. Untărescu

S U N T E M   D R U M E Ț I

Suntem drumeți pe-a vieții cale,
Un suflet ce se sbate 'n lut,
Perniți din zări întunecate
Spre tainicul necunoscut.

Trecut, prezent și viitor:
Fărâmi de vremi, ale uitării,
Nu știu nimic, suntem nimic,
Mărgea pierdută 'n apa mării.

Tovarăși clipelor ce trec
Cu toți trăim din jocul sortii
Și prin povara unui an
Ne-apropiem de clipa morții

Și tot ce-i sarbăd, trecător
Ne leagă firul amintirii,
Sperăm în bine și'n noroc
Plângând în urma fericirii.

Suntem drumeți pe-a vieții cale
Și trupul ni se sfarmă 'n lut,
Perniți din zări întunecate
Ne pierdem în necunoscut.

Cornelia Giosan

În această seară în care ne-am adunat aci pentru a începe un nou an de muncă universitară, gândul nostru se îndreaptă în primul rând către cei care au stat în anii trecuți pe băncile pe care vă găsiți d-voastră acum, care au lucrat și ei, cu pasiune, cot la cot cu noi toți pentru desfundarea culturii vechi românești, care au adus partea lor de contribuție la bibliografia „Cercetărilor Literare” și care în uriașa încăierare a popoarelor în care a trebuit să ne încheștăm pentru recucerirea pământului strămoșesc, au căzut pe câmpul de onoare.

Ieri-au fost aci între noi; azi dorm somnul veșniciei în stepele Rusiei.

E o datorie a noastră a tuturor și în primul rând a celui ce le-a fost ca un părinte sufletesc să ne oprim câteva clipe gândul înlăcrămat asupra lor.

Întâiul dintre ei e tânărul *Miron Nedioglu*, care acum doi ani a părăsit băncile Facultății noastre. Inteligent și modest, tăcut și gânditor, muncitor metodic, însuflețit de cel mai curat idealism și de cea mai cuminte dragoste de Țară, un tânăr în care puneam mari nădejdi. A căzut sub ploaia obuzelor în luptele dela Odesa. Avea un adevărat cult al datoriei și a murit precum a trăit. Ne-o spun în graiul lor laconic documentele militare: „Sublocotenentul în rezervă Nedioglu Miron, regimentul 1 Vânători de gardă nr. 2 Regina Elisabeta, decorat post mortem cu ordinul Coroana României cu spade în gradul de cavaler cu panglica de Virtute Militară pentru curajul și spiritul de jertfă de care a dat dovadă în luptele de pe platoiul Vest Dalnic — din fața Odesei — în ziua de 15 Septembrie 1941 unde, împingându-și plotonul până la 50 m în fața poziției inamicului, cade lovit mortal de un glonte inamic („Monitorul Oficial”, din 4 Iunie 1942)”.

Al doilea *Traian Comșa*, colegul de serie și de bancă al lui Nedioglu, suflet sincer, ascunzând sub modestia lui obișnuită, o mare putere de muncă, un spirit practic de inițiativă și organizare, o judecată sănătoasă.

Ales ca bibliotecar al Seminarului nostru, s'a distins prin ordinea în care păstra cărțile și prin devotamentul cu care-și îndruma camarazii în bibliografia lucrărilor de seminar. Abia absolvisе — împreună cu Nedioglu — Academia Pedagogică Universitară, care avea să le deschidă deocamdată drumul de sacrificiu și

¹ Cuvinte din lecția de deschidere în Noemvrie 1941.

idealism al învățământului secundar și au pornit împreună pe front. Un destin implacabil i-a unit frățeste și în moarte. A căzut eroic, pe când își conducea, ca sublocotenent, trupa la atac în ziua de 16 Octomvrie 1941, la Bilaewca, în Transnistria.

Ion Chiriuc, venit la noi din Bucovina, îmbrăcat în mândrul port al plaiurilor sale natale, cu haina de dimie și cu cioareci albi de pânză de in, s'a impus în atenția tuturor prin lucrarea lui de seminar *Izvoarele cronicărești* în nuvela lui G. Asachi, care, pentru contribuțiile originale, aduse, a fost publicată în „Convorbiri Literare” (numerele Mai-Iunie 1941). Il așteptam la acest început de an, în care noi obișnuim să răsplătim munca în seminarii, cu un premiu frumos, când ne-a sosit vetsea că și el a căzut pe front.

Niță Dumitru, tânăr cuminte și sânguitor, care vădea și el aceeași râvnă de a se ridica prin carte, a plătit și el tributul sângelui pentru drepturile sfinte ale neamului.

Și poate vor mai fi și alții.

E datoria mea de profesor și a d-voastră de colegi să adunăm toate amintirile care ne leagă de dâșii și să le păstrăm neșterse în sufletele noastre, pentru că ei au jertfit pentru neam și țară mai mult decât oricare dintre noi, mai mult decât toți laolaltă: au jertfit viața lor tânără, plină de făgăduințe.

Cinstindu-i pe ei, ne cinstim pe noi înșine; cinstim seminarul nostru, care prin ei a înscris o pagină eroică în lupta pentru libertate a neamului.

În amintirea lor, vă rog să închinăm câteva clipe de pioasă reculegere.

N[icolae]. C[artojan].

„Cercetări Literare”, vol. V, 1943, pg. IX—X.

J E R T F Ă P E N T R U T A R Ă

NICOLAE MURĂRAȘU

L-am cunoscut pe ziaristul erou Nicolae Murărașu la „*Porunca Vremii*”, în 1937; era corespondentul gazetei pentru Botoșani. Venia des la București și întotdeauna gâlgâia de revoltă împotriva sporirii străinilor în orașul său și a tendinței fățișă a acestora de a pune stăpânire pe industria și comerțul de acolo.

Era un naționalist convins și documentat în problemele pe cari le desbătea. Renunțând la preotie, pentru care se pregătise temeinic și de care îl lega o veche tradiție a familiei, Nicolae Murărașu se devotează altui apostolat, gazetăriei, unde dovedește aceeași certă vocație și depune aceleași strădanii pe cari le-ar fi cinstit, cu prisosință, și dela amvon.

Scrisul său nu se mărginește numai la simpla înregistrare a faptelor; din fraze izbucnește, ca o flacără, indignarea unei inimi care își vede avutul strămoșesc trecând în mâinile veneticilor. Este o atitudine de naționalism hotărât, manifestată într'un stil dens și colorat, cu atrăgătoare aromă literară.

Nu tocmai voinic la înfățișare, când viciu — când îngândurat, blajin întotdeauna, cu ochi limpezi, glas încet și de un fără pereche bun simț, de Nicolae Murărașu îți legai inima pentru totdeauna, ca de toți moldovenii.

Prin moartea lui pe cât de timpurie pe atât de eroică (4 Oct. 1941, în vârstă de numai 27 ani), scrisul nostru zilnic pierde un luptător îndrăzneț, priceput în meșteșugul său și convins de triumful drepturilor românești.

MIRON GH. NEDIOGLU

În după amiaza aceea de Noembrie, cu soare însângerat și preșuri de frunze galbene pe străzi, în vasta bibliotecă a profesorului Gh. Nedioglu fâlfâiau, sfâșietor, draperii de liniște amară. Bătea par'că peste pereții tixiți cu volume un vânt de amintire vânăta, care, după ce răscolise și chinuia încă inimile, se năpustia mereu să întunece totul pentru totdeauna. Vuind prelung prin odăile spațioase, a căror lumină de odinioară se aduna tot mai încercănată în chipul de sfântă al d-nei prof. Nedioglu, subțire umbră cu pași de lacrimi...

Au gâlgâit în această casă, până mai ieri, suvoaie de tinerețe. Au fost aici două frunți luminate, două tulpini de crini, două strigăte în zori: un băiat și o fată, singurii copii ai familiei Nedioglu. Și băiatul, Miron, a plecat pe front, umăr lângă umăr cu flacăii țării. Și nu s'a mai întors. Cade eroic pe frontul Odesei, la Dalnic, în 15 Septembrie 1941. La câteva săptămâni se stinge și sora lui, profesoară de fizico-chimice. Astăzi, din cadrul aceleiași rame depe biroul la care au poposit cândva, visând sau încredințând coalei șoaptele sufletului, amândoi întind brațe de mângâiere spre părinții lor. Dar pleoapele acestora vor fi mereu umede; zâmbetul din fotografie nu va reuși niciodată să le usuce...

Miron Gh. Nedioglu s'a născut la 15 August 1917, în București, unde urmează cursurile liceului „Gh. Șincai” și își trece bacalauratul (1934), fiind clasificat întâiul. În 1938 își ia licența în Litere și Filosofie, specialitatea Filologia modernă, cu „*magna cum laude*”. Urmează, apoi, Școala Normală Superioară din București, devenită „Academia Pedagogică”, fiind declarat absolvent al practicei pedagogice la specialitatea principală l. română, cu nota zece. În tot acest timp se impune atenției profesorilor și camarazilor săi prin educație rară, cultură bogată și râvnă deosebită în ale studiului.

Grăitoare în acest sens ni se pare scrisoarea pe care d. prof. I. C. Petrescu, Ministru Subsecretar de Stat al Școalelor, fostul director al Școalei Normale Superioare, o trimite d-nei și d-lui prof. Gh. Nedioglu, cu prilejul morții lui Miron Gh. Nedioglu. O reproducem în întregime:

Mult stimată doamnă și scumpe domnule Nedioglu.

Imi amintesc ca azi—nu au trecut decât câteva luni de-atunci—, când strălucitul D-voastră fiu Miron a ținut cea mai bună lecție de probă la liceul „Mihai Viteazul”.

Cu o cultură bogată, variată, cu o prestanță cum rar se poate întâlni la un tânăr candidat, își purta clasa cu măiestria unui profesor experimentat către scopul urmărit cu liniște și perseverență.

Pe linia biologică se întâlnesc dese cazuri de similitudine între părinți și copii. Transmiterea aptitudinilor profesionale însă rareori se întâlnește ca în cazul feciorului Dv. Toate însușirile D-voastră de dascăli străluciți le vedeam concentrate în el.

Totdeauna v'am admirat și v'am simpatizat dela distanță, urmărindu-vă activitatea de model pentru corpul didactic.

Prin feciorul D-voastră m'am simțit însă și mai aproape de sufletul D-voastră.

L-am urmărit pe Miron tot timpul celor doi ani, când am avut prilejul să contribuie și eu la formarea lui suletească.

Imi amintesc cu emoție, când în orele înaintate în noapte îl găsiam într-una din sălile de studiu dela Școala Normală Superioară. Intotdeauna, chiar după miezul nopții, îl găsiam pe Miron aplecat cu pasiune asupra cărților.

Mi-era teamă de sănătatea lui și-i atrăgeam atenția că e timpul de odihnă.

Bine dispus și rezervat îmi răspundea că nu e încă obosit.

Dar câte alte aspecte din viața petrecută pe băncile Școalei Normale Superioare nu-mi revin, de când am aflat năpraznica veste a pierderii lui.

Ce păcat că școala românească va fi lipsită de un viitor profesor de o rară distincție.

L-am pierdut. Și D-voastră și școala și noi, profesorii lui.

Il plângem cu toții.

Știu că participarea noastră nu micșorează durerea D-voastră. Sunt, alături de soția mea, lângă D-voastră, nu spre a vă consola, ci spre a vă manifesta și durerea noastră.

Vom păstra mereu imaginea lui în sufletele noastre. Vom trăi cu ea. Dacă Dumnezeu n'a voit să ni-l lase întreg.

Cu profundă stimă și afecțiune,

5 Oct. 1941.

I. C. Petrescu

Mort la numai 24 ani, Miron Gh. Nedioglu n'a avut vreme să lase urme în scrisul nostru. Teza de licență și lucrările susținute în Seminarul de istoria literaturii române vechi din București arată însă suficient măsura aptitudinilor și pregătirii sale, mărturisind un element de elită al tinerei generații de profesori.

Destinul s'a dovedit necruțător și în cazul de față. Cel care își trecuse examenele în fruntea tuturor, atrăgând asupra-i prețuirea caldă a profesorilor și camarazilor, la ultimul examen, cel mai greu, nu putea fi decât tot printre cei dintâi. De data aceasta îl îmbrățișează admirația și recunoștința țării. În luptele crâncene dela Dalnic, în acea superbă opintire românească, Miron Gh. Nedioglu dă probă de rară bravură. Drept mărturie, în „Monitorul Oficial” Nr. 127 din 4 Iunie 1942 se pot citi următoarele:

„Prin Înaltul Decret Nr. 1580/27 Mai 1942 (Brevet Nr. 2078/27 Mai 1942) Sublocotenentul în rezervă Nedioglu Gh. Miron din Regimentul 2 Vânători de Gardă „Regina Elisabeta” a fost decorat „post mortem” cu ordinul Coroana României cu spade în gradul de cavalier cu panglică de „Virtute Militară”, „pentru curajul și spiritul de jertfă de care a dat dovadă în luptele de pe platoul Vest Dalnic, din ziua de 15 Septembrie 1941, unde împingându-și plotonul până la 50 de metri de poziția inamicului, cade lovit mortal de un glonte inamic”».

Rândurile acestea sobre, ostășești, cuprind în ele toate comentariile...

STOIAN GH. TUDOR

Prozatorul erou Stoian Gh. Tudor s'a născut la 12 Februarie 1911, în comuna Chiajna, jud. Ilfov. Debutază în 1934 la „Cuvântul Liber”. Colaborează, apoi, la „Universul Literar”, „Adevărul Literar”, „Muncă și Voe bună” etc.

Viața aspră pe care o duce nu-i îngăduie popasuri lungi la masa de scris. „Hotel Maidan” (Roman, 130 pag., cu 11 desene și un portret inedit al autorului de Drăguțescu, Ed. „Cultura Națională”, f. a., București) este singura carte publicată de Stoian Gh. Tudor.

Atmosfera oarecum autobiografică, traiul hărțuit mereu de lipsuri, tovarășii de foame și somn pe unde dă Dumnezeu, bine conturați, descrierea amănunțită a periferiei orașelor noastre cu puținele năzuinți și întregul cortegiu de prăbușiri, expresia dură, spontaneitatea metaforei și stilul antrenant imprimă scrisului lui Stoian Gh. Tudor o notă care amintește — firește, păstrând proporțiile — de Panait Istrati.

Personagiile din „*Hotel Maidan*” fac parte dintr-o lume pentru care Dumnezeu există numai atâta vreme cât îngăduie ca fiecare muritor să-și aibă bucata de pâine și un pat pentru odihnă. Rareori își fac loc în sufletul lor tresăriri de natură să depășiască aceste strigăte ale trupului. Și Lisandru Vasile — poreclit Don Basil, și Pulca Animănu, și Creața, și Gogu Carambulea, și Marin Voinea Tănase sunt umbre cari, chiar atunci când nu vorbesc, vor un blid plin. Este o lume chinuită de necazuri. Numai scriitorul Belizarie, căpitan în rezervă și avocat la consiliul de război, aduce svâcnul unei vieți peste care răsare soarele și desvăluie preferințe dincolo de zgura zilei amare. Dar și chipul lui se pierde, până la urmă, în fum de ridicol. Societatea de acolo îl elimină, fără cuvinte.

Nu lipsește din „*Hotel Maidan*” nici umorul de bună calitate, după cum dialogul viu și analiza psihologică înfloresc multe pagini, dovedind în Stoian Gh. Tudor un talent epic în promițător urcuș.

Nu l-am cunoscut pe Stoian Gh. Tudor decât din cartea lui. Despre viața sa roasă de nevoi am luat cunoștință totuși, întâmplător, în toamna anului 1940. Eram, într-o seară, la Societatea Scriitorilor Români, când își face apariția o doamnă îmbrăcată modest, obosită, cu un pachet sub braț. Era soția prozatorului aflat pe zonă, concentrat de aproape un an. Din discuțiile cu omul de serviciu, căruia îi cerea insistent s'o anunțe casierului, am înțeles că este vorba de un ajutor bănesc aprobat cu o seară mai înainte.

Nu știu ce urmare se va fi dat acelei repetate rugăminți; îmi amintesc bine însă că, pornind spre casă, a trebuit să duc o luptă înverșunată: pe străzi ploua cu găleata, iar vântul pătrundea până'n oase...

ION ȚURCAN

Fără să fi scris un singur vers, Ion Țurcan părea, totuși, un poet în cel mai deplin înțeles al cuvântului. Înalt, suplu ca un plop de două veri, de o sensibilitate aproape feminină, cu frunte clasic boltită, privire visătoare și vorbă melodioasă, bucovineanul pe care nu-l mai pot uita — ca toți, de altfel, cari l-au cunoscut — aducea cu sine aromă de singurătate și fâlfâiri de cântec șoptit, niciodată adunat sub peniță. Însăși moartea lui, eroică, este un act săvârșit pe culmi, propriu celor îndrăgiți de muze.

Și cu toate acestea, Ion Țurcan a fost un om al realităților, în sesizarea cărora dovedea întotdeauna o mare putere de pătrundere, un discernământ rar. Scrisul său cumpănit, ancorat în actualitate, bogat în sugestii și niciodată împletit cu sentimentalisme desvăluie temperamentul unui luptător cu solidă armură

lăuntrică, al unui bărbat de acțiune, pentru care turnul de fildeș nu-și află existența decât în apusele timpuri romantice, nicidecum într-o vreme când elementul etnic sângerează pentru recucerirea pozițiilor economice, industriale și culturale, trecute, din vina noastră, în stăpânirea streinilor. Il descoperiai pe Ion Țurcan în adevărata lui lumină în special când încingeai cu el discuții, în cari se impunea nu numai printr-o cultură bogată, ci mai ales prin judecata limpede și spontaneitatea replicilor.

L-am cunoscut în 1940, când, în frunte cu d. prof. I. E. Torouțiu, un mănunchiu de intelectuali reprezentativi ai Țării Fagilor se îngrijiau, prin „Cercul Bucovinenilor” din București, de soarta fraților lor în refugiu, alungați de năvala bolșevică. Mi-a plăcut în chip deosebit felul cum se exprima Ion Țurcan, soluțiile ce le propunea și mai ales uitarea de necazurile lui, cari dacă nu erau ca ale fiecăruia, în tot cazul ca ale celor mai mulți.

Născut într-un colț de țară unde neamul românesc a stat, multă vreme, cu pumnii strânși pentru libertate și unde, apoi, infiltrațiunea streinilor i-a impus din ce în ce mai vitrege condițiuni de traiu, Ion Țurcan nu putea gândi și lupta decât pentru restaurarea totală și definitivă a drepturilor noastre în matca lor firească. În slova sa limpede ca lumina zilei, isvorită dintr-o minte matură, cuprinzătoare, accentul cade pe suflet. Numai transformarea spirituală, numai „românizarea sufletului românesc” asigură izbânda.

„Românizarea vieții sociale — scrie Ion Țurcan într-un dens articol („Legea ca instrument de guvernare”), publicat în „Insemnări Sociologice” (anul IV, n-rul 1, 1 Septembrie 1940, pag. 22, București) — cere și alte mijloace decât cele pur legislative. Nu ajunge să spui că de azi înainte industria și comerțul vor fi românești. Poți înlătura din serviciile publice pe jidani prin lege pentru că aceasta este o operație pe care aparatul administrativ o poate efectua, nu poți însă înfăptui acelaș lucru în domeniul vieții economice unde legea poate face mai puțin. Românizarea vieții sociale însă nu se poate face fără *românizarea sufletului românesc*. Problema jidovească trebuie rezolvată întâiu în conștiința și sufletul Pomânilor. Fără o iudaizare a sufletului nostru și fără coruperea clasei conducătoare românești prin arginții lui Iuda, azi n'am fi avut o problemă jidovească. Fără regăsirea sufletului românesc în toată puritatea lui etnică, rezolvarea integrală a problemei jidovești va mai dura încă mult timp”.

Și mai departe, în acelaș articol, aceste rânduri profetice, pe cari avea să le exemplifice cu însăși jertfa sa sub steagul Patriei:

„Măine Națiunea nu va mai fi definită după comunitatea de tradiție, obiceiuri și limbă, ci după hotărârea ei sălbatecă de a-și împlini destinul. Neamurile compuse din masse amorfe de indivizi, preocupați numai de interesele lor, vor dispărea fără urme în luptele surde dintre state pentru dominația și stăpânirea teritoriilor și bogățiilor. În fața unor state în cari fiecare individ a devenit un element conștient de luptă și de jertfă pentru comunitatea din care face parte, Națiunile mai mici, ca să-și poată păstra independența lor, vor trebui să le urmeze exemplul, sporind la maximum spiritul de jertfă al fiecărui membru component”.

Ion Țurcan a scris puțin. Rândurile sale sunt însă concen-

trate, pline de miez. Doliul a coborât, așa dar, nu numai în baroul românesc pe care Ion Țurcan l-a cinstit ca puțini din generația lui, ci și în câmpul scrisului autohton. Este un doliu care ne mândrește...

CONSTANTIN ȘTEFAN VOICULESCU

Cu moartea poetului erau Constantin Ștefan Voiculescu se prăbușește încă o nădejde a poeziei tinere românești. Deși plecat dintre noi la o vârstă când alții lasă în urmă opere cari mărturisesc oarecum posibilitățile creatoare ale autorilor lor și oferă suficiente indicii ce drumuri ar fi apucat și până unde ar fi ajuns aceștia (chiar dacă din punct de vedere al elaborării nu satisfac deplin regulile artistice), Constantin Ștefan Voiculescu sfârșește înainte de a fi încheiat acest prim capitol din cariera sa. Singura lui carte este o plăchetă de versuri de mărimea unei epistolie („13 stihuri mincinoase ce-au clocotit în tinerețea mea”), cu aspect grafic ciudat și conținut la fel de ciudat. Nu se arată nici localitatea, nici tipografia, nici anul când a apărut. Nici chiar paginile nu sunt numerotate. Este evidentă tendința autorului către o revoluționare a formelor vechi, începând cu înseși aceste elementare condițiuni tipografice. Aceeași tendință pe care o va manifesta în versurile sale, străbătute de surde lupte lăuntrice și îmbibate de fantastic. Se cuvin remarcate armonia interioară a poeziei lui Constantin Ștefan Voiculescu și savoarea ei de fruct abia pârguit.

Faptul de a fi rămas dela Constantin Ștefan Voiculescu o operă atât de puțină pentru anii și talentul său își are, totuși, o explicație și încă dintre cele mai grăitoare. Poetul a dus o viață sbuciumată, determinată nu atât de lipsurile materiale (cari, și ele, apăsau destul), cât în special de furtunile sufletului. Pornit pe dimensiuni prea mari în tot ce năzuia să realizeze, în mod fatal trebuia să se producă în el desamăgiri menite să-l sdruncine, mai ales că la cântărirea înfăptuirilor intervenia un spirit autocritic cu adevărat chinuitor. Am putut constata aceasta din înseși mărturisirile poetului, într-o după amiază de vară, la „Convorbiri Literare”. Dacă nu mă înșel, în anul 1940. Constantin Ștefan Voiculescu era, pe atunci, redactorul literar al nu știu cărui ziar din București și venise să ia cărțile apărute în colecția revistei noastre. Un sfert de oră mi-a fost destul să mă conving că în inima și în mintea acelui tânăr îmbrăcat puțin bizar se vândează întrebări amare și că modesta lui cântăcă este numai un ecou slab al armoniilor cari trebuiau să vină și să-l așeze, cu timpul, între stihurilor generației sale.

Soarta a voit însă altfel. Caporalul T. R. Constantin Ștefan Voiculescu, născut în București, în 1913, cade ostășește, cu arma în mână, la 11 Ianuarie 1942, într-o luptă de lângă Ssaly (Crimeia), urmând pilda tatălui său, mort în celălalt mare războiu. Sborul poetului spre frumos și dorința să-și înfiripeze o situație în viață (era în ultimul an al Academiei Comerciale din Capitală), spre a-și putea întreține mama, se frâng așa dar înainte de vreme, pentru totdeauna, după un traiu risipit abundent și anonim în câteva

redacții de ziar, cari aveau să-i clatine și mai îngrijorător sănătatea destul de șubredă.

Pentru vrednicia dovedită din plin în opintirea uriașă a Neamului, Constantin Ștefan Voiculescu a fost decorat cu „Crucea de Fier” cl. II, „Virtutea Militară” și „Bărbăție și Credință”.

GHEORGHE VASILESCU

Gheorghe Vasilescu este cel mai tânăr stihuitor căzut pentru țară, în înclăștarea fără pereche din Răsăritul îndepărtat. Nici nu împlinise douăzeci de ani când, în luptele crâncene dela Orel, la 23 Iulie 1943, este rănit în plământul drept și internat în spital, unde, după două săptămâni, în 7 August 1943, închide ochii pentru totdeauna. Mormântul 1772 al cimitirului din Orscha mărturisește prăbușirea eroică a unui tânăr tumultuos, îndrăgit în aceeași măsură de uniforma militară și de laurul poeziei.

Gheorghe Vasilescu avea să fie ofițer activ. Născut în comuna Țânțăreni, jud. Dolj, este absolvent, în 1942, al Colegiului militar „N. Filipescu” dela Mănăstirea Dealului. Infrângându-și visul de a urma Conservatorul și Facultatea de litere, pleacă în Germania pentru a se specializa într’o școală militară de acolo. Potrivit programului, merge pe front, de unde urma să se întoarcă spre a-și continua studiile. Soarta a voit să nu se mai înapoieze.

Rămân în urma lui nu numai amintirea limpede a unui neprețuit camarad și a unui destoinic viitor ofițer, ci și — mai ales — manuscrite cari anunțau ivirea unui poet de certă vocație. Câteva dintre ele au fost publicate de curând, de către părinții poetului, sub titlul „Examen”; celelalte așteaptă vremuri mai prielnice.

Din toate se formează, însă, convingerea că Gheorghe Vasilescu era sortit să scrie. Sensibilitatea aleasă, lectura întinsă și un deosebit simț al limbii arată un talent ale cărui realizări depășesc obișnuitul debut al vârstei. Dacă se țin în seamă împrejurările în cari au răsărit pe hârtie aceste crâmpene de suflet, oricine va înțelege că menținerea lui Gheorghe Vasilescu în urcușul poeziei, pe cât de măreț, pe atât de spinos în chemările lui, se datorește numai unui neîncetat glas lăuntric, pe care nimeni și nimic nu-l pot înăbuși. Amintind de Alexandru Baiculescu, George Vaida, Emanuel Voinescu și Marius Dumitrescu, alți scriitori eroi destinați carierei militare, este în cazul de față dovada clară că oricât de potrivnice visului ar fi condițiile de viață, strigătele sufletului cari se cer turnate în slove sunt mult mai puternice. Gheorghe Vasilescu a scris în momente lipsite de liniștea necesară creației. Versurile sale au înmugurit într’o vreme aspră, comandată.

„Le frământa în sine toată ziua pe câmpul de instrucție și le scria, seara, înainte de culcare, într’un carnețel purtat cu grijă în

buzunarul dinnăuntru", — ne informează un coleg de școală și bun prieten al poetului, d. *Nicoiae Robănescu*.

Poezia lui Gheorghe Vasilescu, din vol. „*Examen*”, poartă pe-cetea unei vibrații lungi, cu adânci pătrunderi în vis:

*Pe canavaua de vis m'nsăilez destinul.
Iluzii se înalță — coloane lungi de fum —
Din urmă, amintirea, încet, pe-acelaș drum
Majunge și mă'mbată cu vorba ei, ca vinul.*

*Apoi mă 'ntunec iară și iar încep să Țes.
Cu acu 'nchipuirii însăilez 'nainte,
Părându-mi totul simplu, întreg și înȚeles,
In spate, stă la pândă iar blestemata minte...*

„Ondulație”, (pag. 15)

În „*După ploaie*”, pag. 28, acorduri cristaline, primăvăratice:

*Vrăbiile jucăușe
Cu aripi mici de cenușe.
Iși scutură fulgii de ploaie.
Berze gătuși încovoale,
Scotocind iar bălțile.*

Apoi, această plastică „*Amiază*”:

*Cer de acuarelă,
Nori — zăpezi subțiri —
Prin crengi de dantelă,
Mute fâlfâiri.*

*Soarele — cazan
Plin și clocotit, —
Toarnă peste lan
Aur crud, topit.*

*Fire mici de iarbă
— Săbii de smarald —
Par'că'ncep să fiarbă
Pe pământul cald.*

(Pag. 35).

Dintre manuscrisele inedite rețin în mod deosebit atențiunea „*O fată urâtă se rcagă*”, „*Dintr'o autobiografie*”, „*Școlar*”, „*Imn*”, „*Vizită la Rainer Maria Rilke*”, „*Ție, Valahie, Ție*”, „*Recruții*”, „*Sunt vizitiul timpului*”, „*In infirmerie*”, „*Don' Căpitan*” și „*Duminică în curtea cazărmei*”.

Din „*Amurg*” merită reprodușă prima strofă:

*Se'nplântă soarele în deal
— Scut înroșit în lupte grele —
Luna — Țipsie de-argint aburit —
Tânjește bolnav după stele.*

Apoi, în „Răsboiul”, aceste versuri sprintene și cuprinzătoare:

*Răsboiul vine ca deșteptarea :
Când somnu-i mai dulce,
Când viața-i mai dulce.
Ei, care dintre voi mai poate să se culce ?*

*Aseară don' Căpitan le-a vorbit
La toți soldații adunați :
— „Băeți, ceasul vostru a sunat !
Nu vă lăsați !”
(Unii spun că ăsta-i un fel de rachiu
Care te amețește oricât ai fi de viu).*

*Din plosca lui don' Căpitan
Am tras cu toții câte-o dușcă.
Au uitat de nevastă, de casă, de Ian,
S'au logodit cu câte-o pușcă,
S'au închinat
Și-au plecat.*

Urmează o emoționantă „Scrisoare mamei”, din care desprindem :

*Fiul tău pleacă la războiu !
Fiul tău a plecat !
A plecat peste mări și țări,
A plecat să sfarme zări,
A plecat unde buza pământului se împreună cu buza cerului,
A plecat în țara lupilor și-a gerului.
Și în fuga lui trage după el și țara,
S'o'ntindă, s'o facă mare, s'o înrudească cu zarea...*

Cu Gheorghe Vasilescu dispare încă o speranță a poeziei noastre tinere. Un sbor prăbușit la început de cale...

Teodor Al. Munteanu

W. v. G O E T H E : E G M O N T

Traducere de **Laura M. Dragomirescu**

ACTUL IV.

Stradă.

Jetter. Dulgherul.

Jetter: Hei! Psst, hei! Vecine, o vorbă!

Dulgherul: Ia-o din loc și ține-ți gura!

Jetter: Stai, o vorbă. Ce mai nou?

Dulgherul: Atât — că nu e voe să vorbești de noutăți.

Jetter: Cum!

Dulgherul: Dă-te mai lângă casă. Ferește-te! Ducele de Alba de cum a venit, a și dat sfoară în țară că de s'or aduna doi-trei de vorbă în stradă, vor fi socotiți ca vinovați de înaltă trădare fără altă cercetare.

Jetter: Vai de noi!

Dulgherul: Inchisoare pe viață pentru oricine-o discuta afaceri de Stat.

Jetter: Vai, libertatea noastră!

Dulgherul: Și pedeapsă cu moartea pentru oricine o cârti împotriva cârmuirii.

Jetter: Vai, capul!

Dulgherul: Mare răsplată pentru tații, mamele, copiii, rube-deniile, prietenii și servitorii poftiți să destăinuiască tot ce se petrece în traiul zilnic al casei, la instanțe anume întocmite.

Jetter: Hai acasă!

Dulgherul: Și asigurări pentru cei cari se vor conforma, că nimeni nu se va atinge nici de persoana, nici de onoarea, nici de bunul lor.

Jetter: Ce hatâr! — Mie unul mi s'au muiat picioarele numai ce l-am văzut pe Duce intrând în oraș. De atunci parcă un zăbranic negru mi-a întunecat cerul, și așa apasă, de parcă tot pe brânci să te târîi, să nu te atingi de el.

Dulgherul: Dar soldații lui, cum ți-au plăcut? Așa-i? Altfel de caracatițe decât alea de până acum.

Jatter: Ptiu! Ți se sbârlește părul numai ce-i vezi pe străzi în marș cu plutonul: drepti ca lumânarea, cu ochii țintă, și toți într'un pas orișicâți ar fi. Și de-o fi unul de gardă și ti trece pe lângă el,

crezi că te străpunge cu privirea. Așa de bătoși sunt și de încruntați, de-ți răsar de prin colțuri ca niște sperietoare. Eu unul nu-i fac haz. Soldații noștri, oricum, erau mai deschiși. Iși mai luau ei câte-o libertate, mai stăteau și într'un peș ori cu căciula pe o sprânceană dar trăiau și-ți dădeau pas să trăiești. Pe când japlanii ăștia parcă sunt mașini, parcă'l au pe dracu în ei.

Dulgherul: Când ți-o striga unul de-ăștia: „stai!“ și-o lua arma la ochi, așa-i că stai?

Jetter: Cred că ași îngheța.

Dulgherul: Hai acasă!

Jetter: Nu-mi miroase a bine. Rămâneți sănătoși.

Soest (venind către ei).

Soest: Prieteni! Camarazi!

Dulgherul: Taci! Haidem!

Soest: Ați auzit?

Jetter: Și prea mult.

Soest: Regenta a plecat.

Jetter: Ne-a bătut fericea.

Dulgherul: Ea ce ne mai ținea.

Soest: Așa deodată. Fără veste. Nu s'o fi învoit cu ducele. A lăsat vorbă nobilimii că se întoarce. Vorbă să fie!

Dulgherul: Dar și nobilii! Să lase ei să ne vină urgia asta pe cap! S'o fi preîntâmpinat! Ni s'au dus naiba privilegiile.

Jetter: Pentru Dumnezeu, nu mai pomeni de privilegii. Imi miroase a zori de execuție: soarele nu prididește și negura e pâclă.

Soest: ...Și Orania a plecat.

Dulgherul: Toți ne-au părăsit.

Soest: Conteale Egmont e încă aci.

Jetter: Slavă Domnului! De l-ar întări Dumnezeu să facă cum o ști mai bine! El ce-o mai putea!

Vansen (Venind înspre ei).

Vansen: Bine că mai văd și de-ăi care nu s'au ascuns.

Jetter: Fă bunătate și te cară.

Vansen: Nu ești politicos.

Dulgherul: Nu-e timp de politețuri. Iar te mănâncă spinarea? Nu te-ai săturat?

Vansen: Intreabă pe un veteran de răni. Când m'ași fi uitat eu la toți ghionții din viață, nu mai eram om cât lumea.

Jetter: Dar poate că acum se îngroașe gluma.

Vansen: Pare-mi-se că de furtuna din aer ți s'au cam muia picioarele.

Dulgherul: Ale tale au să se bălăbănească de sus dacă nu te astâmperi.

Vansen: Bieți șoriceii! Cum mai tremură că-și aduce stăpânul mătă nouă! P'ici pe colo câte-o schimbare, dar tot viața noastră o s'o ducem, ca și până acum. Fiți pe pace.

Dulgherul: Uite ce dă din el, secătura!

Vansen: Ascultă ici, deșteptule! Lasă-l tu pe duce într'ale lui. Cotoiul bătrân parcă ar fi înghițit draci în loc de șoareci și i s'au proptit în gât. Las' să-și facă întâi damblaua: la urmă, om e și el:

O să trebue să bea, să mănânce, să doarmă. Nici o teamă. Numai să nu ne ia prea repede. Se burzuluiește el la început, pe urmă o să vadă și el că tot mai de traiu e într'o cămară, vârit în osânză și să ai odihnă ncaptea, decât să stai la pândă în hambare după câte un șoarece stingher. Ascultă ce-ți spun. Îi cunosc eu pe guvernatori.

Dulgherul: Auzi îndrăsneală pe el! Să fi spus eu cândva una ca asta, m'ași fi ținut că nu mai apuc ziua de mâine.

Vansen: Fii pe pace. Dumnezeu din cer și tot n'ar lua în seamă pe niște bieți pârliti ca voi. Necum Regentul.

Jetter: Gură rea!

Vansen: Știu eu pe unii de le-ar prinde mai bine să aibă curajul vostru de iepure decât al lui de erou.

Dulgherul: La cine te gândești?

Vansen: La Conte le mă gândeam.

Jetter: La Egmont? De ce-ar avea el să se teamă?

Vansen: Ce sunt eu! Un biet pârlit care un an întreg aș trăi din ce pierde el într'o seară. Cu toate astea bucuros mi-ar da venitul lui pe un an, numai să aibă pe un sfert de ceas capul meu.

Jetter: Mare înfumurat ești! Părul lui Egmont și e mai deștept decât creierul tău.

Vansen: O fi. Dar nu mai ascuțit. Tocmai cuconașii ăștia cad mai repede în capcană. Prea se încrede lesne.

Jetter: Auzi vorbă! Un boier ca el!

Vansen: Tocmai fiindcă nu e curaj de iepure ca d-ta.

Jetter: Spurcată gură ai!

Vansen: Lui i-ași dori eu curajul d-tale; să-l scuture, să nu-i dea pace, și atât să-l sgândăre și să-l împungă, până ce ar tuli-o din oraș.

Jetter: Habar n'ai ce băsmеști. Nici steaua din cer nu e mai sigură ca el.

Vansen: Ai văzut tu o stea căzătoare? Acum e, și-acum nu nu mai e.

Dulgherul: Dar cine i-ar pune gând rău?

Vansen: N'are cine? Ori ți-ar da în gând să-i ții tu piept? Și să ridici o răscoală în cazul că l-ar prinde?

Jetter: Aaa!

Vansen: Sau ai să-ți pui pielea pentru el?

Soest: Eee!

Vansen: (Maimuțărindu-l). Ii, Oo, Uu! Miră-te prin tot alfabetul! E așa cum îți spun. L-o feri Dumnezeu!

Jetter: Mă uluește atâta neobrăzare. Un boer, un om cumsecade ca el, să aibă să se teamă!

Vansen: Vicleanul e totdeauna mai tare: pe scaunul de acuzat, îl trage pe sfoară pe judecător. În jilțul de judecător, își face o plăcere să-l scoată pe acuzat ca vinovat.

Am avut de copiat un proces-verbal în care pe comisar l-au coplesit dela Curte cu amar de bani și de laude, fiindcă pe un biet om de ispravă pe care voiau să-l aibă ei la mână, l-au scos la interogator că e vinovat.

Dulgherul: Încă una gogonată. Cum o să-l scoată pe un om că e vinovat când n'are vină?

Vansen: Mare prost mai ești! Când n'ai cum să-l scoți de vină,

îi bagi o vină. Cîntea îl face pe om nesocotit și dărz: îl ia mai întîi cu binișorul, și acuzatul mîndru de nevinovăția lui, — cum o numește el, — spune pe șleau tot ce altul mai cu cap ar ascunde. Atunci face inchișitorul din răspunsuri iar întrebări, și ia bine seama de unde-ar putea să răsără vreo contrazicere cât de mică. Acolo își agață juvățul, și dacă prostul s'o lăsa prins, ori de i s'o părea că ici a spus ceva prea mult, și dincolo ceva prea puțin, ori te miri de ce a tăcut un fleac oarecare, sau dacă până la urmă s'a lăsat intimidat, — apoi atunci stăm bine.

Atât vă spun, că nici cerșetorea nu scormonește mai cu râvnă în lada de gunoi după câte-o sdreanță, ca ticluitoarii ăștia de „vino-vați“ după „urme“ și „circumstanțe“, siluite, piezișe, sucite, întortochiate, stabilite, recunoscute, tăgăduite, — ca să-și înjghebeze o sperietoare din cârpe și paie, doar de l-o spînzura pe acuzat măcar în efigie. Și să zică bogdaproste, amărîtul de el, de-o avea măcar parte să se **vadă** spînzurat.

Jetter: Astuia știu că-i toarce pe limbă.

Dulgherul: O muscă poate că s'ar prinde; o viespe însă și-ar râde de-o asemenea plasă.

Vansen: Depinde ce păianjen o țese. Lunganul de Duce, bunăoară, ia uite cât de bine aduce cu un păianjen veninos: nu dintr'ăia burtoși, ăia nu sunt așa de răi, dar cu unul cu picioare lungi și trupul supt, care nu se îngrășă din mîncare și țese o pânză subțirică de tot, dar cu atât mai trainică.

Jetter: Egmont e Cavaler al Ordinului „Lâna de Aur“. Cine ar îndrăzni să-l atace? Numai cei de un grad cu el au dreptul să-l judece. Și numai Ordinul reunit. De rău ce ești, și judecând după tine, spui asemenea prăpăstii.

Vansen: Crezi poate că-i vreau eu răul? Ce-aș avea împotriva lui! E tare de ispravă. Aveam eu vreo doi prieteni; altu-i spînzura de mult; el după o sfîntă de bătaie le-a dat drumul. Hai, ștergeți-o acum! Vă spun și eu. Iar văd că se apropie o patrulă. Parcă n'ar prea lega frăție cu noi!

Răbdare dar, și-om mai vedea noi, cu încetul. Am câteva nepoțele și-un cumătru cârciumar. Dacă nici asta nu i-o desgheța, apoi să știi că sunt dați dracului de vulpoi!

PALATUL KULENBURG.

Reședința Ducelui de Alba.

Silva și Gomez întîlnindu-se.

Silva: Ordinele Ducelui le-ai executat?

Gomez: În totul. Am luat măsuri ca toate patrulele să se găsească la anumită oră în diferite puncte pe care le-am indicat. Între timp circulă ca de obicei, prin oraș ca să păstreze ordinea. Nu știe niciunul de însărcinarea celuilalt. Fiecare crede că ordinul îl privește numai pe el, până în clipa cînd, la comandă, cordonul se strînge și toate intrările către Palat sunt ocupate.

Silva: M'am obișnuit să mă supun orbește. Și cui te supui mai lesne decât Ducelui, când la urmă vezi totdeauna că el a avut dreptate.

Gomez: Bun! Bun! Nu mă mai miră că te-ai făcut așa închis și tăcut de când ești tot în preajma lui. Mie, vezi, mi se pare ciudat, unde m'am obișnuit cu serviciul mai ușor, la italieni. Când e vorba de credință și supunere, sunt același, dar m'am învățat să întreb și să discut. Voi tăceți toți; sunteți veșnic încruntați. Ducele îmi pare ca un turn de fier fără poartă; paznicii să aibă aripi să ajungă sus. Deunăzi la o masă îl auzeam spunând unui om plin de viață și omenie: că e ca o cârciumă deochiată care-și pune semn afară că i-a venit rachiu, numai ca să atragă haimanale, cerșetori și borfași.

Silva: Cu tăcerea asta a lui, nu ne-a adus totuși aci?

Gomez: Ei da, nimic de zis. De bună seamă. Cine a fost martor al înfăptuirilor lui, cum și-a adus armatele din Italia înapoi, acela poate spune că a văzut ceva. Cum s'a putut el strecura printre prieteni și printre dușmani, printre franțuzi, — și ai Regelui și huguenoți, — printre elvețieni și cei din alianță, ținând cea mai aspră disciplină, și cum a știut să conducă o expediție socotită ca atât de primejdioasă, cu ușurință și fără nicio împotmolire! — Am avut ce vedea și învăța.

Silva: Și aci! Nu e iarăși liniște și pace de parcă nici n'a fost cândva răsccoală?

Gomez: De — liniște era mai mult sau mai puțin, și când am venit noi.

Silva: Iar în provincii s'a liniștit și mai mult. Dacă mai vezi pe câte unul că se agită, e numai pentruca s'o ia la sănătoasă. Dar cred eu că le taie și astora drumul, curând, curând.

Gomez: Acum abia are să-și câștige favoarea Regelui.

Silva: Și noi n'avem mai bun de făcut decât să n'o pierdem pe-a lui. Când o veni Regele pe-aici, sigur că nici Ducele, nici cei pe care i-o recomanda el, n'au să rămână fără răsplată.

Gomez: Crezi tu că o să vină Regele?

Silva: Se fac atâtea pregătiri, că-ți vine a crede că da.

Gomez: Pe mine nu mă conving cu asta.

Silva: Crede ce vrei și taci: Regele și de n'o avea de gând să vină, sigur însă că ar vrea s'o creadă alții.

Ferdinand, fiul natural al lui Alba.

Ferdinand: Tată-meu n'a venit încă?

Silva: Il așteptăm și noi.

Ferdinand: Principii trebuie să sosească dintr'un moment într'altul.

Gomez: Pentru azi sunt convocați?

Ferdinand: Orania și Egmont.

Gomez (In șoaptă lui Silva): Incep să înțeleg.

Silva: Atunci taci din gură.

Ducele de Alba.

(Pe măsură ce intră și înaintează, ceilalți se dau înapoi).

Alba: Gomez!

Gomez (Inaintând): Stăpâne!

Alba: Ai împărțit armele și-ai luat măsurile necesare?

Gomez: Toate, stăpâne! Patrulele...

Alba: Destul. Așteaptă în galerie. Silva are să-ți comunice când să strângi cercul și să ocupi intrările către Palat. Restul îl știi.

Gomez: Da, Stăpâne! (Iese).

Alba: Silva!

Silva: La ordine!

Alba: Tot ce-am prețuit din totdeauna în tine: curaj, hotărîre, spirit gata să înfrunte totul. — dă azi dovadă de ele.

Silva: Vă mulțumesc că-mi dați prilejul să vă arăt că sunt același de totdeauna.

Alba: Indată ce principii or intra la mine, aleargă și fă prizonier pe secretarul particular al lui Egmont. Ai luat măsuri să fie prinși și ceilalți care ți-au fost indicați?

Silva: Fiți fără grije. Ca o eclipsă de soare bine calculată, soarta îi așteaptă punctuală și neîndurată.

Alba: I-ai pus în urmărire?

Silva: Pe toți. Pe Egmont mai ales. E singurul care de când ai venit, nu și-a schimbat purtarea: toată ziua depe-un cal pe altul, invitat oaspeți, e bine dispus și vorbăreț la masă, joacă zaruri, vânează și se furișează noaptea la iubită. Ceilalți, dimpotrivă, și-au schimbat tot felul de viață. Nu mai ies din casă, — când treci pe la poarta lor, parcă sunt cu mortul pe masă.

Alba: Iute atunci, pân' ce n'apucă să învie...

Silva: Pe toți îi prind. Așa cum ați poruncit, îi copleșim cu toate onorurile. Sunt morți de frică: din diplomație ne mulțumesc ei, cam cu teamă, dar, simt că cel mai cumințe ar fi să fugă. Nimeni nu cutează niciun pas, pregetă, de întrunit nu se pot întruni și ca să-și ia vreunul inima în dinți, nu se îndură de teamă pentru ceilalți. Ar vrea să se sustragă fiecare de sub orice suspiciune, și, cu orice mișcare, se fac tot mai suspecti. Mă bucur mai dinainte că lovitura are să reușească în plin.

Alba: Eu nu mă bucur decât de faptul împlinit. Și nici atunci prea la iuteală. Rămân și-așa destule neprevăzute, care să-ți dea de furcă și de gândit. Norocul e capricios: ridică uneori în slavă te miri ce banalitate, iar fapte bine cugetate le banalizează și le dă o întorsătură de e o jale. Așteaptă până vin prinții, dă apoi lui Gomez ordin să ocupe străzile, cât despre tine arestează în grabă pe secretarul lui Egmont și pe ceilalți pe care ți i-am indicat. Odată gata, vino și anunță lui fiu-meu ca să-mi dea de știre cât timp sunt încă în Consiliu.

Silva: Am toată nădejdea ca încă în seara asta să mă întorc.

Alba: (Se duce după fiul său, care până atunci stătuse în galerie).

Silva: Nu știu de ce, dar nădejdea mi se cam clatină; mă tem că n'o să meargă tocmai cum vrea el. Văd parcă spirite înaintea mea, care calm și socotit, pe talgere negre pun în cumpănă soarta principilor și a multora. Ușor înclină balanța, cufundați în gânduri stau judecătorii, apoi se lasă un talger, se ridică celălalt, atinse parcă de suflul capricios al soartei. Și — soarta e hotărîtă. (Iese).

Alba: (venind cu Ferdinand): Cum ți-a părut orașul?

Ferdinand: S'a liniștit cu totul. Eșisem părănd că mă plimb

pe străzi în sus și în jos călare. Gărzile cu care ai împănat locul țin așa de încordată teama, că nu mai îndrăsnește unul nici să șoptească. Orașul e ca un câmp de bătălie, pe care-l luminează furtuna de departe: nu vezi o pasăre, nu o vietate, decât doar furișându-se cu spaimă spre un adăpost.

Alba: Pe altcineva n'ai întâlnit?

Ferdinand: Egmont cu alți câțiva veneau călare spre piață; ne-am salutat. Avea o frumusețe de cal, nededat încă. „E timp să ne strunim caii, — au să ne trebuiască“, mi-a spus în treacăt. Și că mă vede azi, fiindcă l-ai convocat la un Consiliu.

Alba: Are să te vadă.

Ferdinand: Dintre toți cavalerii pe care îi cunosc, el îmi place cel mai mult. Trag nădejde că ne împrietenim.

Alba: Acelaș ai rămas de pripit și neprevăzător. Ca și mamă-ta, aceeași nesocotință care mi-a aruncat-o în brațe fără nicio ezitare. Prea repede te lași dus de aparențe înspre legături primejdioase.

Ferdinand: Sunt gata să te ascult în totul.

Alba: Ești tânăr, nu-ți bag o vină pentru firea ta deschisă, pornită să vadă totul în bine și să nu ia seamă la nimic. Dar nu uita ce misiune am eu de îndeplinit aici — și ce rol ași dori să-ți încredințez ție.

Ferdinand: Amintește-mi-o și nu mă cruța în orice crezi de cuviință.

Alba (După o tăcere): Fiul meu!

Ferdinand: Tată!

Alba: Aștept pe principii să sosească: pe Orania și pe Egmont. Nu din lipsă de încredere îți spun deabia acum ce-are să se întâmple: odată veniți, nu se mai înapoiază.

Ferdinand: Ce ai de gând?

Alba: E hotărât să fie arestați... Rămâi uimit. Ce ai de făcut, ascultă. Motivele ți le spun după ce totul va fi înfăptuit. N'am timp acum ca să-ți explic. Cu tine singur țin să mă consfătuiesc în tot ce e mai important și mai secret. O legătură puternică ne leagă, te prețuiesc și-mi ești drag; — ție mi-e în gând să-ți trec cârmuirea. Nu numai obișnuința de a asculta aș vrea să ți-o pot întipări, dar și puterea de a învedera, de a porunci și de a conduce aș vrea să le pot răsădi în tine, ca tu să aibi o moștenire de seamă, iar Regele un sprijin de fiecă clipă. Cu tot ce e mai bun în mine aș vrea să te înzestrez, să n'ai să te rușinezi între frații tăi.

Ferdinand: Cum să mă plătesc de toată dragostea asta de care singur eu mă bucur în vreme ce o țară întreagă tremură în fața ta?

Alba: Ascultă dar ce ai de făcut: de îndată ce principii vor fi aci, toate intrările spre palat vor fi închise. E dat în seama lui Gomez. Silva de grabă va aresta pe secretarul lui Egmont împreună cu cei mai suspecti. Tu vezi ca poarta și curțile să fie bine păzite, dar mai întâi de toate, ocupă camerile, astea dimprejur, cu gărzile cele mai sigure. Așteaptă apoi în galerie până ce se întoarce Silva și adu-mi o hârtie oarecare s'o iscălesc ca semn că totul e în ordine. Stai apoi în anticameră până ce iese dela mine Orania, — condu-l. Eu îl țin pe Egmont pe loc ca și când aș mai avea ceva să-i spun. La capătul galeriei, cere lui Orania să-ți predea spada, chiamă garda, pune-l repede în arest pe cel mai primejdios, — eu mă asigur de Egmont aci.

Ferdinand: Te ascult, tată, pentru întâia oară îngândurat și cu inimă grea.

Alba: Poate că te înțeleg: e întâia zi mare pe care o trăiești.

Silva intră.

Silva: Un trimis din Anvers: scrisoare dela Orania! Nu vine.

Alba: A spus trimisul?

Silva: Nu, mi-o spune inima.

Alba: Nenorocul pare că-mi vorbește prin gura ta... (După ce citește scrisoarea, face un semn amândorura; ei se retrag înapoi în galerie. Alba rămâne singur în față).

Nu vine! Până în ultimul moment evită să se lămurească. Indrăznește, dar, să **nu** vină. Așa dar împotriva tuturor așteptărilor, înțeleptul a fost destul de înțelept ca să nu fie înțelept. — Ceasul își merge drumul. Numai un mic parcurs al arătătorului, și un mare lucru e ori înfăptuit, ori ratat, pe veci ratat, căci ocazia asta n'o mai poți întoarce, nici tăinui. De mult îmi cumpănisem totul în gând; prevăzusem și cazul când n'ar veni și hotărâsem mai dinainte ce am de făcut în cazul acesta. Și acum când să trec la fapt, simt iarăși cum mă roade îndoiala dacă să-l fac sau nu.

Cuminte o fi să prind pe unii când cel mai de temut îmi scapă? Ori să amân și să-l las pe Egmont cu ai lui, — cu atâția, — să-mi scape, când **acuma** și poate numai astăzi îi mai am în mână? Te învinge așa dar și pe tine soarta, neînvinsule! Atât de mult gândit! Atât de bine întocmit! Un plan de toată măreția! Atât de aproape de realizare! Si în clipa hotărâtoare, să ai de ales între două rele! Ca într'o urnă plină cu lozuri îți înfigi mâna în viitorul de nepătruns. Ce-apuci e închis; câștig ori pierdere, îți e necunoscut.

(Tresare deodată ca unul care așteaptă ceva, și se duce la geam).

El este! Egmont! — Ușor ce te-a adus calul! Nu l-a întors mirosul sângelui, nici îngerul cu sabia trasă care te întâmpină în poartă. ...Coboară. Acum ești cu-un picior în groapă! — și acum — cu amândouă! — Da, mângăie-l pe gât și-i netezește o ultimă oară coama pentru așa bravură! Nu mai am de ales: așa orbit și încrezător ca acum, nu-ți mai cade Egmont și a doua oară în mână! — Ascultați!

Ferdinand și Silva (Vin în grabă).

Alba: Faceți cum v'am poruncit. Nu-mi schimb părerea întru nimic. Orice s'ar întâmpla, îl țiiu pe Egmont până ce vii cu vestea dela Silva. Pe urmă stai în apropiere. — Și ție îți răpește soarta marele merit să fie prins cu mâna ta pe cel mai mare dușman al Regelui.

(Lui Silva). Grăbește! (Lui Ferdinand). Întâmpină-l!

(Alba rămâne câteva clipe singur și umblă tăcut încoaci și încolo).

Egmont (Intră).

Egmont: Am venit să aud poruncile Regelui, să aflu ce fel i-ar putea fi de folos credința noastră care-i rămâne în veci prea supusă.

Alba: Mai întâi de toate dorește să audă sfatul vostru.

Egmont: În care privință? Vine și Orania? Il credeam aci.

Alba: Imi pare rău că într'un moment atât de important, lipsește. Sfatul, părerea Dv. ar dori-o Regele: ce fel să readucă liniștea în state. Mai are nădejdea că o să vă dați amândoi toată silința să potoliți răscoala și să întocmiți o ordine temeinică în provincii.

Egmont: Sunteți mai în măsură decât mine să știți că e relativ destulă liniște. Era și mai multă până n'au apărut trupele astea noi, care i-a înfricoșat iar pe toți și i-a pus pe gânduri.

Alba: Vrei să spui cu asta că mult mai cuminte ar fi fost dacă Regele nu m'ar fi pus în situația să-ți cer sfatul.

Egmont: Mă iertați! Dacă Regele a făcut bine trimițând trupe, sau dacă prezența lui regală ar fi avut un mai bun efect, nu e în căderea mea să mă pronunț. Fapt e că armata e aci, el nu. În ce ne privește, însă, ar trebui să fim prea nerecunoscători și prea ușurateci ca să nu ne amintim cât de mult îi datorăm Regentei. Recunoaștem.

Prin intervenția ei pe cât de înțeleaptă, pe atât de energică, — prin stăpânire de sine și autoritate, ca și prin tact și bună înțelegere, a reușit să liniștească pe răsvrățiți, și spre mirarea tuturor, numai în câteva luni, să întoarcă un popor rebel pe calea îndatoririlor lui.

Alba: Nu pot să neg. Răscoala s'a liniștit. S'ar părea că din nou și-a reintrat fiecare în făgașul supunerii. Dar nu atârnă de bunul plac al fiecăruia să se abată iar? Cine ar putea împiedeca poporul să nu izbucnească? Unde e puterea să-l țină în loc? Cine garantează că va rămâne credincios și supus? Buna lui voință e singura garanție ce-o avem.

Egmont: Și nu e bunăvoința unui popor cea mai sigură, cea mai nobilă garanție? O, Doamne! Când se poate socoti mai în siguranță un Rege, decât atunci când toți or sări pentru unul și unul pentru toți?, mai sigur contra dușmanilor dinăuntru și din afară?

Alba: Doar n'o să ne facem iluzia că asta e situația țării astăzi.

Egmont: Regele n'are decât să acorde o amnistie generală, să liniștească spiritele, și ai să vezi numai decât cum redevin toți supuși și devotați de îndată ce își vor recăpăta încrederea în Rege.

Alba: Și atunci, oricine a lovit în demnitatea Regelui sau în sfințenia Bisericii, să se plimbe liber și teafăr după placul lui? Să fie veșnic o pildă vie că o crimă monstruoasă rămâne nepedepsită?

Egmont: Crima asta de uitare de sine în mijlocul beției mulțimii nu e mai degrabă de trecut cu vederea decât de pedepsit cu cruzime? Mai ales când ai mai mult decât nădejdea, când ai certitudinea că răul nu se mai repetă?

N'au fost pentru asta Regii mai în siguranță? Și nu sunt ridicați în slavă de contemporani și de urmași cei cari au putut să ierte, să îngăduie și să nu ia mișcarea ca o jignire adusă demnității lor? N'au fost priviți pentru asta decopotrivă cu Dumnezeu, care e mult prea sus ca să-l ajungă o pângărire?

Alba: Tocmai de asta Regelui îi e dat să apere demnitatea lui Dumnezeu și a religiei, iar nouă, prestigiul Regelui. Cel de sus nu s'o fi uitând la asemenea fleacuri, dar noi se cade să-l răzbuim. Nepedepsit să nu rămâne niciun vinovat.

Egmont: Și-ți închipui poate să ai să pui mâna pe toți? N'auzi fiecă zi cum fug atâția de spaimă și părăsesc țara, care pe unde pot?

Bogații își pun la adăpost bunurile, copiii și prietenii, — săracii își pun brațele lor de muncă în slujba străinilor.

Alba: Fac asta pentru că nu e nimeni să-i împiedice. De-asta și cere Regele sfat și sprijin dela toți nobilii, și energie din partea guvernatorilor. Nu numai flecăreală: cum e, și ce-ar putea să fie dacă am lăsa să meargă toate ca și până acum. Să stai să privești prăpădul și să te amăgești că o să treacă, — să aștepti ca timpul să-l rezolve și să dai într-o doară vreo lovitură de carnaval, atât cât să facă sgomot și să pară că te agiți când n'ai vrea nici să miști un deget, — nu înseamnă asta să dai de bănuit că privești cu plăcere o revoltă pe care nu că ai vrea s'o stârnești, dar s'o întreții?

Egmont (Dă să sară dar se stăpânește, și după o tăcere spune apăsător): Intenția nimănuia nu e ușor de pătruns, — intenția mai multora însă, e chiar ușor de interpretat greșit. Tot așa de bine ai putea atunci s'auzi spunându-se în mulțime: Intenția Regelui nu e atât să administreze provinciile după legi uniforme și clare, să asigure prestigiul Religiei și să întroneze o pace temeinică peste întreg poporul, — cât să-l subjuge cu totul, să-i răpească vechile drepturi, să se facă stăpân pe avutul lui și să restrângă alesele drepturi ale nobililor, când tocmai mulțumită lor nobilii sunt veșnic gata să-i slujească și să-i jertfească trup și suflet. Religia, ai s'auzi spunând, că nu e decât o splendidă draperie după care, ascuns, poate cu atât mai ușor pune la cale orice lovitură primejdioasă. Poporul stă în genunchi în adorarea icoanelor înfățișate, pe când în dosul draperiei pândește păsărul cu cursa gata întinsă.

Alba: Și asta mi-e dat s'o aud dela d-ta!

Egmont: Nu eu o spun: O auzi de ici, de colo, dela mare, dela mic, dela deștept, dela prost, trecând mai departe din gură în gură. Neerlandezii se tem de o îndoită subjugare, și cine să le garanteze libertatea?

Alba: Libertatea! frumoasă vorbă pentru cine ar înțelege-o! Ce fel de libertate vor? Care e libertatea celui mai liber? Să-și facă datoria; și dela asta regele n'are să-l împiedece. Nu! nu! ei nu se cred liberi, dacă nu pot să-și facă și lor, și altuia, rău. Nu-ți vine atunci mai bine să abdică decât să guverneze un asemenea popor? Când dușmanul din afară — la care cetățenii nu se gândesc, prinși cum sunt, de grijile vieții — amenință, și Regele cere ajutor, atunci încep să se certe între ei și cu asta dau apă la moara dușmanului. Mult mai bine să-i îngrădești, să-i administrezi ca pe copii, cum faci spre binele copiilor. Crede-mă pe mine, un popor nu devine nici bătrân, nici înțelept, un popor rămâne veșnic copil.

Egmont: E greu de găsit un Rege care să fie și înțelept. Și atunci nu ți se pare firesc ca mulții să încline să se încreadă mai degrabă în cei mulți decât într'unul singur, și nici în acela unul, ci în puținii aleși ai lui? Să se încreadă în popor, care sub privirea ocrotitoare a domnitorului, se maturește? Poporul singur are șansa de a ajunge la înțelepciune.

Alba: Poate tocmai fiindă nu e lăsat în voia lui.

Egmont: Și tocmai deaceia nu s'ar lăsa nimeni bucuros în voia soartei.

Faceți ce vreți, eu v'am răspuns la întrebare și repet: Asta nu se poate! Hotărît, nu se poate! Imi cunosc oamenii: sunt vrednici să

calce pământul lui Dumnezeu; fiecare el în de el, e un mic rege statornic, activ, capabil, credincios, ținând la vechile datini. Greu să-i câștigi încrederea, ușor să i-o păstrezi. Dârji și statornici! Duc la greu, dar nu se lasă subjugăți.

Alba (Care între timp s'a uitat în jurul lui): Te-ai încumeta să repeți toate astea și în prezența Regelui?

Egmont: Cu atât mai rău, dacă prezența lui m'ar înspăimânta! Cu atât mai bine pentru el și poporul lui, dacă mi-ar înșufla curaj să spun și mai mult.

Alba: Ce e de folos pot să aud și eu.

Egmont: I-ași spune dar: lesne e pentru un cioban să mâne o turmă întreagă de oi; și un bou îi trage brazda la plug fără împotrivire. Dar când e vorba de un cal nobil și vrei să-l călărești, atunci cată să ții seamă și de vrerea lui; să nu-i ceri nimic neînțelept, nimic în mod neînțelept. Iată dece vrea cetățeanul să-și păstreze constituția lui veche și să fie guvernat de ai lui, pentru că știe cum are să fie îndrumat, și pentru că dela ei se așteaptă la mai multă desinteresare și înțelegere pentru soarta lui.

Alba: Așa dar Domnitorul să n'aibă puterea să răstoarne o datină învechită și să-și dobândească tocmai printr'aceasta cel mai frumos dintre privilegii? Ce este de veci pe pământ? Și o simplă instituție de Stat să dănuiască? Nu e necesar ca în decursul vremilor orice relație să se schimbe? Nu e asta cauza pentru care o veche formă de guvernământ devine prilej de nenumărate neînțelegeri, tocmai fiindcă nu mai corespunde stării actuale a poporului? Mă tem că de aceea se complac unii în vechile astea drepturi, fiindcă găsesc în ele ascunzători numai bune ca vre-un pehlivan, ori vre-un. învârtit să se vâre, să scociorească, pentru ca să facă rău poporului și tuturor.

Egmont: Și schimbările astea cu dela sine putere, amestecul acesta nestăvilit a celor sus puși, nu ne previn în deajuns că unul vrea să înfăptuiască ceea ce alții n'au dreptul s'o facă? El singur să aibă toate libertățile, să-și împlinească toate dorințele, să-și dea liber curs ideilor lui?

Și de-ar fi să ne încredințăm orbește într'un Rege bun și înțelept, unde e garanția că și urmașii lui vor fi la fel? Că vor ține seamă de noi și ne vor cruța? Cine să ne scape atunci, când nepăsător și cu dela sine putere ne trimite slujitorii sau pe aleșii lui, care fără să cunoască țara și trebuințele ei, și domnind după bunul lor plac, nu mai găsesc nicio împotrivire, și se simt liberi de orice răspundere?

Alba (Care întretimp iar caută cu ochii): Nimic mai firesc decât ca un Rege să vrea să domnească prin sine însuși, să încredințeze ordinele lui celor care le înțeleg mai bine, care vor să le înțeleagă, și să-i execute necondiționat dorința.

Egmont: Și tot atât de firesc este ca cetățeanul să vrea să fie guvernat de unul, care e născut și crescut pe un loc cu el, care are aceeași concepție despre dreptate și nedreptate, și pe care îl poate socoti frate.

Alba: Și totuși nobilii n'au împărțit deloc frățeste cu „frații” aceștia ai lor.

Egmont: Asta cu multe secole în urmă. Azi n'o mai vede nimeni cu ochi răi. Dacă însă s'or trimite fără nicio nevoie oameni noi, care

pentru a doua oară să vrea să se îmbogățească pe spinarea Națiunii și ea să se vadă pradă unei lăcomii fără frâu și a unor îndrăsneți de necrezut, asta ar stârni o indignare, care greu s'ar opri să nu izbucnească și în afară.

Alba: Imi spui lucruri, care n'ar trebui să le aud. Uiți că și eu sunt străin.

Egmont: Faptul că ți le spun, înseamnă că nu mă refer la d-ta.

Alba: Nici așa, tot n'ar trebui s'o aud dela d-ta. Regele m'a trimis în nădejdea să găsesc aci sprijinul nobilimei. Regele a hotărât, și așa rămâne. Regele, după o lungă chibzuință și-a dat seama ce-i este de folos poporului. Așa nu poate să mai meargă. Intenția Regelui este să-i restrângă drepturile, spre binele lui. Propria lor mântuire să le-o dea cu forța, să le-o impună, pe cetățenii primejdioși să-i sacrifice, pentru ca ceilalți să-și afle liniștea și să se poată bucura de o cărmuire înțeleaptă. Aceasta e hotărîrea lui și eu am ordin s'o comunic nobilimii. Sfatul pe care-l cer în numele lui, e **cum** să înfăptuim nu **ce**, căci asta a hotărît-o el.

Egmont: Din păcate, cuvintele d-tale justifică în totul teama poporului și a tuturor. Așa dar a hotărît ceea ce niciun domnitor n'avea dreptul să hotărască: puterea poporului său, simțirea, noțiunea pe care o are de el însuși, vrea s'o slăbească, s'o subjuge, s'o distrugă ca să-l poată mânui cât mai ușor. Eul lor caracteristic, ar vrea să-l destrame, desigur cu intenția să-l facă mai fericit. Ar vrea să-l distrugă pentru ca să devină un ceva care e un **alt** ceva. O, dacă intenția îi e bună, îndrumarea e sigur greșită. Nu Regelui te opui, dar te pui deacurmezișul acelui Rege, care face primii pași nefericiți pe un drum greșit.

Alba: Așa cum ai pornit, îmi pare zadarnic să mai încercăm să ne înțelegem. Puțin trebuie să-l cunoști pe Rege și să-i prețuești pe sfetnici, dacă-ți închipui că toate n'au fost gândite, examinate, cântărite mai dinainte. N'am ordinul ca să reiau încă odată fiecare **pentru** și **contra**. Cer ascultarea poporului iar dela voi, capii nobilimii, sfatul și sprijinul, ca garanți ai acestei datorii necondiționate.

Egmont: Cere-ne atunci capul... și am isprăvit-o dintr'odată! Să-ți pleci gâtul sub un asemenea jug, sau să ți-l încovoi sub secure, e acelaș lucru pentru un suflet ales. În zadar am vorbit atâta; vorbă în vânt, mai mult nimic.

Ferdinand intră.

Ferdinand: Iertați că vă întrerup convorbirea. Viu cu o scrisoare. Aducătorul cere răspuns grabnic.

Alba: Permiteți să văd despre ce e vorba. (Se duce deoparte).

Ferdinand (Către Egmont): Frumos cal ți-au adus oamenii d-tale la scară.

Egmont: Da, destul de bun. Il am mai demult. Mă gândeam să-l schimb. Dacă ești amator, poate ne înțelegem.

Ferdinand: Bine, mai vorbim.

Alba: (Face un semn fiului său, care se retrage).

Egmont: Vă spun rămas bun, concediați-mă, căci Dumnezeu mi-e martor, n'ași mai avea nimic de spus.

Alba: Mai bine că întâmplarea asta te-a împiedecat să-ți destăi-

nuești mai departe gândul. Imprudent îți desvălui adâncurile inimii. Singur te acuzi mai mult, decât cel mai mare dușman.

Egmont: Invinuirea asta nu mă atinge. Mă cunosc îndestul și știu ce fel aparțin Regelui: mult mai mult decât mulți care în serviciul lui se sesrvesc pe ei înșiși. Imi pare rău că mă despart fără ca discuția aceasta s'o văd aplanată. Trag nădejde ca interesul comun în slujba Regelui, ca și interesele țării, să ne unească într'un viitor apropiat.

Poate că aceeași discuție reluată în prezența celorlalți nobili cari lipsesc astăzi, să fie într'un ceas mai bun și să ducă la o înțelegere care azi îmi pare cu neputință. Cu nădejdea aceasta plec.

Alba (Care în acelaș timp face semn fiului său): Oprește, Egmont, predă-mi spada! (Ușa din mijloc se deschide, prin ea se zărește, nemișcat, un puternic cordon de străji).

Egmont (În uimire, tace o clipă): Așadar asta ți-era intenția. Pentru asta m'ai chemat. (Dând să scoată spada ca pentru apărare). Sunt așadar fără apărare?

Alba: Porunca Regelui: ești prizonierul meu,
(Soldați înarmați înaintează deoparte și de alta).

Egmont (După o tăcere): Regele? — Orania! Orania! (După un răstimp, predând spada). Iat-o. Mai adesea a apărât interesele Regelui, decât pe mine.

(Dispare prin ușa din mijloc; garda care se găsea în încăpere îl urmează, deasemenea fiul lui Alba. Rămâne Alba singur. Cortina cade).

ACTUL V.

Stradă.

Amurg.

Klärchen, Brackenburg, Cetățeni.

Brackenburg: Draga mea, pentru Dumnezeu! Ce-ai de gând?

Klärchen: Vino, Brackenburg! Să-i ascuți pe oameni! Il scăpăm, să vezi! Toți țin la el mai presus de orice! Nu e unul, ți-o jur, să nu aibă în el dorința arzătoare să-l scape, să abată din calea lui primejdia, să-i redea libertatea, lui celui mai liber. Vino! Lipsește numai glasul care să-i unescă pe toți. E vie în inimile lor amintirea a tot ce-i datorează, — și știu că numai brațul lui puternic îi mai poate scăpa de pieire. Spre binele lui, spre al tuturor, trebuie să riște totul. Și ce riscăm? Cel mult viața noastră, care ce poate să mai însemne dacă moare el?

Brackenburg: Biata de tine! Nu-ți dai seama de puterea care parcă ne strânge în lanțuri de fier?

Klärchen: Nu-mi pare de neînvins. Pierdem vremea în vorbărie! Uite, văd pe câțiva: oameni bătrâni, cu judecată, cu greutate! Prieteni, vecini, ascultați-mă! Cum rămâne cu Egmont?

Dulgherul: Ce e cu fata? Spune-i să tacă!

Klärchen: Dați-vă mai aproape! Să vorbim în șoaptă până ce-om fi înțelegi și tari! Nu e nicio clipă de pierdut. Călăii cari au cutezat să-l pună în lanțuri poate-or fi și scos pumnalul să-l străpungă! O, dragii mei, cu fiecare pas al înserării tot mai teamă-mi este. Am spaimă de noaptea asta. Veniți! Să ne împărțim! În goană din stradă în stradă să adunăm pe cetățeni! Toți la arme, care ce-o găsi! Ne întâlnim iar pe piață, și șuvoiul nostru i-o lua pe toți, unul câte unul. Vrajmașii au să se vadă împresurați și potopiți; îi nimicim. Cum o să ne țină piept o mână de mercenari? Când s'o vedea el iar în mijlocul nostru, liberat, i-om da prilej să ne mulțumească odată și el nouă, când noi îi datorăm atât! Apucă poate, sigur că apucă zorii zilei sub cerul liber!

Dulgherul: Ce-e cu tine, fată?

Klärchen: Cum, nu înțelegeți? De Conte vorbesc. Vorbesc de Egmont.

Jetter: Nu mai spune numele ăsta. Inseamnă moarte.

Klärchen: Să nu-i spun numele! Cum! Numele lui nu? Dar cui nu-i stă pe buze în orice împrejurare? Unde nu stă scris? Și'n stelele depe cer l-am citit, cu literele toate. Să nu-i spun numele? Ce poate să însemne asta? Prieteni! Vecini dragi, ce e cu voi? Scuturați-vă! Nu mă priviți așa fix și cu teamă! Nu vă uitați cu sfială într'altă parte. Ce vă spun, e ce fiecare din voi doriți. Nu spune glasul meu ce spun și inimile voastre? Cine, în noaptea asta de groază, n'ar ingenunchia înainte să se suie în patul în care nu-și mai găsește odihnă, ca prin rugi fierbinți să-l răscumpere cerului? Intrebați-vă unul pe altul! Intrebați-vă pe voi înșivă; cine n'ar spune ca mine: libertatea lui Egmont sau moartea!

Jetter: Ferește-ne, Doamne! Intrăm în vreo belea.

Klärchen: Stați, stați, nu vă dați înapoi dinaintea numelui lui, când altădată așa vă îmbulzeai către dânsul! Când da de veste crai-nicul și auzeai: „Vine Egmont! Vine din Gand!“ Ce mândrii se ținneau toți pe lângă care-avea să treacă. Și când răsuna tropotul calului, toți aruncați lucrul din mână și peste fețele voastre trudite cum vă uitați dela geam, privirea lui cădea ca o rază de nădejde și înviorare. Din prag atunci, vă ridicați copiii în sus și le spuneai: „Uite, ăsta e Egmont! E cel mai mare! Vedeți-l! Prin el ați apuca voi vremuri mai bune, pe care bieții voștri părinți nu le-au apucat!“ Să nu vă întrebe vreodată copiii: „Ce s'a făcut? Unde sunt vremurile pe care ni le făgăduiați? — Dar trece vremea cu vorbe! Stăm pe loc! Il trădăm.

Soest: Simte-te, Brackenburg! N'o lăsa să aiureze! Se mai întâmplă vreo nenorocire!

Brackenburg: Dragă Klärchen! Să mergem! Ce-o să zică mama? Poate...

Klärchen: Mă iei drept un copil? Ori crezi că sunt nebună? Ce vrei să zici cu „poate“? Din certitudinea asta groaznică n'ai să mă scoți cu nicio amăgire. Ascultați-mă! Trebuie să mă ascultați! Văd ce e; sunteți uluiți. Nu mai știți nici voi ce e cu voi. Din spaima clipei de față, aruncați un singur gând în trecut, în trecutul apropiat. Sau un gând în viitor. O să trăiți? O să puteți trăi dacă el se prăpădește? Cu ultima lui răsufare se duce și ultima nădejde de libertate. Ce n'a

făcut el pentru voi? Pentru cine s'a dus el orbește unde era primejdia mai mare? Rănile lui n'au sângerat și nu s'au închis numai pentru voi? Sufletul generos care la toți v'a dat viață, zace într'o temniță, — fiorii omorului hîd plutesc în jurul lui. Poate că se bizue pe voi, așteaptă dela voi, el, obișnuit numai să dea, să ferească pe alții...

Dulgherul: Cumetre, să plecăm.

Klärchen: Eu n'am brațe, n'am putere ca voi, dar am ce n'are niciunul din voi: curaj și disprețul de primejdie. Cum v'aș da suflu din suflul meu, căldură din căldura mea, doar de v'oiu desmorti! Haidem! Voi fi în mijlocul vostru! Ca un stindard ce fără de apărare, fluturând duce după sine o ceată de viteji, așa să vă înflăcăreze inimile simțirea mea, iar avântul și dragostea să adune poporul șovăelnice și risipit, să-l preschimbe într'o armată de neînvins.

Jetter: Ia-o de aici! Mai mare jalea. (Cetățenii se risipesc).

Brackenburg: Klärchen! Nu-ți dai seama unde suntem!

Klärchen: Unde? Sub cerul care părea că se boltește și mai minunat când mândrul Egmont trecea pe sub el. Dela ferestrele astea se îmbulzeau patru-cinci capete, unul peste altul; ca să-l privească. Din porțile astea îi făceau loc și se înclinau când se uita el peste fricoșii ăștia. O, cât mi-erău de dragi când îi dădeau toată cinstirea! Dacă ar fi fost un tiran, da, să-l fi ocolit! Dar îl iubeau! — O, mâini care vă ridicați numai pentru un salut, de ce nu apucați și spada?

Dar noi, Brackenburg? — Pe ei îi ocărâm? — Brațele astea care de atâtea ori l'au ținut în loc, ce fac pentru el? — Cu o viclenie câți n'au isbutit! Tu ai auzit atâtea și-l știi bine castelul vechi... Nimic nu e cu neputință pe lume. Ce-ar fi să dăm o lovitură?

Brackenburg: Dacă ne-am duce acasă!

Klärchen: Fie!

Brackenburg: Uite-o în colț patrula lui Alba. Fii înțeleaptă; vino-ți în simțire. Crezi tu că sunt un laș? Crezi tu că pentru tine nu mi-aș da viața? Intr'asta suntem la fel de nebuni, și eu ca și tine. Ce vrei tu, nu vezi că e cu neputință? Stăpânește-te! Ți-ai ieșit din fire!

Klärchen: Mi-am ieșit din fire! Groaznic, Brackenburg. Voi v'ați ieșit din fire. Pe vremea când îl ridicați în slavă ca erou, când îi spuneți „prietenul, sprijinul, nădejdea noastră”, și îi strigați: „Vivat!” când trecea, — eu stam într'un colț, împingeam doar pe jumătate geamul, pândeam furiș și inima-mi bătea mai tare ca a voastră. Și acum bate tot mai tare ca a voastră. Acum când e nevoie de voi, vă ascundeți, vă lepădați de el, și nu vă dați seama că pieirea lui, e și pieirea voastră.

Brackenburg: Hai acasă!

Klärchen: Acasă?

Brackenburg: Trezește-te! Uite-te în jurul tău! Tot vechile străzi sunt, pe care numai Dumineca ieșeau, cuviincioasă mergeai la biserică, și din cale afară de sfioasă te mâniai foc dacă veneam să-ți dau prietenește bunăziua și mergeam alături de tine. Și acum stai în loc, vorbești, faci gesturi așa în văzul lumii... Vino-ți în fire, draga mea! La ce bun toate?

Klärchen: Acasă! Bine; am să-mi viu în fire. Hai, Brackenburg, acasă! Știi ce înseamnă pentru mine acasă?

(Se depărtează)

TEMNIȚĂ.

Lumină slabă, un așternut în fund.

Egmont, singur.

Egmont: Vechi prieten! Somn deapururi credincios, — și tu mă părăsești odată cu ceilalți prieteni? Ce bucuros te lăsaî în jos peste fruntea mea liberă și ca o cunună fermecată de mirt îmi răcoreai tâmplele! În freamătul de arme, în valurile vieții, senin ca un copil după joaca zilei, așteptam în brațele tale. Furtuni când vuiau prin trunchiuri și frunziș, când crengi și vârf se îndoiu trosnind, inima tulpinei în adâncu-i rămânea nemișcată. Ce te sguduie acum? Ce-ți sdruncină adâncul neclintit al firii? O simt, e sunetul securii ucigătoare care-mi macină rădăcinile. Încă mai stau în picioare, dar un fior lăuntric mă străbate. Da, tot puterea asta vicleană este mai tare, și-mi sapă pe dedesubt trunchiul înalt și puternic. Scoarța n'a apucat măcar să vestejească, și trosnind și fărâmițându-se se prăbușește coroana.

Tu care în atâtea rânduri, neliniști groaznice le-ai isgonit din jurul frunții ca pe o nimică, dece nu poți isgoni presimțirea asta care te năpădește în mii de feluri?

De când ți-e frică de întâlnirea cu moartea, când aspectele ei schimbătoare le priveai senin ca pe orice întâmplare obișnuită a vieții? Dar nu ea e acum dușmanul aprig; către ea aș fi gata să-mi desvălui pieptul meu plin de viață. Nu, temnița e, imagine vie a gropii deschise, deopotrivă de respingătoare pentru erou, ca pentru laș. Nesuferit mi-era să stau chiar și în jilțul capitonat la câte o adunare solemnă, când principii nu mai conteneau cu discuții în lucruri unde hotărîrea era lesne de luat. Știu că între zidurile mohorâte ale sălii, grinzile tavanului parcă mă înăbușeau. Lute, de'ndată ce mi-era cu putință, mă aruncam pe cal cu un suspin de ușurare, sbucneam spre largul de care ținem, la câmp, unde din pământul aburind, toată înviorarea firii, iar de subț adierea cerului toată binecuvântarea stelelor ne'nvăluie și ne pătrunde; — unde asemeni gigantului Anteu, care din atingerea cu pământul ce i-a dat viață, ne înălțăm cu puteri noi, — unde omenirea o înțelegem din plin iar setea omenească de viață o simțim prin toată ființa noastră; — unde impulsul de a merge înainte, de a învinge, de a prinde din fugă și de a-ți da liber frâu puterii, unde râvna de a cuceri și de a pune stăpânire, arde în pieptul tânăr al însetatului de viață; — unde luptătorul își smulge cu hotărîre dreptul lui înăscut asupra lumii, și într'o deslănțuire înspăimântătoare, ca o grindină se abate nimicind câmpii, ogoare, păduri, fără să țină seamă de granițele trase de mâna omului.

Doar un chip șters e tot ce ai mai rămas, un vis de aducere aminte a fericirii atâta timp trăită. Unde te-a împins soarta trădătoare! Până și o moarte repede sub lumina sorelui îți refuză, moarte pe care niciodată n'ai ocolit-o, de-ți pune în față ca imagine a gropii ce te-așteaptă, mușgaiul hâd? Cum mă pătrunde duhoarea-i rece de printre pietre! Simt cum îngheață viața, și'n fața patului de odihnă, ca'n fața mormântului, pasul șovăe.

O, grije, grije, — tu ce-ți începi omorul înainte de vreme, ia-ți mâna depe mine! — De când e rămas Egmont singur, atât de singur pe lume? Indoiala e cea care desarmează pe om, nu fericirea. Și spiritul de dreptate al Regelui în care te-ai încrezut o viață, și prietenia Regentei care — ție însuși ți-o poți mărturisi — a fost mai mult dragoste, s'au irosit dintr'odată ca o stea căzătoare în noapte și te-au lăsat în urmă, pe cărarea întunecată?

În fruntea prietenilor, Orania n'are să ncerce nimic? N'au să sară toți ca unul și ca un puhoiu care crește, să-și răsbune prietenul de totdeauna și să-l scape?

Voi, ziduri ce mă strângeți, nu puneți stavilă mulțimei de gânduri calde din afară, ca toată îmbărbătarea și viața ce o revărsam pe vremuri asupra tuturor, să se întoarcă acum din inimile lor asupra-mi.

Da, da, — pornesc cu miile, vin, mi-i am alături. Ruga lor se înalță fierbinte la cer, așteaptă o minune. Și dacă un înger nu coboară să mă scape, îi văd cum apucă lancea și spada. Săr portile în tândări, gratiile cad, zidurile se năruie sub mâinile lor, și în lumina biruitoare care năvălește, Egmont vine fericit către libertate! Atâtea fețe cunoscute mă întâmpină în strigăte de bucurie! Ah, Klärchen, să fii tu bărbat, și aici tot mi-ai ieși tu înainte, iar eu ți-aș mulțumi pentru un dar pentru care și unui rege i-ar fi greu să mulțumească: libertatea!

LOCUINȚA LUI KLÄRCHEN.

Klärchen vine cu o lampă și un pahar cu apă din odaie, pune paharul pe masă și se duce la geam.

Klärchen: Brackenburg? Tu ești? Ce mi s'a părut? Tot nimeni? N'a fost nimeni! S'o pun lampa în fereastră, să vadă că tot mai aștept, — că-l aștept pe el. Mi-a spus că-mi trimite vești... Vești! Siguranță înspăimântătoare! Egmont judecat! Ce Tribunal are dreptul să-l tragă la răspundere? — Și ei îl condamnă! Regele îl condamnă? Ducele? Și Regenta se dă la o parte? Orania și toți prietenii lui pregetă?

Asta e dar lumea, schimbătoare și fără de temei, de care-atât am auzit dar n'am știut-o? Asta e lumea?

Dragostea mea! Cine-ar fi atât de rău încât să-l dușmănească? Să aibă răutatea atâta putere încât să doboare în așa scurt timp pe Viteazul între viteji? Și totuși, iată, e! — O, Egmont, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor te credeam sigur ca'n brațele mele. Ce ți-am fost eu ție! Mă socoteai a ta. Viața mea întreagă mi-am închinat-o vieții tale.

Ce sunt acum? Zadarnic întind mâna către lanțul care te strânge. Tu fără sprijin, și eu liberă! — Iat'o cheia odăiții mele. De mine atârnă să viu, să plec, și ție nu-ți pot fi de ajutor cu nimic! —

O, legați-mă 'n lanțuri, să nu mai mă sbat în chin, și aruncați-mă în cea mai adâncă temniță să mă lovesc cu capul de pereții umezi, să mă tângui după libertate, să-mi fac visuri cum aș putea să-l ajut dacă lanțurile nu m'ar supune, — cum aș fi putut să-l ajut.

Dar sunt liberă. Și'n libertate e chinul neputinței. Să-mi dau seama de tot, și să nu pot mișca un deget ca să-l scap! Ah, nefericire! Până și părțica asta de nimic din tine, Klärchen a ta, e și ea încătușată ca și tine, și singură în lupta cu moartea, mai tresar într'o ultimă svâcnitură.

Aud pași înceți, aud tușind — Brackenburg — el e! — Biet om de ispravă, ce soartă și pe tine! iubita să-ți deschidă ușa pentru noapte, și, ah, pentru ce întâlnire jalnică!

BRACKENBURG intră.

Klärchen: Ce palid vii și șovăelnic, Brackenburg! Ce e?

Brackenburg: Cât ocol, câte primejdii până să dau de tine! Străzile mari sunt toate ocupate; tot prin ulicioare dosnice m'am furișat până aici.

Klärchen: Și — spune. —

Brackenburg (Așezându-se): Ah, Klärchen, mă 'neacă plânsul: nu-l iubeam. Pentru mine era bogatul care îmbie singura oiță a săracului la pășunea lui mai grasă. Nu l-am blestemat pentru asta. Mi-a dat Dumnezeu un cuget drept și o fire slabă. In chin vedeam scurgându-mi-se viața și zi de zi gândeam să pot muri de desnădejde.

Klärchen: Uită, Brackenburg! Uită și de tine! Spune-mi de el! E adevărat? A fost judecat?

Brackenburg: A fost, știu sigur.

Klärchen: Trăește încă?

Brackenburg: Da, mai trăește.

Klärchen: Ce te face să fii atât de sigur? Tirania omoară noaptea. Sufletul meu! Pe-ascuns de ochii lumii îi curge sângele. Cuprinsă ca 'ntr'un val de amortire, mulțimea parcă ar da să-l scape, ar da să-și îndeplinească dorința neputincioasă, în timp ce mânios pe noi, sufletul lui părăsește lumea asta. El nu mai e! Nu mă amăgi! Și nu te amăgi!

Brackenburg: Dar ți-o spun, — trăește! — Din nenorocire Spaniolul pregătește poporului pe care-ar vrea să-l calce în picioare, o groaznică înscenare care să sdrobească pentru totdeauna în inimi cri ce năzuință de libertate ar mai încolți.

Klärchen: Spune, rostește liniștit și sentința mea de moarte. Mă apropii tot mai mult de tărâmul fericit, simt cum îmi trece pe față adierea mângâioasă din tainicile ținuturi ale păcii. Spune!

Brackenburg: M'am dat pe lângă paznici și din câte-o vorbă p'ici pe colo, am înțeles că pe piață, în taină, se pregătește o grozăvie. M'am furișat pe ulicioare lăturalnice și prin ganguri ascunse până la cumătrul meu și printr'o fereastră din dos m'am uitat pe piață. Mișcau facile încoaci și încolo într'un cerc larg de soldați spanioli. Imi încordam privirea ca să răsbătă în întuneric, și în fața mea, din noapte creștea o schelărie neagră, largă, înaltă, — m'a înfiorat vedenia. Mișunau în jur mulțime de oameni silind să înfășure și să îmbrace în pânze negre ce se mai vedea alb din lemnărie. Treptele le-au îmbrăcat la urmă tot în negru; — am văzut bine. Păreau că împlinesc un ritual al unei ceremonii odioase. Un crucifix alb care strălucea ca argintul în noapte, l'au înălțat într'una din părți. Siguranța asta înspăimântătoare o aveam în față, o vedeam tot mai aievea.

Facilele tot mai mișcau, când ici, când colo, treptat apoi dispăreau și se stingeau. Deodată hidoasa arătare ieșită din noapte, a reintrat în sânul nopții.

Klärchen: Incet, Brackenburg! Vorbește încet! Las' vâlul acela să mi se aștearnă pe suflet. Stafiiile-au pierit, iar tu, noapte îngăduitoare, învâluie în taina ta pământul care fierbe în el. N'o s'o mai rabde hidoasa povară și câscându-și prăpastia înfricoșată, scrâșnind are s'o târască în adâncu-i, unealta omoritoare. Un înger o trimite Dumnezeu cel pe care nelegiuții l'au înjosit socotindu-l părtaș al prigonirii lor. La atingerea lui sfântă, zăvoare și lanțuri or cădea, și peste dragul meu s'o revărsa o lumină blândă care ușor ca'n vis l'o duce prin noapte către libertate. Și soarta mea sue tainic acelaș drum prin întunecime, ca să-l întâmpine.

Brackenburg: (Apucând-o de mână). Copil ce ești, ce ai de gând? Ce vrei să faci?

Klärchen: Incet, dragule, să nu trezim pe nimeni! Să nu ne trezim nici pe noi! O știi sticluta asta, Brackenburg? Ți-am luat-o în glumă când pripit cum ești, amenințai că te omori — și acum, dragul meu —

Brackenburg: Pentru Dumnezeu!

Klärchen: Nu poți să împiedici. Să mor, atât îmi mai rămâne! Să pot muri repede; nu-mi lua bucuria asta pe care-o pregăteai pentru tine. Dă-mi mâna! — In clipa când deschid poarta întunecată de unde nu mai e întoarcere, aș vrea prin strângerea asta de mână să-ți pot spune cât de drag mi-ai fost și cât de mult te-am plâns. Frate-meu mi-a murit de mic. Pe tine te-am ales să-i ții locul. Inima ta s'a răsvrătit, te-a chinuit și m'a chinuit cerându-mi fierbinte și tot mai fierbinte ceace nu era sortit să fie al tău. Uită-mă și rămâi cu bine. Lasă-mă să te numesc **frate!** E un nume care cuprinde atâtea în el! Ultima floare frumoasă, la despărțire, — sărutarea asta — primește-o cu inima deschisă. Moartea unește totul, Brackenburg, deci și pe noi.

Brackenburg: Lasă-mă atunci să mor cu tine! Imparte! Imparte! E destul acolo cât să stingă două vieți.

Klärchen: Nu! Tu trebuie să trăiești, tu poți să trăiești. Fii tu sprijinul mamei mele care altfel ar muri de desnădejde. Fii pentru ea ceace nu mai pot eu fi. Trăiți laolaltă și plângeți-mă! Plângeți tărișoara noastră și pe singurul care ar fi putut s'o scape. Generația de astăzi va trebui să treacă prin durerea asta... Nici furia răzbunării n'o poate șterge. Trăiți, sărmanii de voi, mai departe, un timp care încetează de a mai fi timp. Mersul lumii încremenește astăzi. Cursul vieții rămâne pe loc, iar pulsul meu doar câteva clipe va mai bate. Rămâi cu bine!

Brackenburg: O, trăește și tu cu noi, cum trăim noi doar pentru tine! Ne omori și pe noi cu tine, — trăește și suferă! Nedespărțiți îi vom sta alături să te susținem, și dragostea noastră, veșnică de strajă, ți-o aduce cu vremea alinarea, mângâierea mult așteptată. Fii a noastră! A noastră! Nu îndrăsnesc să spun **a mea!**

Klärchen: Incet, Brackenburg; nu știi ce coardă atingi! Unde începe nădejdea pentru tine, e pentru mine desnădejde.

Brackenburg: Imparte nădejdea cu cei vii! Pe marginea abisului zăbvește o clipă; uită-te în jos și privește îndărăt, către noi!

Klärchen: Am trecut în celălalt tărâm; nu mă chema înapoi înspre freamăt.

Brackenburg: Ești răătăcită; învăluită în neguri cauți tu adâncul. Dar nu s'a stins orice nădejde; vine poate o zi —!

Klärchen: Vai, vai și amar! Ce fără milă îmi rupi vâlul depe ochi!... Da, o să se lumineze de ziuă! Oricât și-ar aduna ziua cetățeanul pe geam, noaptea lasă o pată neagră în urmă; se uită și fioroasă crește în lumină schela ucigătoare. Cu o nouă suferință își îndreaptă ochii rugători către Tatăl imaginea pângărită a Domnului. Soarele nu se încumetă să iasă, nu vrea să arate ora în care el își dă sufletul. În silă își merge arătătorul drumul și-și bate ceasurile unul după altul. Oprește! Oprește! E timpul! Presimțirea zorilor mă îndeamnă spre mormânt.

(Se îndreaptă către geam ca și când ar privi afară, și bea pe furiș).

Brackenburg: Clara! Clara!

Klärchen: (Vine spre masă și bea apă). Iată ce a rămas. Nu te chem după mine. Ți-am spus ce ai de făcut. Rămâi cu bine! Incet și fără de zăbavă stinge lampa. Eu plec spre odihnă. Ieși binișor și închide ușa după tine! Incet, să n'o deștepti pe mama! Fugi, du-te! Du-te! Altfel au să creadă că tu m'ai omorât. (Iese).

Brackenburg: Și azi ca 'ntotdeauna mă lasă singur. O ști vreun om pe lume cum poate să rupă o inimă iubitoare! Mă lasă singur în voia soartei. Și moarte, și viață le urăsc deopotrivă!

Să mori singur! Plângeți, voi care iubiți! Nu e pe lume soartă mai neîndurată ca a mea! Imparte cu mine picătura morții, și mă isgonește! Mă isgonește de lângă ea. Mă cheamă lângă ea și mă împinge înapoi în viață. O, Egmont, de ce comoră neprețuită ai parte! Se duce ea 'nainte; din mâna ei s'o ai cununa biruinții. Tot cerul ți-l aduce cu ea. Și eu să te urmez? Să stau din nou deoparte? Invidia asta nestinsă s'o duc și'n celălalt tărâm? Nu mai am rost pe pământ, iar în cer și în iad mă așteaptă același chin. Nefericit ce sunt, ce binefacere mi-ar fi grozava mână a nimicirii!

(Brackenburg iese, scena rămâne un timp neschimbată. Un sunet de cor indică moartea lui **Klärchen**. Lampa pe care Brackenburg a uitat să o stingă, mai pâlpâie de câteva ori, și se stinge. Puțin după aceea scena se preschimbă în

TEMNITĂ

Egmont: (Dormind stă întins pe pat. Se aude un sgomot de chei care se lovesc; ușa se deschide. Slujitori cu facle intră; în urma lor **Ferdinand**, fiul lui Alba și **Silva** urmați de gardă înarmată. Egmont se deșteaptă din somn).

Egmont: Cine sunteți voi care vrăjmașește îmi goniți somnul de pe pleoape? Ce vin să-mi spună privirile voastre posomorite și piezise? La ce cortegiul acesta ce dă fiori? Către ce vis de groază veniți să-mi amăgiți conștiința jumătate trează?

Silva: Ducele ne trimite să-ți anunțăm sentința.

Egmont: N'aduci cumva și pe călău s'o execute?

Silva: Ascult-o și ai să știi ce te-așteaptă.

Egmont: Vă recunosc și pe voi, și felul vostru nerușinat de a proceda: în noapte conspirați și'n noapte și aduceți la împlinire. Așa vă ascundeți sfruntatul act de nedreptate.

Aibi curajul și-mi stai în față, tu care-ți ții sabia înfășurată sub capă, — iată-mi capul, cel mai liber pe care tirania l-a rupt vreo dată depe trup.

Silva: Te înșeli! Ce-au hotărât judecătorii în dreptatea lor, n'au să ascundă de lumina zilei.

Egmont: Așa dar obrăsnicia întrece orișice închipuire.

Silva: (Ii ia unui slujitor sentința din mână, desface sulul și citește): „În numele Regelui și în virtutea împuternicirii anume a Majestății sale de a judeca pe toți supușii de orice rang social, ca și pe cavalerii Ordinului „Lâna de aur“, te declarăm“ —

Egmont: Poate da Regele împuternicirea asta?

Silva: — „te declarăm, după cercetările precedente, amănunțite și legale, pe tine, Heinrich, Conte Egmont, Prinz von Gaure, vinovat de înaltă trădare și pronunțăm sentința; odată cu ivirea zorilor vei fi dus din temniță pe piață și în fața poporului, spre prevenirea tuturor trădătorilor, vei fi executat prin sabie. Dat la Bruxelles în —“

(Data și anul sunt citite neclar, așa încât spectatorii nu aud)

„Ferdinand, Duce de Alba, președintele
Tribunalului, celor doisprezece“.

Acum știi ce te așteaptă. Îți dăm numai răgazul, cât să te împaci cu gândul, să-ți regulezi ale casei și să-ți iei rămas bun dela ai tăi.

(Silva cu suita se retrag. Rămâne Ferdinand și doi slujitori cu facle. Scena e slab luminată).

Egmont: (Un timp adâncit în el, a stat liniștit lăsând pe Silva să se depărteze fără să se uite în urma lui. Se crede singur și în vreme ce ridică ochii, vede pe fiul lui Alba).

Tu stai? Nu pleci? Vrei prin prezența ta să-mi sporește mirarea și groaza? Sau vrei cumva să-i binevestești tatălui tău că n'am bărbăție în desnădejde? Du-te! Spune-li Spune-i că nu mă minte nici pe mine, nici pe lume. Ahtiatului ăstuia de glorie au să-i șoptească întâi pe la spate, apoi să i-o spună tot mai tare, și când s'o prăbuși depe culmea mării, cu miile au să-i strige în față: că nu binele țării, nici prestigiul Regelui, nici liniștirea provinciilor nu l-au adus la noi; — că pentru el personal a vrut războiul, pentru ca el luptătorul să se pună în valoare ca luptător. El a stârnit învâlmășeala asta grozavă, pentru ca toți să aibă nevoie de el. Eu sunt doar o jertfă a urii lui meschine, a invidiei sale josnice. Da, știu asta, și pot s'o spun, eu, cel din pragul morții, eu, rănitul de moarte, am dreptul s'o spun: pe mine m'a invidiat, înfumuratul; pierirea mea de mult a pus-o la cale și a rumegat-o. Încă de mult, când eram mai tineri și jucam zaruri, când vedea grămăjoarele de aur cum trec una după alta dela el la mine, fierbea de mânie, se făcea că nu-i pasă și îl rodea dușmănia nu atât de paguba lui, cât de norocul meu.

Parcă-l văd altădată iar, cu ochii scăpărători și palbarea care îl trăda, la o serbare câmpenească în fața a mii de oameni, la întreceri de trageri la țintă. El mă provocase și amândouă taberile stă-

teau în așteptare. Și spanioli și neerlandezi îi îndemnau pe ai lor. L'am învins; glonțul lui a dat greș, al meu a nimerit. Toți ai mei au izbucnit în strigăte de bucurie de se cutremura văzduhul. Și... acuma glonțul lui m'a nimerit în plin.

Spune-i că-l cunosc și că lumea se uită cu dispreț la un trofeu pe care un spirit josnic și-l ia cu vicleșug.

Iar tu, dacă ți-e posibil, ca fiu, să te lepezi de apucăturile lui, învață să roșești, roșind acum de numele celui pe care din tot suflul ai vrea să-l venerezi.

Ferdinand: Te ascult fără să te întrerup. Reproșurile tale cad ca lovituri de măciucă pe un coif. O simt sguduitura, dar sunt înarmat. Mă atingi, dar nu mă rănești. Inima singură, îmi sfâșie pieptul de durere. Vai mie, vai mie, că trăesc să văd o jale ca asta, că sunt trimis să asist la așa spectacol!

Egmont: Cum, te năpădește plânsul? Ce te înduioșează? Ce poate să te doară? E căința târzie că te-ai pus în slujba unei conspirații rușinoase? Atât de tânăr ești și de deschis ca 'nfățișare! Erai atât de prevenitor și prietenos cu mine! Cât timp te aveam sub ochi, mi se părea că sunt împăcat cu tatăl tău. Și tot atât de prefăcut, mai prefăcut și decât el, mă atragi acum tu în capcană, tu ești din doi cel mai desgustător. Cine se încrede în el, o face pe riscul lui, dar cine s'ar fi crezut în primejdie când se încrede în tine?

Du-te, să-mi pot aduna gândul, să-mi pot uita de lume și mai întâi de tine!

Ferdinand: Ce pot să-ți spun? Stau și te privesc și parcă nu te văd, parcă nu e aevea. Să 'ncerc să mă disculp? Să te asigur că abia târziu, abia la urmă de tot mi-am dat seama de intențiile tatălui meu și că voința lui m'a mânuit ca pe o unealtă oarbă? La ce mi-ar folosi părerea ce ți-o mai faci de mine? Ești pierdut, și eu, nefericitul, stau aici numai ca să te încredințez și să te plâng.

Egmont: Ce tremur în glas! Ce neașteptată mângâiere în drumul spre mormânt! Tu fiul întâiului meu, poate al singurului meu vrăjmaș, tu să mă plângi și să nu fii printre ucigașii mei! Spune, ce să cred despre tine?

Ferdinand: Tată crud! În porunca asta te recunosc. Imi știi sentimentele, îmi știi părerile și mă certai că am moștenit dela măică-mea partea de duiosie sufletească. Pentru ca să mă faci asemenea ție m'ai trimis aici. Ca să văd pe omul acesta la marginea gropii deschise, dat pradă morții din samavolnicie, îmi impui să trec prin cea mai sfâșietoare rupere de inimă, să mă împietrești împotriva soartei și să devin nepăsător, orice s'ar întâmpla cu mine.

Egmont: Mă uimești! Stăpânește-te! Stai, vorbește ca un bărbat.

Ferdinand: O, dece nu sunt o femeie? Să poată oricare să mă întrebe: ce ai să suferi? Ce te privește?

Spune-mi o grozăvie și mai mare, arată-mi o nelegiuire și mai cumplită, să pot să-ți mulțumesc și să-ți spun: da, asta rămâne nimic.

Egmont: Vino-ți în fire. Ce e cu tine?

Ferdinand: Lasă-mă să-mi strig durerea, să mi-o plâng cu amar. La ce să par că am tărie când totul în mine se prăbușește? Aici să te văd pe tine? Pe tine — ce grozăvie! Nu mă 'nțelegi! Și dacă m'ai înțelege? Egmont! Egmont! (aruncându-se de gâtul lui).

Egmont: Dar, lămurește-mă!

Ferdinand: Nu e nimic de lămurit.

Egmont: Cum de te turbură într'atât soarta unui străin?

Ferdinand: Cum străin! Tu nu-mi ești străin! Numele tău e care ca o stea din ceruri mi-a luminat toată copilăria. De câte ori n'am ascultat, n'am întrebat de tine! Visul unui copil e să fie tânăr — al unui tânăr să fie bărbat! Pe tine am apucat să te știu înaintea mea, mereu înaintea mea; fără invidie te vedeam înainte și te urmăam. Așa a fost mereu. Și acum, când în sfârșit speram să te văd, — te-am văzut și îmi râdea inima de mulțumire. Tu erai idealul meu, — iar când te-am revăzut, tot pe tine te-am ales. Acum abia speram să te regăsesc, să mă adăp la crezul tău, să fiu aproape de gândul tău, să... Când deodată, totul s'a năruit — te văd aci!

Egmont: Dragul meu, dacă poate să-ți fie o mângâiere, îți mărturisesc că din prima clipă când te-am văzut, mi-ai fost drag. Ascultă-mă și să vorbim liniștit. Spune-mi: e lucru hotărît, e voința ne-strămutată a tatălui tău ca într'adevăr să mă omoare?

Ferdinand: E hotărît.

Egmont: Nu cumva sentința asta e o simplă sperietoare ca să mă intimideze?

Nu mă înfricoșează cumva și mă umilește numai ca să mă pedepsească, iar mai târziu, printr'o favoare a Regelui mă reabilitează?

Ferdinand: Nu, ah, din păcate, nu! Și eu mă mângâiam la început cu speranța asta amăgitoare și mă neliniștea destul chiar numai gândul să te văd în asemenea situație.

De-atunci încoace însă o știu realitatea; e hotărît. Cum să mă pot stăpâni! Ce putere, ce minune ar putea veni în ajutor să mă nădăture ce e de neînălțurat?

Egmont: Ascultă-mă! Dacă sufletul tău îți spune cu atâta tărie să mă scapi și dacă condamni pornirea tirană care mă ține încătușat, atuncea scapă-mă! Nu e timp de pierdut. Ești fiul celui care poate totul, poți tu însuși mult! Cunosc drumurile, mijloacele nu pot să-ți fie necunoscute. Zidurile astea și câteva mile, e tot ce mă desparte de prietenii mei. Desfă-mi lanturile, du-mă la ei și fii de-ai noștri! Fii sigur, vine un timp când Regele îți va fi recunoscător că m'ai salvat. Acum e buimăcit, poate că nici nu știe ce se petrece. Tatăl tău dispune și Regele e în situația să aprobe faptul împlinit, chiar dacă în fond îl îngrozește.

Stai pe gânduri! O, găsește-mi calea către libertate! Spune-mi, dă o speranță sufletului dornic de viață!

Ferdinand: Taci, o, taci! Cu fiecare cuvânt îmi mărești desna-dejdea. Aici nu mai încap scăpare, nici sfat, nici rugă. Tocmai asta mă chinuie și mi se 'nfige ca o ghiară în inimă. Eu însumi am strâns-o plasa. Ii știu nodurile cât sunt de tari și de trainice. Inchise toate căile: nici îndrăzneală, nici vicleșug nu mai răsbesc. Mă sbat și eu în aceiaș plasă cu tine și cu ceilalți.

Aș plânge, crezi, dacă n'aș fi încercat tot ce-mi stă în putință? M'am târât la picioarele lui, i-am vorbit, l-am implorat.

M'a trimis aici numai ca să omoare în clipa asta tot ce era în mine. Îmbold de viață și bucurie de a trăi.

Egmont: Așadar nicio scăpare?

Ferdinand: Niciuna.

Egmont: (Bătând din picior). Nicio scăpare?... Viață, dulce viață! Tihnită, scumpă obișnuință de a trăi și înfăptui, să mă despart de tine? Atât de în liniște să mă despart? Nu în vârtejul luptei, nu în freamătul de arme și în iureșul amețitor îmi spui un bun rămas pe repezeală. Nu te desparti în grabă; nu scurtezi clipa despărțirii. Eu trebuie să-ți strâng mâna, să te mai privesc odată în ochi, — frumusețea, farmecul să-ți le mai sorb până'n adânc și apoi hotărît să mă rup și să-ți spun adio!

Ferdinand: Și eu să stau deoparte, să mă uit, să nu pot să te ajut, să nu pot să împiedic! Care lacrimi ar plânge destul amar, care inimă nu s'ar topi de desnădejde în fața unei asemenea grozăvii!

Egmont: Fii tare!

Ferdinand: Tu poți fi tare, tu poți renunța, poți face în mod eroic pasul acesta greu, susținut de gândul că **trebuie**. Pe când eu, ce pot? Ce deviu? Tu te învingi pe tine însuși și pe noi; scapi; dar eu îți supraviețuiesc ție, mie însumi. În bucuria vieții mi-am pierdut lumina, — în freamătul luptei stindardul. Searbăd, mohorit și turbure îl văd viitorul.

Egmont: Prieten drag pe care o soartă stranie mi-l dă și mi-l ia, care simți cu mine chinul morții, și suferi pentru mine — privește-mă în clipa asta; nu mă pierzi. Dacă viața mea ți-a fost ca o oglindă în care te-ai privit cu drag, moartea mea să-ți fie la fel. Oamenii nu sunt împreună numai când sunt pe un loc; și cel plecat de veci, cel depe un alt tărâm, trăește pentru noi. Eu trăiesc pentru tine, — și am trăit deajuns pentru mine.

M'am bucurat de fiecare zi; în fiecare zi din plin și fără preget mi-am făcut datoria așa cum mi-a dictat-o conștiința. Acum mi se sfârșește viața, așa cum de mult, de mult, s'ar fi putut sfârși pe nisipul dela Gravelingen.

Incetez de a mai trăi, dar am trăit. Așa trăește și tu: vesel și deschis, și nu te teme de moarte.

Ferdinand: Pentru **noi** ai fi putut să te cruți. Ar fi trebuit. Tu singur te-ai omorât. Ascultam uneori oameni cu greutate — vrăjmași, prieteni, — discutând ceasuri întregi despre meritele tale; toți ajungeau la urmă la aceeași concluzie pe care n'o putea nega niciunul: „da, alunecă pe o pantă primejdioasă”. În atâtea rânduri, ce n'aș fi dat să pot să te previn! N'aveai niciun prieten?

Egmont: Am fost prevenit.

Ferdinand: Și punct cu punct, cum toate învinuirile astea le-am găsit în actul tău de acuzare! Și răspunsurile tale: Bune destul ca să te scuze, dar nu și destul de întemeiate, ca să te desvinovățească!

Egmont: Să nu mai vorbim. Zadarnic crede omul să-și cârmuiască singur viața și pe sine, — cu o putere de neînfrânt, subconștientul lui îl mână către soartă. Dar să lăsăm reflecțiile... La asta renunț ușor. Mai greu la grija pentru țara asta, dar s'o găsi cine să se îngrijească. De-ar fi ca sângele meu să curgă pentru cei mulți și să aducă pace poporului meu, mi-l dau bucuros. Din păcate, mă tem că n'are să fie așa. Dar n'are sens să mai răscolești, când nu mai poți îndrepta nimic.

Dacă-ți stă în putință să înfrânezi puterea distrugătoare a tatălui tău, s'o cârmuești, — fă-o! Dar cine ar putea? Rămâi cu bine!

Ferdinand: Nu pot să plec.

Egmont: Iți dau în grijă oamenii mei, fii cât mai bun cu ei. Oameni de ispravă și slujitori credincioși: să nu-i împrăstie, să nu se simtă nefericiți!

Ce e cu Richard, secretarul meu?

Ferdinand: Ți-a luat-o înainte. L-au executat ca complice de înaltă trădare.

Egmont: Sărăcuțul! — Numai atât, și-ți zic bun rămas, — nu mai pot. Oricâte griji ar asalta un biet creier, natura își cere până la urmă morțiș drepturile. Ca un copil ce'n preajma unui șarpe, își doarme neștiutor somnul dătător de viață, așa și drumetul trudit se mai așterne odată pe pragul morții să se odihnească adânc, ca și când ar avea de pornit la un drum lung.

Atât doar! cunosc o fată; să n'o disprețuiești, fiindcă a fost a mea. Acum că ți-o las ție în grijă, mor liniștit. Ești om de onoare: femeia care s'o încredința lui, e la adăpost.

Bătrânul meu Adolf trăește, e liber?

Ferdinand: Bătrânul vesel care te însoțea călare?

Egmont: El.

Ferdinand: Trăește, e liber.

Egmont: El știe unde stă. Să te conducă el și răsplătește-i cât o mai trăi, că-ți arată drumul către ea. Rămâi cu bine!

Ferdinand: Nu plec.

Egmont: (Impingându-l spre ușă). Rămâi cu bine.

Ferdinand: O, mai lasă-mă!

Egmont: Dragul meu, fără despărțire.

(Conduce pe Ferdinand până la ușă, și se smulge de lângă el. Ferdinand buimăcit, se depărtează în grabă).

Egmont singur.

Om căinos! Nu te-așteptai ca tocmai fiul tău să-mi aducă atâta mângâiere! Griji, durere, teamă, toată neliniștea din suflet mi-a luat-o. Dulce și poruncitor își cere natura ultimul ei drept. S'a sfârșit, s'a hotărât. Tot ce'n noaptea din urmă mă ținuse treaz, 'mi-a doarme acuma simțurile cu o siguranță de neclintit.

(Se așează pe pat. Se aude un cânt).

Somn alinător! Ca o mângâiere cerească, vii nerugat, neimplorat, din marea ta îngăduință. Blând destinzi încordarea gândurilor, destrami vedenii de dureri și bucurii; nestingherit curge valul de pace lăuntrică din noi; învăluiti într'o dulce rătăcire, ne afundăm și încetăm de a fi.

(Adorme; o melodie îi însoțește somnul. În planul din fund zidul pare că se deschide și o apariție strălucitoare se arată. Libertatea, în vestmânt ceresc și cu un nimf de raze în jurul ei, odihnește pe un norișor. Are înfățișarea lui Klärchen și se pleacă deasupra viteazului adormit. Indurerată, pare că-l plânge. Se reculege însă, și cu gesturi de îmbărbătare, îi amintește vechile embleme: mănunchiul de săgeți și toiagul cu tichia de bufon. Il îndeamnă să fie vesel și în vreme ce-i arată că moartea lui va duce la desrobirea provinciilor, îl recunoaște învingător și îi întinde o cunună de lauri.

Pe când îi apropie cununa de cap, **Egmont** face o mișcare ca și când ar mișca prin somn, așa fel încât, cu fața în sus, privește către dânsa. De sus îi ține ea plutind cununa deasupra capului.

De departe de tot se aude o fanfară de război, cu tobe și trâmbiți. La primele ei sunete apariția piere. Sunetul devine mai puternic. Egmont se deșteaptă. În temniță pătrunde slab lumina zilei...

Întâia lui mișcare e să pipăe după cunună, se saltă, se uită în jurul lui, cu mâna încă pe cap).

A dispărut cununa! O, dulce apariție, lumina zilei te-a isgonit. Da, se contopiseră într'una cele două bucurii atât de scumpe inimii mele: Dumnezeuiasca Libertate împrumutase trăsăturile dragiei mele, iar răpitoarea copilă se investmântase în cerescul vestmânt al prietenei.

Într'o clipă solemnă 'mi-apar contopite într'o singură imagine, mai mult solemn decât prietenos.

Cu urme de pași însângerați venea spre mine; și poala fluturătoare a vestmântului era însângeraată: sângele meu era — și-al multor viteji. Nu, nu se vărsase în zadar. Tot înainte, popor viteaz! Zâna biruinții merge în frunte! După cum marea năvălește spărgându-vă digurile, așa și valul vostru să spargă și să năruie jugul tiraniei și năpădindu-l, să-l smulgă din temelii pe care pe nedrept și le-a înfipt.

(Tobe tot mai aproape).

Auzi, Auzi! de câte ori nu m'a chemat sunetul acesta către libertate, către câmpul de bătălie și de biruință! Ce veseli mergeau camarazii pe drumul de primejdie și de glorie! Către o moarte demnă îmi îndrept și eu pașii din închisoarea asta, — mor pentru libertatea pentru care am trăit, am luptat, și pentru care cad acuma jertfă.

(Planul din fund e ocupat de un rând de soldați spanioli cu halebarde).

Așa! Cheamă-i toți grămadă! Strângeți-vă rândurile! Nu mi-e teamă! Sunt obișnuit să fac față lance contra lance. Abia când moartea mă împresoară și mă pândește, simt mai bine prețul unei vieți de vitejie.

(Tobe)

Te năpădește dușmanul de toate părțile! Lucese săbii! — Sus inima, prieteni! Aveți în urmă părinți, femei, copii!

(Arătând către gardă).

Pe ăștia porunca searbădă a stăpânului îi mână, nu pornirea lor! Păziți-vă bunul! Și ca să salvați ce vă e drag, jertfiți-vă cu bucurie, — pilda v'o dau eu.

(Tobe. În timp ce înaintează către gardă și se îndreaptă spre ușa din fund, cortina cade și muzica întonează un marș triumfal).

— FINE —

P L E C Ă R I

Țărm alb, de mult mi te-au prezis
Furtunile marine...

Suprem răspuns al lui Narcis
Venit să ți se'nchine,
Aici, la țărm, pur viitor
Prezentul te încape,
Dar te prevăd și mă cobor
La strâmt hotar de ape.

Fugar talaz cu aripi moi
Ce leneș bat în mine,
Ca luciul, limpedele sloi
Mă las purtat de tine:
Tăcerile îmi sunt plecări
Și ca un zbor de vele
Pornesc prin mine, peste mări,
Sub îndreptar de stele.

Mircea Possa

F I O R D

Lovește apa'n liniști de gavote
Și'n lungi fiorduri dearme împăcată,
Iar vântul în întindere de vată
Lovește apa'n liniști de gavote....
Ce sfântă-i vieța și adevărată:
Așteaptă toți corabia plecată
Spre împăcate insule cu grote.

Dar zilele trec mult prea lungi și grele
Ca amintirile săpate'n mape,
Iar Buna împletește la andrele.

Trei lacrimi stau din ochii mari să-i scape
Și ca să-i fugă gândurile rele
Se'nchină pentru cei porniți pe ape...

Radu Pătrășcanu

S O L I E

A venit un sol să-mi spună
Că iubit-mi s'a culcat,
Doarme somn neturburat....
Noapte bună!

Și mi-a spus că i-a 'mpletit
Visuri din parfum de floare
Ca să doarmă 'n câmp cu soare
Liniștit.

Că la căpătâiu o cruce,
Ne'ncetat îl străjuește,
Și cum doarme îi șoptește:
Somnul dulce!

Ca să dormi ușor și bine
Și cu fața 'nseninată,
Eu îți spun ca altă dată:
Sunt cu tine....

Olimpia Melnic

L I N I Ș T E

E plin văzduhul de miresme, de fluturi albi și de albine;
Și soarele mai blând străluce și râde'n tufe de sulfine
În curtea mănăstirii, firea nimic n'o tulbură, doar toaca
Adună'n grabă pe măicuțe, albine negre, la prisaca
Sortită pentru renunțarea aleasă'n visuri de copile,
Când le zâmbia și lor iubirea, ca primăvara cu zambile

În fața unei chilioare doar trandafirul de grădină:
Petale roze îl încarcă atât de mult că se înclină
Și cu povara-i parfumată — risipă dulce de ispită,
Dar n'o ating, că frumusețea-i ar suferi de-ar fi izbită...

Florica Chirescu

MIHAI EMINESCU: DORINȚA
DESIDERIO

Vieni al bosco, alla sorgiva
Che tramezzo ai sassi tremola,
Al sedil di terra viva
Che ramelle curve ascòndono,

Tra le mie protese braccia
Corri, sopra il petto càdimi,
T'alzi il velo dalla faccia
Ed i tuoi capelli io liberi!

Mi starai sopra i ginocchi:
Lì sarei soli solivaghi
E sui tuoi capelli a fiocchi
Giù cadran del tiglio i pètali.

Tu la fronte e l'àurea ciocca
Lievi sul mio braccio appoggiale
E dà in preda a la mia bocca
Quelle labbra tue dolcissime.

Sognerem sogni beati
E ci culleran col mürmure
I rigagnoli appartati
Ed il blando dei venti àlito.

Addormèndoci ai concenteri
Del gran bosco pien di sòniti,
Su noi i fior del tiglio lenti
Giù cadran pètali a pètali.

Trad. de Raffaele Amici

PAUL VALÉRY: FATA TORCÂND

Stă jos la tors, — în geamu'nvinețit,
Melodios se leagănă grădina;
Rodanul sforăie; a amețit.

Sorbind azurul, toarce leneș fină,
Pufosă lână'n degete-o sucește,
Visează, capul mic pe piept se 'nclină.

Un trandafir, când boarea se trezește,
Ca flori ce cad, grădina visătoarei,
Ca un isvor aerian, stropește.

Tulpina, vag, la adierea boarei,
Se-apeacă grațioasă, ca să dea
Bătrânului rodan minunea floarei.

O lână izolată 'n somn torcea,
Cu firul degetelor somnoroase
Misterioasa umbră se 'mpletea;

În visul îngeresc ce o furase,
Din caier blând, încrezător pe fus
Se deapănă, precum îl mângâiasă...

Azurul e, de flori, în umbră pus,
Tu, în frunziș și în lumină prinsă;
Arbustul arde, cerul moare sus.

Un sfânt surâs e'n floarea-soră 'ntinsă,
Spre fruntea-ți vagă răsufierea-și mână
Naiv. Tu simți că te topești. Ești stinsă.

La geamul vânat, unde stând, torci lână.

Traducere de Zoe Georgescu

IV

CONSIDERAȚIUNI ASUPRA TEHNICEI POEZIEI
LUI VALÉRY

„Je suis accoutumé à être élucidé, disséqué, appauvri, enrichi, exalté et abîmé, — jusqu'à ne plus savoir moi-même quel je suis, ou de qui l'on parle”.. (Variétés III, p. 61).

„Poezia meșteșug” presupune o tehnică destul de complicată și complexă, tocmai pentru că ea ambiționează să afirme voința de dominare a poetului asupra „materiei sonore”. Această tehnică nu se lasă ușor analizată, tocmai pentru că ea nu este un meșteșug ca oricare altul ! Criticul este nevoit să suspende ritmic judecățile lui, să le confrunte neîncetat cu textul, să-i descifreze „secretele fabricării”, să calculeze și să meargă progresiv dela o ipoteză la alta, fără să aibă certitudinea că a găsit ceea ce căuta. Mărturisesc că nici unul dintre studiile făcute asupra lui Valéry nu m'a mulțumit pe deplin. Unele se pierd în analize asemănătoare „histologiei”, atribuind poetului intențiuni pe care nu le-a avut; altele, depășind textul, consideră ca obiectiv, simpla impresie intimă a autorului lor. Interpretările de „complezență” se mărginesc la înseilarea de generalități, fără să pătrundă în miezul poeziei. Și unele și altele sunt de oarecare folos; dar cum bunul simț și gustul fiecărui comentator își au individualitatea lor, determinată de cultură, experiență și aptitudini diferite, renunțăm la documentările bibliografice și încercăm să redăm în acest capitol, câteva considerațiuni sugerate de tovărășia poemelor lui Valéry. Nu ne facem iluzii asupra rezultatelor; multe alte posibilități estetice rămân neexploatate. Dealtfel, rostul criticului nu este de a *spune totul*, ci de a sprijini pe cititor să se orienteze către înțelegerea operei, sugerându-i modalitățile prin care poate să ajungă la înțuirea calităților intrinsece și la ierarhizarea ei, în ansamblul valorilor similare.

Tehnica unei poezii este în funcție de aptitudinile și de scopul pe care-l urmărește. Asupra aptitudinilor lui Valéry, suntem informați: este un arhitect, un matematician și un gânditor, în mintea căruia se împletesc admirabil „spiritul geometric” și „spiritul de fineță”. Scopul poeziei lui este clar: muzicalitate prin magie so-

noră și transformări lăuntrice; depășirea planului nevoilor practice-finite și realizarea eu-ului pe planul nevoilor estetice-infinite.

Rolul imaginilor

Ca orice poet, Valéry utilizează *imaginea*, fie pentru a evoca în conștiința cetitorului anumite stări sufletești, fie — în deosebi — pentru a exercita o fericită constrângere asupra ei, provocând impresii și icoane noi, care, în virtutea puterilor multiple ale sufletului, au darul de a-l antrena pe scoborișul propriilor lui adâncimi.

Spre a-și înfăptui scopul, Valéry simte foarte clar că *imaginea* nu trebuie să rămână *statică* și detașată de conținuturile sensibile, intelectuale și afective. *Nu tablouri vizuale, picturale* (cum făcuseră Parnasienii), *ci simfonii*. Dinamica imaginilor devine astfel condiționată de sonoritate și muzicalitate. Intr'un studiu anterior, am încercat să schițăm meșteșugul cu care poetul reușește să realizeze fuziunea dintre *imaginea vizuală* și cea *auditivă*. De atunci, cercetările noastre au câștigat în adâncime și extensiune, descoperind procedee pe care nu le înțeleseseră la început. O expunere sistematică — oricât de didactică ar părea — o socotim mai potrivită, decât aprecierile abstracte care preced analiza.

Fuziunea senzorială între imaginile vizuale și auditive în poezia lui Valéry, se sprijină pe artificii care sudează într'un tot conținutul vizual și *sonoritatea* cuvintelor purtătoare de icoane.

„*Mystérieusement l'ombre frêle se tresse*” (La Fileuse).

În acest vers, s'ar părea că singura imagine efectivă este aceea optică. Umbra fragedă se împletește, se toarce, își mărește intensitatea și devine noapte. Timpul se scurge pe nesimțite, odată cu lumina zilei, făcând loc întinericului. Liniștea domnește și sufletul este chemat să contemple crepusculul. Observăm însă că repetirea sistematică a consoanei *r* și asocierea adjectivului *frêle* la substantivul *l'ombre*, modifică inevitabil și impresia imediată și *imaginea*. Tabloul vizual i se suprapune *imaginea auditivă*. Inserarea imediată pare liniștită, dar „umbra fragilă” este amenințată să se piardă, să se aneantizeze; zumzetul aproape imperceptibil al înserării devine pentru noi o realitate subiectivă.

Dacă poetul ar fi întrebuințat expresia: *l'ombre du soir* sau *du crepuscule* (facem abstracție de prozaism și ritm), repetiția lui *r* era deasemenea efectivă, dar nu și efectul. „Fragil” este un calificativ, care sugerează acțiunea „spargerii”, a ruperii, și comportă ca atare o imagine cu conținut auditiv. În plus, *soir* și *crepuscule*, au calitatea preciziei și exercită în felul acesta o constrângere cu efect static asupra conștiinței și sensibilității, limitând-o la realități obiective, pe care nu le poate depăși. Adjectivul *frêle* conține nuanțe mult mai subtile și reușește să ne descătuseze de realul perceptiv, dând putință sensibilității să se desfășoare din plin și în voie, cu toată confuzia aparentă pentru înțelegere. Și magia nu este ea confuzie între planuri diferite ale realității?

Să luăm un alt exemplu, mai puțin pretențios, însă mai convingător.

*„La princesse, dans un palais de rose pure,
Sous les murmures, sous la mobile ombre dort;
Et de corail ébauche une parole obscure
Quand les oiseaux perdus mordent ses bagues d'or”.*

(Au bois dormant)

Lăsând la o parte simbolismul implicat, versurile menționate sugerează un întreg *spectacol*, un tablou, în al cărui prim plan s'ar vedea o boltă „de trandafiri” și sub a cărui „umbră mișcătoare” doarme o prințesă. Intenția de a evita preciziunea prozei este și aici vădită, după cum ea este în toate poemele lui Valéry. De remarcat, cu osebire, împerecherea cuvintelor din întâiul vers: „*palais de rose pure*”. Dacă poetul ar fi voit să evoce imaginea precisă a unui palat de trandafiri, cuvântul *rose* trebuia să fie întrebuintat la plural. „*Palais de rose pure*” rupe însă inerția imaginației noastre concrete și o obligă să-și creeze inedite, față de conținutul empiric al vorbei „*rose*”. Astfel, spiritul nostru își înfățișează mai degrabă un peisaj colorat trandafiriiu, în care plantele, sub adierea vântului, își clatină ramurile și frunzele din care cauză, „mobilitatea umbrei, face un perfect acord cu „*murmurul*”, probabil al unui izvor. Este însă ușor să ne dăm seama că singură această interpretare, nu este îndestulătoare. Ceea ce dă o atmosferă poetică singulară acestui spectacol, sunt imaginile auditive. Ele completează pe cele vizuale și fuzionează cu ele, până la anihilarea subiectivă a acestora. Sonoritatea versurilor, însoțită de icoanele auditive pe care le trezește, face ca accentul intuiției estetice să nu cadă exclusiv pe desfășurarea tabloului, ci pe beția muzicală și auditive: „*o vorbă obscură de coraliu se înseilează*”, în momentul în care „*păsările pierdute mușcă inelele sale de aur*”. De remarcat încă, pentru înțelegerea cât mai dreaptă a textului, este faptul că Valéry transformă unele imagini vizuale în auditive, creînd în modul acesta un flux și reflux între aceste două categorii de conținuturi psihice. Adjectivul *obscur* din expresia: „*vorbă obscură*”, de pildă, izolat de context, ne sugerează o imagine uzuală. Aici însă, el este echivalentul unei impresii auditive: o vorbă de coraliu, care abia se schițează, deci o vorbă fără intensitate sonoră, cu rezonanță restrânsă, ceea ce se acordă perfect cu imaginea ciugulirii păsărelelor, pe inelele de aur. De asemenea, cuvântul „*mordent*” (mușcă), dacă ne-am referi la semnificația lui prozaică, implică mai mult un conținut vizual. Totuși, în versul analizat, el este o completare metaforică și de contrast într-o bună măsură, a imaginilor precedente. Toate aceste cuvinte: „*vorbă de coraliu obscură*”, „*mușcă*”, fac parte dintr'un tot armonic, căruia, disociindu-l, îi răpim și frumusețea și puterea de sugestie și evocare. Căci ce poate să fie „*mușcătura*” unor păsărele și ce poate să fie „*vorbă de coraliu*”, decât prezentarea identică, pe planuri poetice diferite, ale aceleiași impresii? Și tocmai această abilitate de a prezenta imagini cu fațete duble — și uneori multiple — de a stârni în sufletul cititorului reflexe polivalente, constituie — după părerea noastră — unul din secretele tehnice ale lui Valéry. Dar nu este singura lui armă.

Asocierile de imagini vizual-motrice, cu eficiențe auditive par să aibă aceeași valoare poetică.

*„Brisant la bave et les cheveux
Que mâche et trame le désordre
D'une bouche qui veut se mordre
Et se reprendre ses aveux ?” (La Pythie)*

Versurile acestea se referă la reacțiile spasmodice ale Pythiei în tranșă. Direct și separat analizate, imaginile au un conținut vizual-motrice. Ele sunt atât de expresive, încât avem impresia de a vedea pe această nenorocită preoteasă, care-și chinue corpul și-l mortifică, pentru a obține anularea dualității dintre el și spirit; condiție esențială, care-i îngăduie să comunice cu misterele divinităților. Datorită aliterărilor și verbelor utilizate de poet, rezonanța devine și efectivă și eficace. „*A rupe balele și părul*”, „*a le mesteca și urzi*” în gură, sunt acțiuni patologice, cunoscute psihiatrilor. Efectul poetic nu stă însă în precizia și puterea cu care sunt redată asemenea reacțiuni, ci în influența pe care cuvintele: „*briser la bave*”, „*mâche et trame*”, „*mordre*”, o exercită asupra imaginației și sensibilității noastre. Ele sugerează *sgomotul* dezordonat al reflexelor vocale, în timpul acceselor de histerie, precum și sunetele produse de clănțănitul dinților. Emoția resimțită nu este plăcută, recunoaștem, dar armonia dintre intensitatea imaginilor vizual-motrice și a corespondențelor lor auditive, atenuează sentimentul de oroare, pe care ni-l inspiră spectacolul Pythiei. Să se observe deasemenea ritmul sacadat al versurilor și accentul puternic pus tocmai pe unele consoane, apte să determine apariția în conștiința cititorului a imaginilor sonore, de care pomenirăm. „*Brisant la bave et les cheveux; que mâche et trame le désordre*”... Șuerătorul sunet *che* în cazul acesta o admirabilă cununie cu rulantul *r* și întunecatul *v*. Avem impresia că'n altarul prezicătoarei antice zgomotul produs de crăpațiile gurei și coardelor ei vocale, se confundă cu vâjăitul subteran al infernului, din care se ridică spre suprafață, spiritele purtătoare de mesagii și al căror medium este femeia consacrată: Pythia. Nu putem pretinde că Paul Valéry a avut exact intenția semnalată de ipotetica noastră interpretare. La cititori mai puțin cunoscători ai subiectului, este puțin probabil că impresia sonoră să declanșeze aceleași imagini și aceleași fenomene intime. Ceeace pare verosimil este faptul că poetul a intenționat să transporte înțelegerea și intuiția noastră dincolo de manifestările exterioare ale personajului și să ne ajute să pătrundem în misterioasa atmosferă, în care se produceau oracolele dela Delphi. Și, fără participarea imaginilor auditive, răscolitoare și creatoare de noi modalități sensibile, ne îndoim de înfăptuirea unui atare efect.

Contraste și metafore

Marii poeți au mănuit totdeauna antitezele și contrastele; la Victor Hugo de pildă, procedeul este deseori condiția succesului multor versuri, care, fără aceasta, ar fi fost, în cel mai fericit caz, o proză reușită.

Alături de antiteză, *metafora* este cultivată cu aceeași grijă, dacă nu cu un interes mai susținut. Antiteza și contrastul procedă din gândirea analitică; ele explică și clarifică o idee, un sentiment, o situație. Metafora, cu toate teoriile emise asupra ei, rămâne ceea ce o definea Aristot: „*asemănarea în interiorul deosebirilor*”²¹. Ca atare, ea este figura poetică prin excelență, deoarece îngăduie spiritului să se miște pe planuri felurite, sfărâmând limitele rigide ale logicei reci, intelectuale. Nu înseamnă că universul poeziei este în mod necesar plin de confuzie și că întrebuintarea metaforei este lipsită de orice regule tehnice. Se cunosc ridicolele exagerări ale poezilor „prețioși” și reacția bunului simț, pentru a stăruir într-o discuție, ce poate deveni inutilă. Nu este nevoie să mai amintim aici și artificializarea exagerată a metaforei în poezia „hermetică”.

Paul Valéry nu este nici el scutit de pretiozitate și hermetism, dar despre acest caracter al poeziei lui, vom rezerva câteva rânduri la sfârșitul lucrării. Totuși, la el metaforele, ca și antitezele, sunt procedee care vor să lucreze direct asupra sufletului, prin însăși virtutea lor de sugestie și incantație.

Să începem cu analiza câtorva contraste.

„*Je pleurais. Ils chantaient leurs triomphes obscures*”
(Hélène)

Poezia din care cităm acest vers are un caracter accentuat hermetic. Sensul ei rămâne prin urmare ininteligibil pentru logica discursivă. Interpretarea ar fi hazardată și arbitrară. Ca formă însă, contrastul realizat este de o frumusețe indiscutabilă. Ritmul întrerupt de punctul după prima propozițiune, este o necesitate poetică. Oricare ar fi motivele care ar justifica cele două stări sufletești, atât de deosebite, cititorul poate *simți* imediat disocierea a două „lumi” și zugrăvirea lor pregnantă, într'un singur vers.

De aceeași factură, dar mai expresivă și cu rezonanță mai puternică, este și antiteza ca care poezia citată, începe:

„*Azur ! C'est moi... je viens des grottes de la mort*
Entendre l'onde se rompre aux degrés sonores”

Cuvântul „*azur*” poate să însemneze lumina conștiinței, claritatea percepțiilor, sentimentul posesiunii de sine și al auto-orientării. El implică așa dar, un triumf al eu-lui asupra automatismului inconștientului și al somnului, al liniștii conștiinței, care și-a întrerupt contactul cu lumea exterioară. Indiferent de sensul versului și intenția reală a autorului, antiteza: „*Azur*”... și „*je viens des grottes de la mort*” pare să exprime *ruperea* unui echilibru anterior și *țâsnirea* unei forme noi de viață sufletească. Exclamația ar trăda în acest caz, succesul descătușării și plăcerea care decurge din el, dacă poetul nu ne-ar afirma, după câteva versuri, tristețea lui, în contrast cu „cântecul triumfurilor obscure” ale „monarhilor”,

²¹ Pentru considerații speciale asupra metaforei, a se vedea Lucian Blaga: Geneza metaforei și sensul culturii — Fund. Regele Carol II, 1937, pag. 33—56.

pe care „măinile sale singuratece” îi cheamă. Oricum, antiteza aceasta, cu toate că mai vagă decât prima, este mai bogată în nuanțe. Ea nu indică decât două momente deosebite, lăsându-ne însă libertatea să optăm pentru una din interpretările, pe care le credem posibile.

Dar antitezele cu conținut psihic-afectiv nu se referă numai la sufletul poetului, întâlnim cazuri când obiectele și lucrurile din natură înlocuiesc conștiința umană:

„*Le roc rit; l'arbre pleure*”.. (Fragment de Narcisse).

Drama sufletului „narcisic”, reflex al auto-indrăgirii corporale, este exprimată aici cu toată forța și subtilitatea, de care poezia este în stare. Conștiința, proiectându-se în natură, simte (sau cel puțin are iluzia) că realitatea externă este propria ei operă. Ea se amestecă în ființa externă, și ființa externă se amestecă în ea. Și totuși, tragedia dualismului și incapacității de a se înțelege pe sine, precum și iluzia de a se considera un univers absolut, singur demn de iubit, sunt atât de efective, încât același *eu* devine un fel de cap al lui Ianus: o față plânge și alta râde. Efectele iluziei sunt *râsul* și exaltarea; când rațiunea și setea de a se *înțelege* și a se *explica* eșuează, decepția și tristețea devin tiranice. Și una și alta; mulțumirea și dragostea de sine, ca și îndoiala sfâșietoare, se proiectează în afară și-și găsesc ecoul în lucruri. În cazul de față, stânca vibrează de râsul mulțumit al eului narcisic; arborele plânge, repetând și exprimând prin aceasta propria neputință a conștiinței de a găsi satisfacție în ea însăși. Astfel ne apare, urmând și restul textului cu care versul de mai sus este în legătură, antiteza analizată.

Metafora pare să constituie la Valéry nobilul său blazon de mare preț, ca și elementul vulnerabil de altfel al poeticei sale, greu adaptabilă gustului unui număr cuprinzător de cetitori. A stăpâni metafora dându-i intenția dorită și utilizând-o după voința cu care dorești să exprimi o idee, să creezi o formă, înseamnă a domina în același timp și scopul și mijlocul.

Să analizăm câteva exemple, din miile pe care le întâlnim în bogata și nuanțata sa operă. În acest scop, vom evita versurile prea „hermetice”, limitându-ne la cele care pot căpăta oarecare semnificație.

„*Une intelligence adultère*
Exerce un corps qu'elle a compris !” (La Pythie)

Ce semnificație poate să aibă adjectivul *adultère*, pe lângă substantivul „une intelligence”? Să fim înțeleși: nu l'intelligence, adică inteligența în genere, abstractă, ci *une intelligence*; inteligența Pythiei, care supune corpul ei la chinuri neobișnuite, forțându-l să exprime ceea ce o conștiință lucidă ar refuza prin însăși natura ei. „Adulterul”, prin extenziune, devine o noțiune implicând nerespectarea și călcarea unor obligații impuse de o unire consacrată, între două sexe umane, opute. Poetul se referă, în poezia din care extragem versul pe care-l analizăm, la svârcolirile histerice ale Pythiei și la puterea magică a limbajului, asupra celor care îl ascultă.

Normal, inteligența și corpul coexistă în virtutea unor legi firești de colaborare. Divorțul dintre ele este un caz patologic; este o trădare a normelor naturii. Cel puțin așa ar reieși după interpretările unei filosofii cu mare răsunet în timpul nostru, filosofia lui H. Bergson. Nu avem nici o garanție că Valéry s'a gândit la teoriile acestui filosof, când a conceput și scris versul de mai sus; și chiar dacă n'ar fi decât o simplă coincidență, faptul nu este întru nimic mai puțin semnificativ. Inteligența și corpul formează o pereche. Cel din urmă are nevoi pe care și le satisface cu ajutorul primei, atunci când reflexele și obișnuințele nu mai pot folosi. Inteligența servește ordinea nevoilor practice ale corpului. Ea inventează pentru ei și se mișcă pe plafonul relativității. Cunoștința absolută, intimă — care este *durata* conștiinței — zice Bergson, ne este dată de *intuiție*. În cazul Pythiei, tovărășia dintre inteligență și corp este aneantizată printr'o răsturnare a naturii: corpul devine un instrument mizerabil, în puterea unei inteligențe, ce are pretenția să smulgă secretul atot-științei divine. Inteligența adulteră a Pythiei este o inteligență nefirească, o trădare a corpului și a rostului ei față de acesta. Nu este exclus însă, ca metafora să fi fost comandată, nu numai de necesitățile *expresiei fondului*, dar și de aceea a formei, a muzicalității. Despre aceste exigențe vom vorbi la sfârșitul capitolului de față. Grija aceasta nu ne-a lipsit dealtfel, nici până acum.

Dacă metafora studiată ne obligă să depășim pe autor și textul imediat, comparațiile care ne pun în imediata prezență a unei sensibilități dintre cele mai delicate, sunt destul de frecvente:

„Il craint jusqu'au frisson d'une plume qui plonge”.

(Fragment de Narcisse)

Fizic, un fulg, o pană, nu se pot scufunda. Căzând pe suprafața unei ape, fulgul provoacă cel mult o ușoară încrețire a câtorva molecule de lichid, perceptibilă doar pentru ochi. Că această infimă tremurare este în stare să declanșeze o emoție de teamă, iată ceea ce ni se pare imposibil. Și cu toate acestea, versul (deși de un aparent prozaism) conține bogate potențe poetice. El ne sugerează ipoteza unui univers interior extraordinar de sensibil. Raportându-l la context, înțelegerea lui devine mai clară. Narcis se contemplă; el dorește liniște absolută în juru-i și imploră Nimphele să-și continue somnul. Dar somnul lor este atât de ușor, încât cel mai mic sgomot — până și un fulg care se scufundă — ar fi de ajuns să le trezească. Privirea lor îl supără și îl scot din auto-contemplație; și îl privează de „încântarea” pe care i-o dă admirația de sine și-l aruncă în exasperare.

Comparația își păstrează în acelaș timp autonomia estetică, devenind prototipul impresionabilității psihice. Ea poate ca atare să fie atribuită oricărui individ, indiferent de narcismul implicat în situația specifică subiectului poeziei. Prin aceasta, poetul se depășește pe sine, după cum el reușește deasemenea să domine și să treacă dincolo de fruntariile contingențelor diverse. Fără meșteșugul și calculul rațional, ne îndoim de realizarea unui astfel de efect. Este puterea artistului clasic care frământă plămădeala propriului său spirit în tiparele unei poezii voluntare.

Invenția și îndemânarea cu care poetul găsește și utilizează comparațiile (directe sau indirecte) atârnă de inteligență și de bogăția lui. Deseori inspirația suplează aceste calități și metafora pare că-și ocupă în arhitectura poemului, locul pe care i-l destinează natura ideii și stilul scriitorului. Natura leșă șterge, în acest caz, urmele oricărui efort.

Un admirabil mânuitor francez al condeiului—Abel Hermant—referindu-se la metaforă, exprimă acest adevăr, că ea „trebuie să vină singură și nu să fie căutată”²². Același lucru s’a afirmat și despre rime. În realitate metafora nu vine; ea este chemată, este sugerată de ansamblul versului, de ideea și îndeosebi de intenția poetului. Ea îndeplinește aceeași funcțiune, pe care un ornament o îndeplinește în compoziție sau tablou. Ea întregeste sensul imaginilor, după cum îl poate și interesa. Intuiția artistului este generatoarea funcției speciale a metaforelor utilizate.

Revenind la firul analizei, după o digresiune care se impunea, socotim că în exemplul de care ne ocupăm, comparația nu poate să fie fructul nici al unei inspirații ușoare, și nici al unei complet „fericite întâmplări”. Căutând să pătrundă în culelele cele mai puțin accesibile ale sufletului ce-și contemplă forma coporală, după ce ne-a redat în imagini expresive liniștea externă și nevoia de liniște a lui Narcisse, Paul Valéry a fost obligat, atât pentru armonia poemului, cât și pentru armonia lui interioară, să găsească o comparație care se impunea cu necesitate. Să presupunem că am înlătura-o și în locul ei am pune alta, întregul conținut va suferi o iremediabilă amputare, tocmai pentru că intenția inițială de a ridica chestiunea narcisismului la rangul unei probleme de natură metafizică ar fi anihilată. Oglindirea absolută în sine și prin sine contemplarea cea mai pură a eului, pretinde ignorarea nu numai mintală, dar și perceptuală, a lumii externe. Iată pentru ce, comparația: „*Il craint jusqu’au frisson d’une plume qui plonge*” este chemată, comandată și prin urmare găsită de autor, ca dovadă a totalei afirmări a personalității lui, asupra subiectului. Este și o ilustrare a teoriei sale, asupra identității dintre fond și formă.

Am stăruit în comentarea celor două metafore de mai sus, pentru că ele ni s’au părut a fi fost pretinse în același timp de idee, ca și de sonoritatea versului. Sunt numeroase versurile lui Paul Valéry, în care metafora se supune mai degrabă imperativelor formale. Sensul lor trebuie ghicit, sau cel puțin descifrat cu multă greutate și aproximație, datorită unor ipoteze ad-hoc. De pildă, strofa de mai jos, extrasă din celebrul poem decasilabic: *Le Cimetière Marin* :

„*Oui ! Grande mer de délires douée,
Peau de panthère et chlamy de trouée
De mille 'et mille idoles du soleil,
Hydre absolue, ivre de la chair bleue,
Qui te remords l'étingelante queue
Dans un tumulte au silence pareil*”.

²² Abel Hermant: *Lettres à Xavier sur l'Art d'écrire*; Hachette-Paris, 1926, pg. 30.

Care este gândirea și impulsul psihic inițial, generator al versurilor de mai sus, este anevoie de stabilit. Interpretările nu sunt imposibile. După ritmul energic al versurilor și metaforele utilizate dacă le-ar considera izolat, s'ar părea că indignarea ar sta la temelia lor. În cazul acesta, am avea o continuare a unei atitudini, pe care un critic citat de noi, o vede într-unul din versurile anterioare: „*Chienne splendide*”... Totuși o logică trebuie să se impună. Cu toată greutatea efectivă de a da acestor versuri un fond rațional, este cu puțință de a înfiripa șirul ideilor, dacă ne sprijinim pe strofa precedentă, în care poetul face constatarea că marea are facultatea de a *reîmprospăta* energiile trupești și cele sufletești, îndemnându-se ca o consecință a constatării lui, să se împărtășească din această „putere sărată”: „*Courons à l'onde en rejaillir vivant !*”

Astfel, în locul *indignării* contra mării, care ar genera exclamațiile și metaforele din versurile al căror examen îl urmărim, noi înclinăm să simțim în ele o profundă *admirație* și recunoștință față de ea, ca reînnoitoare de forțe. De n'ar fi potrivită bănuiala noastră, ultima strofă care este un energic imbold la viață, ar părea complet absurdă. Admițând ipotetic că sentimentul de nețărmurită admirație, constituie țesătura psihică a versurilor (ceea ce ar fi în fond tot o atitudine de narcism), observăm că ele iau alura unei adevărate ode. Unui subiect măreț îi convine o muzică măreață și calificative potrivite. Pe această porțiță accesul în tehnica versurilor este oarecum ușurat. Să analizăm comparațiile rând pe rând. Ce poate să însemne o mare înzestrată cu delire? Ne poate fi de vreun folos psihiatria? Nu credem. Ca formă patologică, delirul presupune anihilarea barierelor dintre real și ireal, între logică și vis. În această ipostază conștiința se hrănește din propriile sale năluciri, pe care le consideră ca ființări adevărate. Marea însă, admittând chiar o personificare a ei, nu ne îngăduie să-i atribuim asemenea stări. Metafora are aici funcția de a facilita exprimarea exclamației de admirație a poetului, în fața priveliștei continuelor metamorfozări ale mării. Această necesitate formală, pare, că atrage după sine și cele două metafore imediat următoare: „*Peau de panthère et chlamyde trouée*”. Repetiția insistentă a consoanei *d*, care impune ritmului accente particular de sensibile, după care urmează scurte avalanșe fonetice, se pretează minunat la intensificarea aceleiași atitudini. Dacă metafora: „*Peau de panthère*” sugerează variații multiple de culori pe suprafața apei, aceea care-i succedă, declanșază în conștiință imaginea unui spectacol măreț, strălucitor. (Lăsăm la o parte nuanța de prețiozitate a comparației: „*idoles du soleil*”). Metafora: „*Hydre absolue*”, deși în aparență se apropie de precizie, ducându-ne cu gândul la ființe imperceptibile (hidre), este în realitate expresia apogeului atitudinii de admirație. Paul Valéry n'ar fi putut să asemenea marea cu *hidrele naturaliştilor*. Este de ajuns să acceptăm o atare posibilitate, pentru ca tot farmecul versului să dispară, prin simpla identificare a unui „mare infinit” și a unui „infinit de mic”. După mitologia greacă, *hidra* (Hidra din Lerna) era un balaur cu șapte capete, care avea darul să-și înlocuiască imediat capul retezat de vreun viteaz, care se încumeta să-l atace. El nu putea pieri, decât dacă i-se suprimau toate capetele în același timp. Mitologia spune că Hercule a izbândit să

obține acest formidabil succes. Astfel interpretată, metafora devine simbolul puterii magice a mării; realitate „absolută”, care se manifestă totuși în forme infinite și se reface după fiecare schimbare. Se înțelege că însăși marea simbolizează conștiința adâncă a omului. Și ce elogiu, ce comparație mai puternică se poate concepe? Acest balaur „îmbătat” de carnea lui, mușcându-și neîncetat coada, devine în ultima analiză imaginea atotputerniciei, a absolutului, în care începutul și sfârșitul (capul și coada), ființa și neființa se contopesc și în care, prin urmare, dispar *contrarele*, pe care logica realităților ni le impune. „*Tumultul*” și „*liniștea*” fac parte din aceeași substanță. Sentimentului și contemplației subiacente, proprietății profunde a conștiinței, care nu poate să fie sesizată decât printr’o puternică intuiție introspectivă și deci inexprimabilă în realitate cu ajutorul mijloacelor discursive, Paul Valéry i-a căutat un corespondent cât de modest, în vocabularul omenesc. Metaforele utilizate par așa dar pretinse de spectacolul răvășirii lor interioare, de sentimentul sesizării momentane a absolutului în conștiință. Unui atare succes, i se cuvenea un imn. Și versurile analizate vor să fie acest imn.

Cetitorul va remarca, desigur, că rostul metaforelor nu este aici de a completa un sens, „relevând” ceea ce este *ascuns*, ci de a ne orienta către simțirea acestei forme proteice, care este marea, simbol al conștiinței omenesti, capabilă să ajungă la o *formă pură*, în care orice conținut rămâne un simplu accesoriu.

Imperative și exortațiuni

În ambiția lui de magician al versului, poetul nu scapă din vedere niciun mijloc ce i-ar îngădui să-și sporească virtuțile de farmec și încântare asupra cetitorului. El simte că sufletul este refractar procedeele obișnuite și că boldul *imperativelor* este modalitatea primară a trecerii dela o stare la alta, dela realitate la vis și invers. Imperativele și exortațiunile sunt așa de numeroase în poezia lui Valéry, încât ele singure ar necesita un studiu special. Ne limităm la trei exemple, deoarece numărul nu interesează în cazul de față.

„*Existe !... Sois enfin toi-même ! dit l'Aurore*”
(Air de Sémiramis)

Se știe că tehnica evocațiunilor imperative era curentă în operațiunile de magie, atât la vechile popoare orientale și mediteraniene, cât și la cele europene, în timpurile mai îndepărtate. Procedeele se sprijinea de sigur pe credința conștientă sau inconștientă că *vorba* ar fi o forță eficientă, capabilă să influențeze atât mersul evenimentelor, cât și conduita spiritelor evocate. Ar fi absurd să-l socotim pe Valéry un astfel de magician, deși cultul sunetului și verbului are la el ceva din idolatria magică. El își dă seama că nu poate să aștepte trezirea și edificarea unei convingeri mistice la cititor, dar simte în același timp în ce măsură forma imperativă lucrează asupra conștiinței, tocmai pentru că ea se adresează unor

tendințe primare-inconștiente, apte să fie deslănțuite datorită unui excitant sonor puternic. Cine nu cunoaște efectul unei exortațiuni abile, exercitată asupra trupelor gata de luptă, succesul pe care-l obține un confesor — prin același procedeu — față de păcătosul timid, sau încăpățânat? Există o întreagă psihologie a „imperativului”, pe care cercetările moderne nu o ignoră.

Versul menționat, în care „Aurora” ne face impresia că simbolizează conștiința, care se trezește și se străduiește să scoată corpul din toropeală, utilizează cele două imperative energice, cu scopul subînțeles de a înțepa, de a urni sufletul, de-al orienta spre sine-însuși, unde se poate regăsi și simți stăpân. Ele au avantajul de a lucra *direct* asupra conștiinței, antrenând-o pe propriul ei drum și obligând-o să accepte o formă, în care să se recunoască autoarea a operelor ei. Și după ce poetul urmărește nuanțele cele mai delicate ale intimității psihice, după ce scrutează elanurile și pretențiile ei, ca și cum ar dori să lase conștiința în odihnă, spre a se bucura de *impresii* produse de mediul exterior apropiat și de „vas-tele gândiri”, pe care le elaborează, el își termină poemul cu acest imperativ îndulcit și cu intenția transparentă de a păși pragul dincolo de reflexiune, în lumea visării și a beatitudinii:

„*BATTEZ, Cymbales d'or, mamelles cadencées,
Et roses palpitant sur ma pure paroi !
Que je m'évanouisse en mes vastes pensées*”...

Sciziunea aceasta a conștiinței — fatal provocată de imperative — în care o parte ordonă și alta se conformă, devine uneori așa de accentuată și insistentă, încât ne face să ni-l închipuim pe Valéry în hipostaza hipnotizatorilor, sau în aceea a îmblânzitorilor, care „descântă” șerpii și fac inofensivi lei, ca apoi să le comande mișcările pe care le dorește !

„*Calme, calme, reste calme !*” (Palme)

Ca și cum ar dori să se convingă prin auto-sugestie, poetul își *recomandă* liniște și așteptare. Un romantic ar fi slobozit accentele cele mai patetice când mintea lui ar fi fost asaltată de cine știe ce idee nouă. Valéry, veșnic neîncrezător și curios de ce se va mai întâmpla, vrea să reziste și să aștepte. Este un hipnotizator, un comedian, care se amuză cu propria-i gândire. Opoziția care ia naștere în modul acesta, între două sau mai multe tendințe, este întărită, dar și soluția amânată. Și ea va veni, mai târziu sau mai devreme, ca un fruct miraculos copt — ca un fruct al magiei exercitată asupra-și. Un exemplu tipic de conduită magică-verbală, ne oferă versul următor:

„*Dors toujours !
Descends, dors toujours ! Descends, dors, dors !*”
(La jeune Parque)

Repetiția ordinelor în ordinea eficienței lor sugestive și accentul pus pe cel mai puternic dintre ele, cu care versul se și termină, ne face să ne înfățișăm procedeul unei descântătoare.

Am fi dorit să adâncim reflecțiile ocazionate de analiza imperativelor, dar teama de a nu fi luați de iureșul ipotezelor și de propria noastră imaginație ne comandă o suspensiune. Este timpul meditațiilor cititorului...

Aliterații

Adevăratul secret al poeziei lui Valéry, pe deasupra celor spuse până aci, se pare că stă în țesătura *aliterațiilor*. Bănuiala noastră este indirect confirmată de teoriile autorului despre poezia pură și despre care am tratat în capitolul precedent. Ea nu este desmințită de altfel, de textele și versurile studiate de noi. Dorind să realizeze un univers muzical, numai ritmul fizic al cuvintelor nu era de ajuns; *armonia* este aceea care-și pune pecetea autenticității muzicale :

„*Parmi l'arbre, la brise berce
La vipère que je vêtis*” (Ebauche d'un serpent).

Interpretând ad-literam aceste două versuri și considerând ca ideie a lor *acțiunea de a legăna*, remarcăm că însăși asocierea și repetarea consoanelor o sugerează. Consoanele: *p*, *l*, *b*, prin chiar condițiunile lor fiziologice de pronunțare, impun pauze ușoare și de scurtă durată. Consoana *r*, a cărei succesiune este, în cazul de față, efectul unui calcul bine crânduit, are rolul să forțeze precipitarea ritmului, după scurtele pauze pretinse de celelalte consoane, înaintase ei. Observăm de asemenea că versurile citate, pronunțându-le, urmează un ritm pe care l-am putea reprezenta sub forma unei sinoide, cu maximum de înălțimi pe a doua silabă a cuvântului *arbre* și pe a doua silabă a vorbei *vipère*. Armonia vizualizată, datorită artificiei noastre, nu este mai puțin efectivă și pentru ureche. Rularea consoanei *r* și apăsarea labialelor *p* și *b*, sugerează într'un chip fericit legănarea și fășăitul arborilor, produse de vânt.

Dar exemple mai plastice vor pune cu mai multă ușurință în evidență meșteșugul poetului, care n'are nimic a se teme din divulgarea secretului, deoarece aplicarea lui necesită și alte calități, decât simpla cunoaștere !

„*Sitôt pètrit, sitôt soufflés
Maître Serpent les a sifflés
Les beaux enfants que vous créez !*”
(Ebauche d'un serpent).

Sensul ascuns al versurilor, tocmai că se dovedește ca atare, merită să fie trecut sub tăcere ! Două cuvinte formează totuși după părerea noastră, cheia acestor versuri: *Soufflés* și *Sifflés*. Primul ar semnifica faptul *plămădirii*, al creației; cel de al doilea, acțiunea furțisagului (al *șterpelirii*) prin viclenie. Restul ideii și intenția originară a poetului interesează prea puțin, fiindcă ea n'ar putea modifica impresiile auditive produse de aliterațiile consoanelor fluetoare *s* și de silabele cu aceeași calitate: *si*, *sou*, *se*. Ele produc o

muzică stridentă, este adevărat, însă neplăcerea, care ar putea rezulta din ea, este oarecum atenuată de sunetul mai întunecat și de un volum mai amplu al lui *z*, care ia naștere din legăturile fonetice, pretinse de alăturarea vocalei *a* (les *a...*) și a vocalei *e* (beaux enfants...).

De o valoare asemănătoare, dar sensibil fuzionate cu fondul, sunt și aliterațiile din versurile cu care se termină capod'opera *Le Cimetière marin*:

*„Le vent se lève ! Il faut tenter de vivre !
L'air immense ouvre et referme mon livre,
La vague en poudre ose jaillir des rocs !
Envolez-vous, pages tout éblouies !
Rompez, vagues ! Rompez d'eaux réjouies
Ce toit tranquille où picoraient des focs !”*

Contemplarea mării liniștite și frământarea intelectuală asupra marilor probleme ontologice, pe care subiectul poemului le ridicase, se termină pentru poet, printr'un elan către viață și acțiune. Afirmarea aceasta a eului voluntar, ca și efortul de reacomodare cu existența empirică, sunt intensificate de *muzicalitatea* versurilor și de potențele de sugestie, implicate în repetirile insistente ale consoanelor *v* în deosebi, la care se adaugă sunetele: *f*, *j* și *ge*. Ar fi naiv să credem, că Valéry a dorit să obțină exclusiv un efect acustic din aliterațiile remarcate, imitând vâjâitul vântului, cu nici un alt scop decât acela al incantației sonore. Ruperea relațiilor psihice anterioare (contemplare și meditare activă succesive) și orientarea sufletului spre un nou obiectiv (*„Il faut tenter de vivre”*), presupune nu mai puțin un act de puternică rezonanță sufletească, deoarece schimbarea *„derivei”*, nu este rezultatul mecanic al unei indiferențe, cauzată de plictiseala și oboseala reflecțiilor, ci un gest de bărbăție și curaj, care necesită o nouă concentrare de forțe, indispensabile noului scop propus, acela de a *„încerca să trăiască”*. De logica acestei ipoteze, este legat și sentimentul neașteptatei schimbări operate, care, pentru a fi susținută, are nevoie de participarea întreagă a conștiinței și eului. Senzațiile auditive de *vâjâit*, produse de aliterațiile *v*, *f*, *j* și *ge*, contribuie la intensificarea acestui sentiment, precum și la cristalizarea energiilor sufletești, capabile să realizeze actul pe care poetul îl propune. Fondul și forma se îmbină aici, în virtutea dinamicii interioare a versurilor.

Considerațiile asupra tehnicii poetice la Valéry, confirmă într-o bună măsură vederile lui teoretice, expuse în capitolele prime. Dar ele ne pun și în prezența unor temeuri, care ne-ar îndreptăți să avansăm câteva observații și rezerve. Este adevărat că, după modul cum el caută să utilizeze imaginile, contrastele și antitezele, metaforele, imperativele și aliterațiile, se dovedește un remarcabil tehnician, care nu rareori isbutește să aleagă materialul cel mai potrivit și să-l orânduiască după un plan matematic studiat, conform intențiilor și idealului său poetic. Efectul acestei *stilizări*,

asemănătoare unei adevărate alchimii, nu poate să fie trecut cu vederea: armonia excită spiritul; îl tracasează uneori, îl prăvălește pe panta transformărilor celor mai puțin așteptate; iar alteori îl îndeamnă la repetate reveniri asupra lecturii poemului. Totuși, tehnica multora din poeziile lui nu se supune exclusiv demonului formei și muzicalității. Problemele și ideile pe care le întâlnim, fie chiar numai sub formă de *intenții* și *pretexte*, orientează forma într'un anumit fel, după cum aceasta se străduiește să le fecundeze și să le mărească volumul, prin multiplele sugestii pe cari le declanșază. Imagini, metafore, imperative, aliterații, devin în felul acesta vehiculele fondului. Osmoza între formă și fond este mai mult decât întâmplătoare; ea este efectivă și voită. Judecat din acest punct de vedere, Paul Valéry ne apare mai degrabă un „eretic” al poeziei pure, în înțelesul dat acesteia de Mallarmé și Abatele Bremond. El nu reușește complet, nici să topească poezia în muzică, nici să atingă „infaibilul”. În schimb, izbutește să încheie o admirabilă logodnă între armonia poeziei și fondul ei intelectual. Dealtfel, fiecare artă își are marginile ei, peste care nu se poate trece fără grave riscuri. Și Valéry simte pericolul. Între Sylla și Caribda, el alege metoda vâslașului îndemânat și pătrunzător care caută să-și salveze barca și pe sine, cu ajutorul compromisului. Este un abil.

(*Va urma*)

Florin Niculescu

P E R S P E C T I V E

(SCHIȚĂ FLORENTINĂ DIN QUATTROCENTO)

de Rainer Maria Rilke

Se uitaseră unul pe altul. Cărarea se ducea îndelung între garduri de răsuri înalte prin ținuturi îndepărtate și urcă dintr'odată spre libertate și lumină și Florența îi opri pe cei doi tineri luându-i în sine. Cetatea de marmură luă dăruirea lor. Ea luă pe fecior și luă și pe fată și așa-i desbină. Fiindcă era o altă Florență care fura pe fiecare din ei. Orașul lui Beato Angelico era patria Simonetei și ea, sperioasă de străini, și toată în alb păși prin mijlocul bisericeii Santa Maria del Fiore. Tânărul cu o strâmtă haină purpurie închisă imita prăvălatele castele și creștea cu turnurile-i veghetoare. Trăsăturile-i se încordau, se maturizau și se desăvârșeau ca sub o nevăzută daltă. El adăsta dealungul râului Arno și stăruia ascultând. Apoi zise vârtos din gură: „Și încă mai fumegă”.

Simoneta se întoarse în tainicul ei umblet prin biserică, îl chemă, se turbură negăsindu-l pe Giuliano la fel, că îmbătrânise.

El fu nerăbdător și repede-și întinse brațul cași când voia să tragă o săgeată dintr'un arc nevăzut: „Tu nu-l vezi?”.

Fata se sperie. Ea își îndreptă privirile în afară, desperată, grabnică, încotrova.

Ochii-i se rotiră căutând spre cupole și frontoane până încolo spre munții Fiesole aurii de apusul de soare, se speriară și obosiți se înapoiară acasă. Clipirea pleopelor ei semăna cu o fluturare de aripioară.

Giuliano se trezi și văzu cu ce cruzime asmuțise sărmanii ei ochi. Și din pocăință el se făcu tânăr, așa de tânăr cât putu el. Și iubita simțând aceasta, crescă, se lăți aproape matern.

Ea apucă o răsură, o ridică spre sine fără ca s'o rupă și ceti din corola albă această blândă rugămintă:

„Crede-mă bună de orice veste. Aici nu aflu nimic. Dar spune-mi: „Ce socoți tu? Arată-mi fumul, văzut de tine. Ajută-mă să dau de el, și învață-mă ce înseamnă”.

Tânărul povesti cu sfială: „A fost un mare foc în Florența. Un călugăr cernit mergea prin toate stradele și povățuia: În tot ce-i iubit de voi, arde ispita. Vreau să vă izbăvesc de strălucire”.

Atunci râul Arno vui încoace. Giuliano privi în lăuntrul serii. Totul era fast și risipă. Cași rușinat vorbi el mai departe, încet și cu preget:

„Ei aduseră călugărului, tot ce aveau drag: un pumnal, o carte

iubită, un tablou venețian, aur, nestimate, lanțuri... multe femei aduseră catifele și purpură și pletele lor proprii, și în mâinile lui neîndurate, toate se prefăcură în flacăără”.

Și vocea tânără se mânia și se stinse în cuvintele: „Și după flacăără-fumărie și cenușă și sărăcie”.

Cu fruntea încovoiată tânărul înaintă. Nu se îndură a mărturisii, că el însuș puse pe rug giuvaerele sale cu zece zile mai înainte. Sfios păși la stânga spre marginea cărării. Cu totul în dreapta pe cealaltă margine mergea Simoneta. Drumul era deșert. Deasupra lui era soare. Se făcu ca un șuvoi între amândoi. Ei îl auzeau clo-cotind.

Tăcere.

Apoi se chemară unul pe altul.

Fiecare din propria lor înfricoșare.

„Giuliano”.

Tăcere.

„Simoneta”.

Tăcere. Apa creștea tot mai mult.

„Nu-ți fie teamă”, venea dela dreapta din departe.

Tăcere. Apoi strigă din stânga:

„La ce gândești tu?”.

„Dar atunci sunt oamenii astăzi săraci?”.

„Da”.

Și din dreapta: „Și Dumnezeu?”.

Ceva țipă din adâncul tânărului: „Și Dumnezeu”. El stătu, se buimăci, pipăi și apoi corpurile tinere se simțiră apropiate și rămaseră strâns laolaltă în mijlocul drumului ca un singur om. Ei ținură ochii închiși. Erau încă prea slabi, ca să fie altundeva împreună în noaptea asta de intimă apropiere.

Apoi Simoneta gândi: „Cum ești, tu iubite?”.

Și obscur se întrebă Giuliano: Cum să numesc frumusețea ta?

Ei se întristară, fiindcă niciunul nu știa chipul celuilalt.

La urmă își ridicară totodată privirile — sus, — cași când era vorba de a găsi cerul.

Doar atunci se regăsiră și surâdeau recunoscându-se. Cași când își spuneau înde ei în curată uimire: ce adânc ești tu. Numai era între ei nici un drum și nici o apă.

Depărtările se irosiră tot mai mult în amurg și mai rămase împrejurul lor trează numai atâta din lume pe cât le trebuia spre a se străjui și a se simți singuri.

Mai târziu, când pe încetul fata se ostenise, zise: „Tu, eu astăzi aș fi vrut să te duc la cineva, dar nu mai am mamă”.

Intr’asta răsăriră stelele și văzduhul tremura de răsunetul micilor clopote de Ave Maria dela biserica S. Niccolo.

Atunci el o rugă: „Du-mă la Dumnezeu”.

Ea intră înaintea lui pe poarta S. Niccolo și era pe lângă el ca o lumină în răcoroasa umbră a străzii. Mână în mână, ca în fruntea unui lung alai de sărbătoare, urcară treptele bisericeței. Înăuntru ingenunchiară îndelung la toate icoanele singuri între toți.

Și atunci Dumnezeu era foarte bogat.

Traducere de Iulia Murnu

OTILIA ENACHE IONESCU

În anul 1927 trebuia să țin proba practică a examenului meu de capacitate, la liceul de fete „Domnița Ileana”. Subiectul îl trăsesem la sorți din ajun. A doua zi, comisia începuse examinarea candidaților, la ora 8.

Întârziasem și plină de înfrigurare și emoție, abia urcam treptele primului etaj, fără să nimeresc cancelaria, — nu cunoșteam localul —, când îmi ieși înaintea o doamnă, pe care o întrebai, unde așteaptă candidații.

Cu un zâmbet ce mi s'a întipărit adânc în memorie, cu o amabilitate plină de distincție și eleganță, doamna mă conduse spre cancelarie, unde trebuia să-mi aștept rândul. Nu știam cum să-i mulțumesc și să aflu cine este. Abia după terminarea examenului, am aflat că distinsa doamnă, era Directoarea liceului „Domnița Ileana” și că se numește doamna Otilia Enache Ionescu. Am plecat încântată și de rezultatul examenului: trecusem foarte bine ultima probă și descoperisem o directoare, pe care începusem să o doresc ca atare când voi intra și eu în învățământ.

Împrejurările hotărâsc însă totdeauna altfel decât intimele noastre veleități; abia în anul plecării dela direcție a d-nei Otilia Ionescu, adică după 15 ani, mi-a fost sortit să trec prin școala ce a condus, pasageră detașată la câteva ore.

În răstimpul acestor 15 ani de când funcționez și eu în învățământul secundar, am cunoscut însă activitatea personalității plină de modestie și discreție, care este d-na Otilia Ionescu.

Deaceea simt o adevărată cinste să pot prezenta aci, câteva din strălucitele calități ale acestei minți și ale acestui suflet de elită.

Dacă este adevărat, că noblețea spirituală a unui îns spiritualizează și modelează chiar trăsăturile fizice, punând în ele reflexul acelei bogății lăuntrice ce apropie ființa superioară de esențele divinului sălășluit în om, apoi chipul d-nei Otilia Ionescu învederează cu prisosință acest adevăr.

Fruntea sa înaltă este arcuită deasupra ochilor senini, cari răsfâng o blândețe și bunătate serafică, scăpărând de o inteligență superioară. Linia de madonă a frunții și a întregului profil desinează o efigie clasică, luminată de un zâmbet, cel mai blând, mai sincer și mai fermecător: surâsul omului superior, gata să priceapă, să îngăduie, să erte, să încurajeze, să mângâie pe cei mai plătânzi, mai timizi, inferiori, mai nevărstnici.

Vorba sa mlădioasă, calmă și hotărâtă, totuși energică și blândă, plină de înțelepciune, lipsită de orice pedanterie, păstrează acea

simplitate cu adâncimi de sensuri, care este semn al sufletelor și minților serios cultivate și adânc umanizante, pline de mlădioasă înțelegere și tălmăcire a gândurilor și simțimentelor proprii, ca și pe ale acelora ce trebuiesc să educe și să instruiască.

Originară din Focșani, unde s'a născut la anul 1882, d-na Otilia Ionescu a urmat cursul primar și secundar în orașul natal. Studiile universitare le-a făcut în București specializându-se în istorie și filozofie. A continuat pregătirea sa academică în Germania, la Universitatea din Leipzig și Iena, desăvârșindu-și specialitățile: istoria și filosofia, și însușindu-și o bogată cultură și disciplină științifică și pedagogică metodică, grefată pe adâncă seriozitate a gândirii filosofice germane.

Cu o astfel de pregătire academică, se înapoiază d-sa în țară, ocupând o catedră de istorie și filozofie în învățământul secundar.

În anul 1927 a fost numită directoare la liceul Regina Maria din Capitală, unde funcționează numai câteva luni, spre a trece tot ca directoare a liceului „Domnița Ileana”, care dăinuia numai de un an, sub prima organizare și direcție a d-rei Elena Nuțu, astăzi d-na E. Oteteleşanu.

Tovarășe de viață a unui distins cărturar, cu alese însușiri sufletești și didactice, profesorul Enache Ionescu, au norocul de a întemeia o căsnicie de reciprocă ambianță academică, și armonie conjugală superioară. Ambii au ilustrat cu o rară distincție și modestie învățământul nostru secundar.

Pierderea valorosului său tovarăș de viață a fost o cumplită durere pentru d-na Otilia Ionescu, durerea însă nu a îngenunchiat-o, ci dimpotrivă a determinat-o să se dăruiască și mai generos, mai febril idealului splendid ce avea despre școală, ca forță de creare și formație a valorilor spirituale ale neamului pe plan național.

De cum a luat conducerea liceului „Domnița Ileana”, ceeace nu a fost deloc ușor, date fiind împrejurările în care lua naștere școala, d-na Otilia Ionescu, cu deosebitul său tact și neobosita sa activitate de fiecare zi, și adesea de miez de noapte, a reușit să înalțe în adevăr o operă de care poate fi mândră. Șasesprezece ani de conducere în care micul local, atât de neîncăpător la început, a crescut mândru și impunător, cu toate vitregiile situației locului, vecinătăților și spațiului necesar atâtor cerințe pentru o școală de sute de eleve. Marele merit este de a creia aproape din nimic ceva, care să dăinuiască peste vremuri, ceeace d-na Otilia Ionescu a realizat, nu zic în întregime, față de idealul ce urmărea, și limitarea posibilităților de realizare atât de greu de obținut.

Cunoscând înfăptuirile școlare din Germania d-sa a năzuit să înfăptuiască și în școala românească modelul în care să armonizeze localul, cu tot utilajul necesar unui învățământ viu adaptat realităților istorico-sociale de serioasă ținută națională.

A înălțat rând pe rând clase de cursuri și săli auxiliare, necesare diferitelor obiecte de învățământ: laboratoare, biblioteci, săli de lucru, gimnastică, etc.; iar în cadrul acesta împreună cu corpul didactic și personalul administrativ, a veghiat la plămădirea atentă, asiduă, activă, vie și plină de roade a sufletului viu al școlii, sufletul elevelor, al acelor copile de 11—12 ani, cari intră în liceu atât de

micuțe ca să-l părăsească adolescente cu suflete și caractere, de care neamul nostru să fie mândru.

Pentru modelarea intelectuală și educativă a acestui suflet viu al școlii, sufletul bogat, neobosit și atât de bine pregătit al Directoarei a ars ca o făclie ce nu a cunoscut odihnă, și lumina sfințită de cultul datoriei îndeplinită cu toată râvna, a veghiat și a pătruns în cele mai adânci cute de suflet și de minte, transfuzând zi cu zi, lumina din lumina bogată a culturii sale științifice, și a sufletului său superior.

Cu tactul, cu inventivitatea pedagogică, cu bunătatea revărsată în cascade de înțelegere pentru tot omenescul în devenire, a materialului uman ce ni se încredințează în școală, d-na Otilia Ionescu a creiat și perpetuat o atmosferă de armonie desăvârșită, între colaboratoarele sale, colegele ce i-au purtat totdeauna respectul plin de sinceră afecțiune și neîntreruptă prețuire a personalității sale; între profesoare și eleve, între tot ce stă în legătură cu evoluția din interiorul unei școli, între școală și familie, d-na directoare a reprezentat în chip magistral echilibrul, măsura, ordinea, delicatețea, eleganța și distincția chiar în admonestări, dacă era silită să le facă, ca și în încurajările și toate hotărârile de ordin pozitiv prin care conducea, creind atmosfera de autonomie morală, izvor de manifestări spontane ce încobilează în chip deosebit desvoltarea spirituală a colectivității școlare.

Despre realizările materiale ale d-nei Otilia Ionescu lăsăm să vorbească anuarul liceului intitulat: „Din viața unei școli”.

Despre concepțiile educative și pedagogice ale fostei directoare a liceului „Domnița Ileana”, vom reproduce ceva din cuvântarea rostită de d-sa cu prilejul împlinirii a 8 ani de funcționare a liceului. În fața d-lui Ministru al școlii de atunci, d-l Dr. Angelescu, d-na Otilia Ionescu și-a rostit gândul întreg, sincer, curajos, limpede și fără echivocuri, însuflețită de adâncul respect pentru adevăr și realitate spre care trebuie să tindă învățământul, al cărui scop suprem să fie: învățământul național.

Cu o uimitoare previziune a vremurilor ce străbatem azi, d-sa spune în 1934 lucruri de o surprinzătoare actualitate.

„Pentru omul cult, nu atât idealul absolut și totdeauna mai ușor de conceput, nici fapta — care rămâne totdeauna în urmă — *ci cinstita năzuință de mai bine, această sfântă aspirațiune spre perfecționarea absoiută*, este unitatea de măsură a judecăților lui de valoare și apreciere în tot ce spune și înfăptuește.

În lumina acestui adevăr am socotit că o sărbătoare inaugurală ca cea de astăzi, întru cinstirea unei neîntrerupte munci de 8 ani, ca aceea ce s'a depus la această școală, este un moment și prea de tot solemn, pentru a-l lăsa să treacă numai așa ca un ușor divertisment, sau o intermitentă relaxare între două clipite de efort, cum se face de obicei, la serbările școlare, dar și un prilej de prea multe și alese virtuți pedagogice, nu numai pentru cei mici ci și pentru cei mari, pentru a nu-i reliefa ceva mai în amănunt, *fiorul* atât de educativ ce ți-l lasă totdeauna în suflet, distanța dintre ideal și realitate”.

Câtă pasiune pedagogică și cât de pătruns se cere să fii de înalta responsabilitate pedagogică, spre a simți *fiorul* despre care

vorbește d-na Otilia Ionescu, care a trăit zi de zi, an de an, acest sfânt freamăt al sufletului de educator consacrat și desăvârșit!

Vorbind despre evoluția școalei, dealungul vremurilor, ne schițează retrospectiv năzuințele ei încă dela societățile primitive, când „imitația spontană sau forțată a faptei bătrânilor de către tineri era toată educația. Când viața societății primitive intră în contact de corelațiune cu valorile sufletului colectiv și primitiv, ne mai fiind de ajuns, și alte valori își fac apariția și se suprapun, apar valorile personale, cuminti cârmuite de logica clară a conștiinței individuale și fapte impintenate de imperativul categoric al fragilei responsabilități morale.

Dar, odată cu acestea, își face apariția și școala ca factor de educație aparte.

Cu vremea școala publică are un rol tot mai precumpănitor, ea trebuie să pue în valoare personalitatea omenească și trece asupra ei obligația creierii de personalități, obligația de ridicare a întregului grup național, *până la rangul de adevărată personalitate colectivă*, înzestrată cu un simț de percepere tot așa de lucid și logic ca și acela al minții individului, personalitate cârmuită și de o conștiință reală, *tot atât de constrângătoare ca și imperativul responsabilității personale*.

E de reținut că în aceste idei ale d-nei Otilia Ionescu în 1934, rezidă însăși germenul problemei educative al momentelor istorice ce străbatem. Individualismul, personalitatea încadrată în colectiv și subordonată acestuia, spre a servi în social statul național, căruia trebuie să i se subordoneze toate idealurile educative și culturale ale tineretului.

Continuând, d-sa spune răspicat și fără teamă de contradicție: „Școala alături de Biserică și Armată, de pildă, trebuie să stea în fruntea tuturor așezămintelor și întreprinderilor publice, într'un stat cultural-național. Școala, Biserica și Armata sunt aproape totul în statul cultural, sunt: *sufletul statului de educație națională*.”

„Școala însă pregătește și prelucrează materialul trupesc și virtuțile sufletești ale ființei omenești în creștere, pentru amândouă (Biserică și Armată), deprinde pe copil cu mersul umăr la umăr, tovarăș și la bun și la rău cu toți camarazii de clasă și conșcolarii lui, și stabilind între zidurile ei norme de conduită și forme de organizare după chipul și asemănarea celor din Stat, marea școală a neamului deprinde înfârșit pe copii și-i mlădiează cerințelor mai adevărate, cu vieța cetățenească viitoare”.

Și ajungând la întrebarea: „Ce este Școala?” Clădiri mărețe, comitete și efortii școlare? Iată ce ne răspunde d-na Otilia Ionescu:

„Mărețele noastre clădiri școlare seamănă prea mult a cazărmi, bune desigur pentru disciplina soldățească a unor energii mature, dar, firește nu tot atât de potrivite pentru educarea unor energii copilărești în creștere. Arhitectura modernă n'a parvenit încă să creeze stilul, adevăratul stil de construcție școlară, iar corpul nostru didactic cu toată selecțiunea sa din ce în ce mai aleasă, a rămas totuși, în parte prea mult înclinat și *absorbit meșteșugului de erudiție cărturărească și de obligație funcționarească*”.

Sunt în aceste fraze adevăruri așa de actuale, încât trebuie neapărat să se țină în seamă, căci d-na Otilia Ionescu le-a rostit din-

tr'o convingere puternic înfiptă în realitate. În adevăr, localurile de școli cazărmi, au mai toate din aspectul lapidar al versului, „Liceu cimitir al tinereții mele, (sau) „Liceu cimitir cu lungi coridoare”, întunecoase, glaciale, rău luminate și greu de încălzit, cu subsoluri ce servesc de clase celor mai cruzi elevi, cu săli ce nu se pot încălzi și în care trecerea dela toamnă la iarnă sau dela iarnă la primăvară, sădesc reumatismul în măduarele prea tinere ale școlărilor”.

Cât privește „prea multa înclinare spre erudiție” și pedanterie adăugăm că trebuie să recunoaștem cinstit că e prea vădită tendința de a face din niște bieți virmuși palizi și mulți, foarte mulți dintre ei degenerați fizicește chiar din primele clase, niște mici enciclopediști, deformați intelectualicește de avalanșa noțiunilor cu care vrem să le îndopăm creierul fraged. Și, Doamne, atâtea lucruri abstracte și departe de realitățile vieții, cari nu dau în cele mai multe cazuri decât superficiali intelectuali. Și iată ce ne mai spune d-sa:

„Școala Statului Național nu trebuie să scoată numai erudiți și funcționari ci ea urmărește idealul de a crește și făuri buni cetățeni. Ce este un bun cetățean? Este acela care cunoaște atât trecutul neamului din care face parte cu toate ridicările și scăderile lui, cât și formele politice și legile lui de organizare; un bun cetățean trebuie să fie și un productiv cu mintea și brațul: un muncitor. *Rentierul și sinecuristul parazit sunt excluși dintr'un adevărat stat cultural.* Un adevărat și bun cetățean trebuie să se și poată înălța nu numai cu mintea dar și cu fapta deasupra nevoilor și intereselor lui particulare sau de clasă, pentru a putea vedea și pe acelea ale întregului căruia trebuie să i se subordoneze.

„Idealul școlii naționale este de a forma și de a crește oameni întregi”.

„Dar apropierea de acest ideal pedagogic este în legătură cu o mulțime de nevoi, bogăția și calitatea materialului didactic, starea financiară-pedagogică: suflete energice și talente pedagogice inventive, nu ne îndoim, vor suplini și în această privință multe lipuri, dar apropierea de idealul nostru de cetățean e în funcție și de *ereditatea copilului de școală, de capacitatea lui de muncă, înzestrarea lui sufletească sau trupească, de hrana și sănătatea lui*, iar acestea depind la rândul lor, de buna sau reaua stare a claselor noastre sociale, de igiena și moralitatea vieții noastre publice, și mai presus de toate, de simțul de dreptate al statului față de toți. Pedagogia nouă se înfățișează și cu această latură bio-psihologică și socială, dar între anumite limite și peste greutăți energia sufletească și talentul pedagogic pot răzbi”.

„Iată de ce școala națională își pune toată nădejdea, — va trebui să și-o pună mai ales în aceste timpuri grele — pe iubirea de neam, avântul și puterea de abnegație a profesorimii sale; pe sănătatea ei trupească și sufletească, pe puterea de muncă și talentul pedagogic inventiv al educatorilor neamului, iar Statul nostru cultural-național va da deci toată atenția pregătirii și selecționării unui atare corp didactic.

Numai de o astfel de pregătire a dascălimii atărnă ca școala noastră de astăzi, de învățătură cărturărească și de unilaterală pregătire biurocratică, școală a cărei așa numită cultură integrală, se

reduce în bună parte (după zicala strămoșească: in omnibus aliquid, in toto nihil) la o vanitoasă superficialitate și jalnică unilateralitate mnemotehnică, față de multiplele cerințe ale vieții să se transforme într-o adevărată școală de cultură reală și muncă productivă, în școala activă, școală de educație națională.

„Asta nu înseamnă că pedagogia noastră activistă ar face cumva din profesor centrul tuturor preocupărilor vieții școlare. Dimpotrivă o cerință cardinală a pedagogiei activiste este: preocuparea în primul rând de copil: pentru ca, după cum se exprimă atât de plastic Demey pedagogul de frunte al Americii, copilul este și trebuie să fie: „Soarele, în jurul căruia să graviteze ca niște sateliți toți factorii educatori”. Dar tocmai pentru realizarea unui astfel de principiu, ne trebuiesc profesori mai bine pregătiți decât cei de azi, pedagogi, care cunoscând trebuințele sufletești și trupești ale diferitelor vârste copilărești, să știe de unde trebuie să înceapă și unde trebuie să ajungă; talente inventive, cari să-și poată tăia singure drumuri noi și descoperi mijloace de procedare sau cel puțin să aibă atâta iscusință, încât să poată adapta și mlaștia metodele vechi și cunoscute noilor nervi și temperamentelor individuale de copil, ce-i vor eși în cale, suflete vii și libere în stare să provoace numai prin sugerare și persuasiune în sufletul copilului imperativele categorice ale moralei cetățenești, să nu le poruncească făcându-le odioase. Mai mult decât oricare dintre cetățeni, profesorul trebuie să fie un om întreg, un kalos kai agatos, liber de prejudecăți, entuziast și fericit de fericirea altora”.

Incheem cu acest citat din însuflețita rostire a d-nei Otilia Ionescu, spre a se vedea ce concepte superioare și obiective are d-sa despre: învățământul național, pe care s'a străduit să-l cultive în școala ce a condus cu atâta destoinicie 16 ani.

Liberă de prejudecăți, entuziastă, energică, neobosită și generoasă intelectualicește și moralicește, fosta directoare a liceului „Domnița Ileana”, a fost în adevăr fericită de fericirea ce a putut crea altora și mai ales elevelor sale, cari i-au fost atât de dragi.

Caracter de superioară calitate morală și spirituală, fanatică slujitoare pe altarul marilor virtuți ale școlii, plecarea d-sale, a lăsat vădite goluri și regretul de a nu mai continua încă o strălucită activitate. A rămas însă pentru noi exemplul culturii alese, idealul de atins ca suprem scop al activității noastre didactice, prezentă și viitoare.

Agatha Bacovia

I U B I R E A   M I N C I U N I I

L'amour du mensonge": „Charles Baudelaire“.

Și când te văd purtându-ți superba nepăsare
În cântec de vioare ce năvălește'n unde,
Oprind alene pasul, în dulce legănare,
Molcom rotind privirea-ți ce-atât de-adânc pătrunde,

Sau când îți admir fruntea, cu bolnava-i paloare,
Pe care joacă'n focuri luminile de lampe
Și tortă serii pune un răsărit de soare...,
Ori ochii tăi, mai gingași ca ochii din vechi stampe,

Imi spun: „Cât de frumoasă-i, ce straniu 'nfrăgezită“!
Bogata amintire, coroană de crăieșe,
O însorește..., coaptă ca fructa, pârguită
E inima-i, și trupu-i cere iubiri alese.

Ești oare fruct de toamnă cu-arome minunate?
Ești tristă urna morții ce-așteaptă lăcrimare,
Parfum ce ne dai vise de oaze'ndepărtate,
O pernă ce mângâie. ori un coș cu flori rare?

Eu știu că sunt pe lume atâți ochi plini de vise,
Cari n'ascund nicio taină și nu știu ce-i misterul,
Gingașe cutiute, fără odoare'nchise,
Sicrie fără moaște... goale și-adânci ca cerul!

Ești forma 'nșelătoare și'n tine porți minciuna,
Dar sufletul mi-l mângâi și de-adevăr nu-mi pasă;
Că ești nepăsătoare ori rea..., îmi e tot una,
Decor sau mască goală..., te-ador căci ești frumoasă.

Gh. Hilt

1940.

C Â N T A R E A Î N G E R I L O R

de Alfredo Panzini

Trăia odată, într'un oraș al cărui nume nu-i nevoie să-l amintesc, un om cumsecade, bun la inimă și cu stare.

Intr'o zi citi din întâmplare în Evanghelie că mai ușor intră o cămilă prin urechile acului decât bogatul în împărăția cerurilor, și se înspăimântă.

Nu că ar fi dorit nici una nici două să intre în împărăția cerurilor, fiindcă atunci ar fi însemnat să jignească legile Domnului. Ar fi vrut însă ca, la sfârșitul zilelor sale, să ducă la ceruri un suflet vrednic de viața fără de moarte din împărăția cerească.

Pentru că, dacă sufletul e un dar dela Dumnezeu, e și o răsplată a omului.

Și gândindu-se adânc la tâlcul vorbelor evanghelice, îi păru că sufletele celor bogați și puternici, fără să-și dea ei seama, se făcuseră de piatră în fața nenorocirilor omenești. Așa dar sufletele lor, fiind împietrite, sunt asemeni cămilei care nu poate trece prin urechile acului.

Știind acest lucru, se gândi ce-i de făcut. Iși rândui deci avutul într'asa fel ca să nu-i lipsească, lui și familiei, cele trebuitoare, iar prisosul se apucă să-l împartă spre binele altora.

Întreba unde erau săraci de ajutat. Se ducea în prăvălii și lăsa vorbă să-i ducă atâta pâine, atâta făină, atâta vin, cutăruia ori cutăruia.

Nici odată nu voia să se știe cine a făcut binele.

Se ducea să-i vadă pe neputincioși; ar fi vrut să meargă și la bieții înțemnițați, dar paznicii închisorilor nu-i îngăduiau acest lucru, deși el le-o mărturisea hotărît că nu împlinește decât una din cele șapte virtuți creștine: mila.

Se gândi să-și apropie învățătura creștină; citind odată o cărtică vestită „Imitatio Christi”, găsi scris astfel: „Vreau mai curând să simți pocăința decât să cunoști prin morală ce vrea să însemne pocăința”.

Iar în alt loc: „De-ai ști pe dinafară toată Sfânta Scriptură și toate învățăturile oamenilor înțelepți, ce lucru ți-ar mai fi de folos în afara dragostei și harului dumnezeesc?”.

Și mai găsi scris: „Nu vorbele mari îl fac pe om sfânt și drept, ci viața fără de prihană îl face pe om drag lui Dumnezeu”.

Și altundeva: „Zădărnice e setea de mărire omenești și înălțarea în rang și puterea între oameni”.

„Până aici totul merge bine” își spuse bunul om, pentru că dorința de mărire în putere și renume între semenii săi nu-i trecuse prin minte, nici măcar prin vis.

Și trăind așa, la moarte, cartea faptelor bune din mâinile îngerului său păzitor era mare, pe când cea ținută de notar era mică. Abia lăsa cu ce să-l îngroape: și niciun rând de voroavă cu prilejul morții nu s'a răspândit prin gazete: a fost de bună seamă și el cuprins, dar fără nume, în acea dare de seamă din gazete unde stă scris: morți, atâția, născuți atâția; 18 băeți, 19 fete, la un loc 37. Căsătorii 18”.

Prin urmare cu totul și cu totul necunoscut, tocmai ca în rugăciunea: „Doamne, fă să nu mă știe nimeni”.

Dar ce înseamnă toate acestea? Deajuns că îl recunosc Dumnezeu!

Fiindcă în viață fusese un om așa de deosebit, Domnul îi trimise întru întâmpinare doi heruvimi ca să-i primească sufletul și să i-l ducă în ceruri. așa ceva Dumnezeu face foarte rar.

În Raiu avu loc de cinste și se văzu alături de cameni cari, când pleacă în călătoria de dincolo de mormânt, își iau cu dânsii toată adunătura științei lor; dar nu prețuiește nimic, pentru că până a nu sosi bine la porțile Raiului li se întâmplă ca unuia ce ar porni în spate cu o sarcină de omăt: când sosește acasă, nu mai găsește nimic. Toată știința se topește ca zăpada.

Sărbătorile din raiu nu-i ușor să le descrii, dacă n'ai fost acolo ca Dante; dar până și el nu ne-a dat decât puține știri, pentru că, după ce te-ai întors pe pământ, amintirea se șterge, cum el însuși ne-o spune.

Oricum, din cât se poate ști, pare-se că de acolo de sus, s'ar vedea tot cuprinsul nesfârșitului și că fără spaimă s'ar cuprinde tot timpul nemăsurat.

Un lucru însă se știe bine: că se fac acolo minunate cântări. Îngerii cântă din harpe și viori așa de frumos că noi nici nu ne putem închipui.

Și iată, într-o zi, Dumnezeu umbla prin Raiu, cum obișnuia câteodată, să-i vadă pe fericiți.

Ce s'o fi întâmplat?

Domnul vede cum pe obrazii acestui om bun curgeau încet încet două lacrimi mari. Uimirea Tatălui ceresc nu fu mică de loc. Cum știm cu toții, lacrimile oamenilor sunt duse în cer și acolo schimbate în mărgăritare, cu care apoi meșterii cerului fac cele mai minunate podoabe. Cum am spus Domnul rămase foarte uimit.

„Dece plângi, omule? întrebă Dumnezeu. Aici, în Rai, nu se plânge. Nu te desfată indeajuns cântarea heruvimilor mei?”.

Și omul zise:

„Mi-amintesc, Doamne, de ceva ce am lăsat pe pământ”.

„Poate bogățiile?”.

„O, nu, Doamne”.

„Puterea?”.

„Nu mă gândeam la ea nici când eram jos pe pământ”.

„Mărirea?”.

„Dar ce mărire mai mare decât să ai un loc în cer?”.

„Atunci, ce?”.

Și omul zise: „Când eram pe pământ aveam o fetiță, cu fețișoara ca o petală de iasomie; seara adormea în pătucul ei cu mânuțele cruce și toate diminețile, când se deștepta, cânta de voioșie că trăește: cânta cu atâta voioșie că i-am și dat numele de *Voioșica*; și era cântecul ei așa de neprihănit că îmi părea o rugăciune și, ascultând glasul copilei mele, mi se părea că mă rog. Acel cânt, o Doamne, îmi pătrunde iar în inimă. Fă Doamne, fă să aud iar cântecul copilei mele!”.

Și Domnul, care e bun și care are legi deosebite de ale noastre, porunci să înceteze cântarea heruvimilor și astfel glăsciorul *Voioșicăi*, numai el, se auzi, cântând pe pământ un cântec dela țară.

Și fericiții deschiseră ochii și stelele se opriră din mers să o asculte.

Trad. de Ioan Micu

O EVOCARE: DAN ALEX. BOUREANU

Văd și acum ziua aceea a plecării. Unitatea se va imbarca în gara Dealul Spirei. Toată ziua mi-o petrecusem în curtea batalionului așteptând clipa plecării. Lăsam în urma mea multă suferință și duceam cu mine tot atâta cât lăsam sau poate mai multă. De dimineată așteptam într-una cu ranița pregătită, cu restul echipamentului bine încătăramat. Le pipăiam făcându-le mereu inventarul: sacul de merinde, umplut cu cărți, masca de gaze, cartușierele, casca, enorma raniță peste care se încolăciau mantaua, pătura cazonă și o pătură „țivilă”, pușca, revolverul și o servietă. Le-am pus toate acestea în automobilul unității și am plecat târziu spre casă să-mi mai văd odată ceea ce lăsam în urmă. Nu eram încă sigur că vom pleca nici în noaptea asta. De cinci zile se făceau mereu pregătirile regimentului, iar plecarea se amâna. Și ne atrăgea pe toți plecarea asta în bezne, în necunoscutul Rusiei, fără limite, fără definiție. O, cu câtă putere magică ne atrăgea pe toți necunoscutul acesta care plutea peste noi și care, în fond, putea fi însăși moartea! Erau aci toți camarazii. Pe unii îi cunoșteam bine; doar făcusem un an întreg de mobilizare împreună, în București și pe „zonă”. Erau mai multe echipe împărțite în părți egale. Un detașament pleca sub conducerea d-lui Maior Alex. Namian, militar integru și om de înaltă cultură și deosebită sensibilitate artistică. Altul pleca sub conducerea d-lui Maior Mitu Ionescu, acest minunat suflet de român, veșnic surâs și voie bună, camarad și prieten cu fiecare dintre noi și căruia fiecare, în sufletul nostru nu-i puteam spune „Domnul Maior”, ci cuvântul acela care stă în inimă și pornește din inimă: „Nenea Mișu”. Șeful suprem, omul acela de o neconținută energie, care își acoperea blândețea inimii sub o aparentă duritate militărească, slab, înalt, veșnic îngândurat, care ne certa cu aceeași pasiune cu care ne și iubea, era colonelul Ghimuș, iubit, temut și admirat.

Alegerea detașamentelor fusese făcută după voia tuturor. Fiecare se simțea mândru să plece „pe front”. Pasul călca mai tare, capul se ridica mai semeț. Plecăm! Unde? Nimeni nu știa. Zvonurile erau vagi. Zaporosje, Dniepropetrowsck, Crimeia, Krasnodar, Rostow! Undeva departe. Cât mai departe. Mintea număra kilometri de distanță. Aproape 2500 km. departe de țară...

Se dăduse ordinul de imbarcare pentru ora 9 seara. O minunată noapte de vară. Era în 9 August 1942. Am ajuns la rampa gării. Intunerec. Șiruri lungi de trenuri militare. Cu multă greutate mi-am găsit convoiul. Voci răsunau în întunerec:

— Pepé, ai venit?

— Sunt aci ! Unde e Burileanu ?

— Present.

— A venit Penescu ?

— Da.

— Dar Anghelescu ?

— E pe aici.

Mintal refăceam „apelul”. Radler, Trandafirescu, Gabor, Aroca, dom’major Rapcea, sublocotenentul Vasilescu....

Ne imbarcăm.

— Cine are o lanternă ?

Nimeni nu avea. Nici o lumânare ? Nu. Nu era nimic. Nu aveam nici lampă. Singura fusese luată în vagonul ofițerilor. Ah, și mi-era sete. Ce ne facem ? Bidoanele sunt goale.

— Profesore, n’ai ceva apă în bidon ?

— Gol bădie, răspund fără să știu cine mă întrebase.

Ei bine, nu. Nu se poate așa. Nu putem merge pe întunec și cu bidoanele goale. Iau inițiativa.

— Mă duc să caut apă și lumânări. Cine merge cu mine ?

— Eu ! — aud o voce liniștită, puțin gravă.

Sar din vagon și stăpânul vocii după mine. Nu puteam distinge mare lucru. O siluetă înaltă, un cap puțin prelung, o barbă neagră, fină. Inotăm amândoi, în beznă, vorbind de toate celea, cu iuteala de împrietenire care caracterizează pe soldat. Ieșim în șosea și căutăm. Găsim un fel de prăvălie care avea de toate, chiar și lumânări. Suntem serviți imediat. Dar să nu uităm setea. Negustorul avea și bere.

— Bem ?

— Desigur.

Imi privesc acum pe îndetele camaradul. Un băiat drăguț, foarte tânăr, cu o privire adâncită undeva în necunoscut, cu un iraperceptibil zâmbet în colțul buzelor. O fire tăcută, închisă, meditativă. O barbă neagră îi înconjură obrazul, o barbă a la Italo Balbo. Dar oricât am fi de soldați uzanța lumii este mai tare.

— Hai să ne cunoaștem ! Eu sunt Petru Ionescu...

Tânărul ridică mirat privirea. Imi spune potolit că mă cunoaște din scris, că mi-a urmărit activitatea, că-mi citește articolele, în special cele din „*Gândirea*”. Apoi, deodată, cu un aer de mândrie legitimă, exclamă, așa cum exclamase odată și Rafael Sanzio :

— Anche io sono pittore ! — Și eu sunt scriitor. Mă numesc Boureanu ! Dan Alex. Boureanu, — completează apoi pentru o definitivă tranșare a situației. Văd în fața ochilor imagina unei cărți cu titlul ei : „*Cai de Apocalips*”. O găsisem la „*Gândirea*” cu o dedicație frumoasă. Trebuia să scriu despre ea la *Cronica Literară*. Dar războiul voise altfel.

— Ești rudă cu Eugen și cu Radu Boureanu ? întreb, intrigat.

— Radu mi-e frate, iar Eugen Boureanu e tatăl meu.

— Unde scrii ? Unde ai publicat ?

— Nu prea. Foarte puțin. Dar sunt scriitor. Scriu poezie și proză. Dacă vrei am să-ți citesc câteva din poeziile mele. Am caetul cu mine. Dar să știi, sunt numai lucrări de început. Nu îndrăznesc să scriu, nici mai cu seamă să public.

— Dece ?

— Pentrucă mi-e frică să nu fie ceva slab. Și eu ași dori să realizez lucruri cât mai perfecte.

Vorbește și zâmbește. Are o privire pe sub sprâncene și îi place să ție capul în jos. E parcă urmărit de ceva, ceva greu, dureros, tănuuit.

— Ești foarte tânăr, domnule Boureanu. Tânăr și trist. Lași, de sigur, în urmă ceva ! E explicabil. O iubire !

— Da. Iubesc o fată. Dar nu e numai asta. E ceva mai mult. Despărțirea de părinți a fost foarte grea. Pe tata l-am sărutat la plecare și i-am spus: E poate ultima sărutare, tată...

— Nu trebuie să fii prea pesimist. Nu moare toată lumea în războiu...

— Știu... Și totuși eu am credința că nu mă mai întorc. Așa i-am spus și tatei, așa i-am spus și mamei...

— Fii serios. D-ta ești tânăr și ai în față viitorul și viața. Lasă aceste gânduri negre, prea romantice.

— Nu sunt gânduri romantice. E o convingere a mea...

Berea din sticlă se terminase. Era târziu. Ne-am umplut bidouanele cu apă și am pornit din nou, înotând în întunec, spre vagoanele noastre.

Am aprins lumânarea în exclamațiile entuziaste ale băților, am pus-o în cască și am agățat casca de un cui din vagon. Apoi au venit oboseala și somnul. La miezul nopții trenul a pornit într'un hureit vag de vagoane grele. Și drumul începu astfel acompaniat de zgomotul răsuflării camarazilor adormiți de mult.

Așa l-am cunoscut pe Dan Alexandru Boureanu, tânărul care nu trebuia să se mai întoarcă din Rusia.

Am străbătut vreme de zece zile lungul drum până la Rostov. Călătorie făcută în trenul nostru cu vagoane de marfă, pe care le-am amenajat cum am putut ca să ne facem un interior confortabil. Păturile de cort le-am pus deasupra paelor, înjghebând un fel de pat. În mod spontan bății m'au decretat „șeful” vagonului, pentrucă orice unitate militară trebuie să aibă un „șef”, iar vagonul constituia o astfel de unitate. La distribuirea rațiilor de pâine, de carne conservată, de unt, marmeladă, pateu de ficat și alte bunătăți constituind alimentația noastră, făceam împărțeala spre totala mulțumire a tuturor.

Și timpul trecea în cântece și tăceri în vreme ce trenul își hurea fierăria greoaie peste coclaurile unei Rusii de facere și moarte. Ca să-și omoare vremea, bății jucau țintar, table sau șah. Am jucat și eu și pentrucă eram mereu bătut m'am lăsat pagubas. Singurul care nu lua parte la „activitatea” aceasta a tuturor era Dan Alex. Boureanu. Din când în când juca totuși cărți. Apoi se retrăgea în tăcerea lui sau citea, interminabil, „Fumul Amăgirilor” a lui Somerset Maugham. Câteodată îl surprindeam stând ore întregi în ușa vagonului, soldătește, privind undeva în depărtare, în urmă sau poate înainte, în trecut sau poate în viitor.

Il văd și acum, când am ajuns la Rostov și ne-am instalat provizor. Era într'o clădire enormă, un fost internat sau cam așa ceva, cu multe caturi, o construcție subredă, murdară, cu pereți în paiantă și cu pretenții de confort occidental. I se dăduse însărcinarea de furier al companiei și își căuta o cameră în care să se

instaleze. Cu două zile înainte pososiserăm în Rostow. O noapte de smoală, de fum și de beznă. Nu vedeam nimic în fața noastră. Am dormit cu toți undeva pe pământ. Deabia a doua zi de dimineață ne-am dat seama că avusesem drept căpătâi în loc de movile de pământ, morminte. Era un mic citimir armenesc cu o biserică în mijloc, scăpată de distrugere. Boureanu râdea.

— Am dormit pe un mormânt !

— Atunci ai să scrii poate o poezie ! i-am spus.

— Da. Ciudățenia asta mă inspiră. Am auzit inima mortului bătând...

— Când o termini mi-o citești și mie...

— Cine știe când o voi termina și dacă voi mai avea timp...

Îl vedeam adeseori cu un caet mic în mână, retrăgându-se în câte un colț. Scrie puțin apoi rămâne în visare, morfolind colțul creionului în gură. Dar deși m'am ținut de el, nu mi-a citit niciodată nimic.

— Nu pot să scriu cum aș vrea ! Nu reușesc nimic. Totuși am scris ceva. Intr'o zi am să-ți citesc.

Acum eram aci și își căuta o odaie ca să instaleze cancelaria companiei. Își adusese o masă și un scaun și purta mereu cu el registrul companiei. Dar peste 2 zile ne-am mutat în altă parte, la Selmaș, o suburbană a Rostowului. Era încartiruit pe aceeași stradă cu mine, în fața casei mele. O stradă de margine pe unde au șuerat de câteva ori gloanțe răzlețe ale partizanilor, dintre cari unul a nimerit în pieptul tânărului poet. Așa că nu peste mult timp aud că Boureanu a fost internat grabnic într'un spital, pentru o operație urgentă. Ne pregăteam să-i facem cu toții o vizită camaraderească îndată ce doctorul va permite. Peste două zile un camarad mi-a anunțat, emoționat, simplu:

— Știi, Boureanu săracu'...

— Cum ! Ce s'a întâmplat ?

— E pe sfârșite ! Nu mai recunoaște pe nimeni.

A fost un moment de uluială generală. Burilianu a plecat cu locotenentul, delegat de noi toți, să-l vadă și să ne aducă vești. Hotărâsem cu toți să mergem după masă la spital. Dar era prea târziu.

A închis ochii, într'o comă din care nu s'a mai trezit. În noaptea aceea, spre ziuă.

Cu Dan Alex. Boureanu am făcut trista inaugurare a cimitirului eroilor români din Rostow.

Am avut sarcina să-i duc, la înmormântare, crucea, o cruce simplă, de brad, pe care o mână nedibace scrisese numele acesta ce ar fi putut fi predestinat unei cariere strălucite. Iar peste cosciugul care se cufunda în pământul acesta al Rusiei, ca în brațele tainei cele deapururi, am aruncat, cu ochii în lacrimi, toți camarazii lui, mâna de pământ a datinei în vreme ce buzele noastre murmurau creștinescul: Fie-i țărâna ușoară !

Nu știu ce s'a făcut cu carnetul lui de poezii. Mi s'a spus că înainte de a muri, într'un moment de luciditate, l-ar fi rupt. Acelasi gest îl făcuse de altfel și atunci când plecase din țară spre front. Ceeace am putut găsi din poeziile și proza lui este foarte puțin. A publicat în revista „Satul” câteva poezii, printre care și „Cre-

dința". În „Jurnalul” din Craiova a publicat nuvela „Păcatul”, cu titlul „Greșala”.

Poezia lui Dan Alex. Boureanu este pătrunsă de o sensibilitate aleasă și de un adânc suflu de reculegere și sfiiciune. Poetul își dă seama de imensitatea sarcinii ce și-o ia, de limitele puterii de taină a cuvântului. Sufletul lui vibrează la orice atingere a spectacolelor lumii. Trecerea unei șatre de țigani îi dă prilejul să scrie poezia „Țigani” de mai jos, în care imaginea plastică este încorporată întrebărilor chinuitoare:

*În noaptea nepătrunsă pornită'n lungul drum
Se conturează'n beznă o șatră ca prin fum...
Convoiul naintează spre zarea dimineții
Un melc apocaliptic prin valurile ceții.*

*Sunt purtători de visuri ce doruri răscolesc
Și care toată viața spre neștiut gonesc,
Sunt sufletele celor pe veci fără hodină
Ce nu-și cunosc căminul și n'au un colț de tină.*

*Căroră le place viața s'o umble, s'o învingă,
Să-i ude ploaia vara, iar iarna să îi ningă.
În ei se ascund taine de cameni fără glie
Cu gândul în visare și trupu'n pribegie.*

În „Credința”, tânărul poet (nu avea, pe atunci, decât 16 ani) trece firesc prin faza îndoelilor metafizice și confruntând anumite aspecte ale realității cu idealul făurit de mintea lui ajunge la o concluzie evident pesimistă dar care lasă încă, în germene, prevederea unei reveniri sub mantia bogăției unor experiențe ce ar fi putut da desigur naștere unei expresiuni poetice de mare elevație religioasă:

*Schit vechiu, uitat locaș de plânsete și rugi,
Monahi îmbătrâniți, uscați ca niște rugi,
Miros înecăcios de mucegai și fum,...
Să fie-acesta, oare, al Domnului Sfânt drum ?*

*Chilii învăluite, de veci, în întuneric,
În care doar speranța străfulgeră feeric,
Monahi cu fețe supte și roase cruci pe piept,...
Acesta este, oare, chiar drumul cel mai drept ?*

*Ceasloave desfoiate, cu pete unsuroase,
Frați slabi, de sub șlaguri port resemnări și oase,
Icoane dispărute în colburi și în vreme,...
Ca să vă ierte Domnul atât puteți voi, geme ?*

*Vechi lespede mâncate de trista călcătură,
Învinși care pe soartă nici urmă n'au de ură,
Opaște sleite, ce'n colțuri lăncezesc,...
Să fie asta voia Părintelui Ceresc ?*

*Făclii sărăcăcioase și frânte'n jumătate,
Cruci vechi, mucegăite, de ploi și cari mâncate,
Zăcând sub buruiana uitatelor morminte,...
Aceasta e slăvirea eternului Părinte ?*

*Dece atâta sbucium, dece atâta chin,
Dece atâta plânset și tot pe-atât suspin,
Când stihiiile vieții cer luptă cât de grea ?
Așa voiește Domnul ?... Sau, noi voim așa ?*

Atras de farmecul naturii, poetul nu poate rezista nici tentației de a cânta luna și, deși subiectul este poate de mult perimat, sensibilitatea lui reușește să dea o expresie de mare frăgezime, realizând un final impresionant în care sentimentul religios apare din nou ca o floare a primăverii prin zăpada rece a îndoelii și a gândului :

*Joc de cretă și cărbune
— umbre călătore —
luna plină, ce apune,
peste câmp și codru pune
magică splendoare,...*

*Și'n mormântu-i de regină
luna se cufundă, —
când pe zăriștea vecină
o urzire de lumină
cerul îl inundă.*

*A muțit privighetoarea,
timpul pare static, —
zorilor — ce-aprind iar zarea —
le-a împrumutat culoarea
un penel seraic.*

*Dar, această măiestrie
n'o pot prinde eu,...
gându-i plumb, s'o poată scrie...
cântăreț poate să-i fie
numai Dumnezeu !*

1936

(„Zori de zi”).

O altă expresie a cântării naturii, un cântec în care, obsedantă prezență a morții se manifestă din nou, în „Pastel”:

*Piopii și-au rezemat frunțile de cer
Și cu rădăcine le-au îmbrățișat pământul, —
Vechea poartă, ce dă în cimitir
S'a aplecat pe-o cruce, unde-a împins-o vântul
Și a săpat, în piatră, durerea, cu brațul ei de fier.*

O cioată, mai încolo, stă hâdă, învechită, —
 A fost simbolul Morții... Dar crucea-acum s'a frânt
 Și a lăsat de veghe doar ciotul din țărână
 Pe care se apleacă un crin, împins de vânt,
 Indurerat și firav, cu fruntea înălbită...

Uleiul dintr'o cupă a fost sleit de vreme
 Să nu mai lumineze mormanul de țărână
 Celui ce-a fost, și astăzi... nimic nu-i folosește...
 O cruce își întinde, schiloadă, doar o mână,
 Vrând, brațu-i ce căzut-a, parcă'nnapoi să-l cheme...

La 14 ani, copilul acesta cu zâmbetul ciudat, acelaș zâmbet
 care m'a impresionat de când l-am văzut prima dată, scrie aceste
 trei strofe în care elementul erotic e întrebuințat ca un simplu motiv
 al încadrării neliniștilor lăuntrice :

Plângându-i fratele — pe-Osiris —
 Zeița Isis crește Nilul
 Precum din lacrima durerii
 Și-ascute simțul lui copilul...

Tăcuta mea copilărie
 A fost a lacrimii amare,
 Din care cresc, acum, atâtea
 Gândiri — icoane'n scăpărare...

Le simt, dar nu le pot cuprinde
 În mintea-mi crudă, de copil,
 Și-aștept — din mâlul rodniciei —
 Belșugul fratelui meu, Nil.

1935

(„Nilul”).

Iar în „Pastelul” următor poetul revine la acelaș motiv care
 se pare că-l urmărește stăruitor, luna, realizând o adevărată capo-
 d'operă de finețe și de noutate a imaginii. Pentru frumusețea ei
 aproape hieratică, îmi permit să redau în întregime și această
 poezie:

Luna ca un corn lucește
 pe înaltul cerului
 și în hău desvăluiește
 mantia misterului, —

Iar un plop, ca de cărbune,
 deget al pământului,
 se întinde, dar nu pune
 cheutori vestmântului...

Peste sumbra estompare
 (zebreire-avântului)

*trece, ca o îngânare,
harfa mută-a vântului,*

*Și'nvălindu-mă în visu-i
orb, ca al mormântului,
irosește în abisu-i
tainele cuvântului !...*

Bod, 1937.

Chinuit de problema expresiei care dă haină gândirii și simțirii lăuntrice, poetul își dezvăluie în fragmenutl de mai jos un colț al frământării, schițând o stare de spirit pe care o lasă însă în incertitudinea caracteristică oricărei problematice intelectuale. Poezia nu are nici un titlu și o redau în aceeași formă cu modificarea a doi termeni care se repetau prea obositor :

*Mă chinuiesc atâtea visuri !...
Dar... unde-s vorbele, vestmântul
În care să-mi cuprind simțirea
Schimbând icoana cu cuvântul ?*

*Ca diamantele în zgură,
Nebănuite 'n gândul meu
Le port, le simt în devenirea
Sclipirilor de curcubeu.*

*Și trudnic dăltuiesc în piatra
Simțirii aspre și rebele,
Să scot cuvântu 'ntr'aripării
Din steiul gândurilor mele.*

1938.

Imi mai rămâne acest „Fragment” nerealizat, desigur, în întregime în ceea ce privește expresia poetică și cu influențe din anumite preocupări ce constituie o necesitate a adolescenței, a oricărei adolescențe. O consider drept o fază tranzitorie și asupra căreia firește poetul nu s'ar fi oprit, realizarea sa mergând, evident, spre alte motive de inspirație :

*Cine ne-a legat mânilor și picioarele ?
Cine ne-a pus lacătul pe gură ?
Până când îndura-vor popoarele
Cumplita robiei tortură ?*

*Nu avem dreptul să spunem ce ne doare ?
Cine-i mai „mare” ca altul ?...
O frate-al meu, omule... oare
Nu cobori și tu din Innaltul
Părinte — necunoscut și necuprins —
La fel cu potențaii de o clipă ?*

*De ce: ei fără pată și tu... un învins ?
Nu se întinde, peste toți, ocrotitoarea aripă
A Veșniciei ?... Nimicul ne'ngHITE pe toți !...
Dece, atunci, stăpâni și iloți !...
Ridică-te ! — și sfărămă-ți cătușele,
Aruncă în vânturi cenușele
Mileniilor și suferințelor crunte ?
A trecut vremea credinței când, pe munte,
Era, doar, sălaș... olimpian.
Și eu, ca și tine vom urca în vârtoare, —
De cer ne'nvecinăm ori și care, —
Iea seama, gonește în zare
Timpul trezirei, aurora vremii viitoare...*

1937.

Imprejurări neprielnice au făcut să nu pot avea la îndemână restul poeziilor lui Dan Alex. Boureanu. Dar din aceea ce am avut, din aceea ce am reprodus aci, cititorul își poate făuri singur profilul spiritual al acestui poet de autentică factură. Vârsta, experiența, cultura viitoare, marile încercări ale vieții, singurul pedagog, singura învățătoare, i-ar fi dat desigur elanul sborului și lapidaritatea expresiei. Stăpân pe formă, poetul ar fi devenit stăpân pe toate adâncurile lui, ar fi pătruns în fântâna îndoelilor, în labirintul greu al întrebărilor și ar fi lovit în cremenea destinului lui cu amnarul violent și duios al sensibilității sale. Am convingerea că prin pierderea lui tânăra și viguroasa noastră poezie a pierdut un pionier de autentică valoare și un mânuitor al cuvântului magic care e poezia.

Dar Dan Alex. Boureanu a plecat să-și facă datoria temător ca strămoșul lui, generalul Boureanu, să nu-l mustre din seninul veșniciei că nu a vrut să răspundă la chemarea țării. A plecat cu zâmbetul lui ciudat pe buze și a rămas acolo, în cimitirul din Rostow unde, azi, s'au abătut iarăși urile și spaimele infernului roșu pe care se dusesse încrezător să le înfrunte.

Petru P. Ionescu

S O N E T

Când dintre cetini se ridică ceața
Și urcă leneșă pe-albastre căi,
Din liniștite, adormite văi,
Tălăngi de oi despică dimineața.

Un soare numai purpur și văpăi
Dintr'o privire'nvăluie verdeața
Pădurilor de fagi și crește viața
Aprins, în ochii mândrilor flăcăi

Ai firavei și blondei Cosânzene
Cu flori în păr, pe-obraz și pe altițe,
Cu leneșe priviri și-albastre gene...

Flăcăi ce dorm pe pat de romanițe
In mirosul adânc de sânzâiene
Visând povești cu îngeri și domnițe.

Grigore I. Grecu

SERGIU LUDESCU (MIRCEA TIRIUNG)

Pe galbenele stepe rusești a căzut în primele luni ale războiului, Mircea Tiriung. Făcea parte dintr'un viteaz batalion de Vânători de Munte, care se acoperise de gloria unor strălucite fapte de arme. Tânărul sublocotenent a ținut astfel să poarte arma cu aceeași cinste cu care purtase în viața sa civilă, pana.

Era un băiat înalt, blond, cu grele priviri melancolice. Când l-am cunoscut, cu mulți ani în urmă, îmi amintesc plăcerea ce mi-a produs obrazul lui sănătos și silueta sa sportivă. Iubea sporturile, fiindcă iubea soarele și tinerețea. Noptile lungi de studiu, din vremea studenției și mai târziu din vremea bogatei sale activități, care puteau să lase nefericite urme, și le recompensa prin acele câteva ore închinat rachetei, vâslei sau drumeției. Alături de carte și de condei, erau singurele sale pasiuni autentice și constante. Mai târziu aflai însă, că sub acel piept tare și bărbătesc, bătea o inimă delicată, prea delicată poate, sensibilă la toate asprimele și întrebările vieții. Această inimă i-a purtat mâna spre poezie, cum cultura sa vastă și spirtul de subțire intelectualitate l-au condus spre lucrarea grea științifică și spre subtilitățile eseului. Universul său interior, sbuciumat și sensibil la toate vânturile incertitudinilor, era în contrast cu calmul și optimismul obrazului său sănătos și rumenit de soare. Mircea Tiriung ne-a lăsat amintirea duiosă a unui camarad delicat și atent, ce știa să-și pitească bine grelele sale tristeți interioare, pe care le-a confesat doar hârtiei...

Mircea Tiriung a fost un poet de delicată inspirație, după cum trecea, potrivit activității și lucrărilor sale de specialitate, unul din cei mai bine pregătiți și talentați tineri sociologi.

Încă depe băncile universității, s'a distins ca un condeiu sprinten și inteligent, și ca un spirit științific de valoare. După ce și-a luat licența în drept, s'a alăturat vastei și rodnicei activități a Institutului de Științe Sociale, devenind în scurt timp unul din cei mai buni și prețioși anchetatori tineri ai lui. Element harnic și cu deosebire aptitudini pentru această nouă carieră pe care și-a ales-o, Mircea Tiriung publică mai multe studii, drept fruct al cercetărilor sale, care atrag atenția cercurilor științifice. Cu osebire cercetările sale asupra țăranilor veniți la București în căutare de lucru și asupra plutășilor, apărute în revista „Sociologie românească” (volumele IV și V), editată de Institutul Social Român, îl consacră ca pe un element de mari promisiuni.

Specializat în anchete, este chemat de Institutul Central de Statistică tocmai în vederea organizării unei atari echipe de an-

chete și cercetări, în cadrul căreia a desfășurat o bogată activitate și a adus prețioase servicii înaltei Instituțiuni.

Fire artistică și cu certe intuiții poetice, Mircea Tiriung a scris versuri melodioase și de adâncime de gândire, sub pseudonimul *Sergiu Ludescu*. Revistele la care a colaborat mai intens, cu cronici literare și cu poeme, au fost *Revista Fundațiilor* și *Convorbiri Literare*. Versurile sale poartă pecetea unui spirit delicat, sensibil, înclinat spre meditație. Atitudinea sa pesimistă în fața vieții și a marilor probleme metafizice, îi smulge accente de tristețe adâncă și incurabilă. De fapt poezia lui Mircea Tiriung nu este un prilej pentru a versifica, pentru a-și încerca virtuțile uneltelor sale poetice; ci pentru a pune într-o formă potrivită gândurile și sentimentele sale veșnic iscodite de marile întrebări și incertitudini. De aceea poezia lui Mircea Tiriung (*Sergiu Ludescu*) este lipsită de bogăția imagistică și de verbalism plastic; simplă, delicată, cu intime armonii discrete, ea exprimă bogatele sale conținuturi sufletești și finele arabescuri de gândire. Nu e totuși o poezie eminentemente intelectuală. Versul său, natural, simplu, neted, este străbătut de un cald și vibrant fior liric, strunit însă și pitit după haina monahală poetică. Suflet plin de adâncimi și spirit în căutare veșnică a cheilor tuturor problemelor existențiale, poezia sa nu este o ornamentală transcriere a emoțiilor sale lirice, ci o substanță mai bogată și grea, în retorta căreia s'au topit toate esențele de simțire și gândire.

Dintre toate problemele, problema morții este aceea care apare mai des în poeziile sale. Parcă presimțându-și sfârșitul prematur, nu mult înainte de a se declara războiul și de a pleca pe front, de unde nu s'a mai întors, scrie:

Am înțeles,
Moartea mi-a trimis azi cel dintâi semn;
Am zărit-o în ochii prietenului care m'a compătimit
Și mi-a adus aminte atunci de o prezicere de demult.

Nu voi spune că nu iubesc încă viața: cerul, munții, copacii...
Dar sunt atât de obosit, atât de trist!
Cineva a cântat în mine pe alte clape melodii ciudate
fără să mă mai turbure ca altă dată.

S'au năruit pereții acestui suflet care-i al meu.
Și poveștile prietenului, nu m'au desprins dintre cețuri.
Nu pot plânge pe umărul nimănui,
dar voi lăsa floarea unui zâmbet
care va mărturisi totul.

(„Semnul marei plecări” — *Convorbiri Literare*)

Ce vânt de grea dezolare bate peste umărul poetului, exprimat atât de înfiorat!

Acelaș sentiment al morții, dar de rândul acesta nu grav, dureros, ci calm și senin îl aflăm și'n această poezie, cu titlu „Scri-soare”, cu vers potolit și discret, în care poetul, împăcat, așteaptă deslegările cele depe urmă:

Prietene, iartă-mă
de a nu fi venit
să vorbim despre dorite plecări
sau privind pe geam, să tăcem

Apropie-ți chipul înlăcrimat de al meu:
privește-mi cartea cu filele netăiate...
În noaptea asta ciudată ca niciodată înaltă și adâncă,
vom pleca pe o corabie cu pânze galbene, negre,
pe care de mult a pribegit Tristan.

Dă-mi mâna: mâinele noastre
strânse însemnează prietenie.
Și nu te mâhni că apoi
te voi lăsa singur, pentru că e
totuși un drum, cel din urmă,
pe care acum numai eu voi merge.

Și a plecat poetul pe cel din urmă drum, care trece pe undeva
prin galbenele stepe rusești, dar care era drumul unui sfânt eroism.

A lăsat Sergiu Ludescu în manuscris, un volum de poeme, ce
urma să se cheme „Stins”, o culegere de cronici literare și un mai
întins studiu asupra lui Dostoewski. Moartea i-a frânt pana, înainte
de a-și fi putut da măsura talentului său.

Dar i-a permis să dea măsura forței brațului său tânăr și ge-
neros, gata de supremă jertfă pentru onoarea și libertatea țării sale.
Ultima pagină pe care a scris-o, nu cu tocul ci cu prețul vieții sale,
a fost pagina celui mai sfânt și mare eroism.

Vasile Damaschin

De Alexandru Pogonat îmi sunt legate amintirile unor ani de studii liceale și ale unor comune începuturi literare, într'un inimos oraș al Moldovei.

Venit la Bârlad din Iași, pentru a-și continua cursul superior al liceului, cu Pogonat și cu Mircea Pavelescu am ars candela multor idealuri, împărtaşindu-ne lecturi și schimbând idei asupra unor tinerești creații literare. Colocviile noastre, purtate prin grădina publică a domnescului târg moldovean sau în odăile adolescenței noastre, pe care Pogonat le umplea cu fumul proletarelor sale țigări, aprinse una dela alta, nu prea se refereau la cărțile de școală, deloc preferate în această epocă, cât la scriitorii en vogue, toți trei manifestând o mare pasiune pentru scrisul străin și autohton modern, cu osebire pentru progresul expresiv și pentru frumusețile subțiri ale artei noi.

Sedintele intime ale „Academiei Bârlădene“, mai cu seamă acele din scunda cameră dela „Casa Națională“, unde un cais ne trimetea primăvara podoaba albă a florilor sale prin fereastră, erau deosebit de animate când acest neastâmpărat buchet pe care-l formam noi, încercam să derutăm vechile credințe artistice tradiționaliste ale întrunirilor. Totuși, așa cum s'a putut vedea mai târziu din activitatea literară a celor trei, moldoveni prin fire și idealuri, nici unul nu și-a smuls rădăcinile din solul sufletului și tradițiilor moldovenești, care stăteau amestecate, ca rare și puternice arome, în substanța lor literară și morală.

Pogonat, ca și Mircea Pavelescu, improviza foarte ușor și avea pasiunea versului frumos șlefuit și rar. (Acesta era nu Mircea Pavelescu din prima fază, a sonetului Meredian, virtuți franceze artistice pe care le împărțăsea și Pogonat, dar care mie îmi erau atât de nesuferite. Versul heredian, monumental și strălucitor, se-măna cu acele lustruite blazoane, goale pe dinăuntru). Mircea Pavelescu ne uimea printr'o memorie neobișnuită, recitându-ne cu o ușurință și cu un debit uimitor, versuri din toată literatura franceză și românească, cea parnasiană cu osebire.

Pogonat era o fire de moldovean de familie intelectuală, fire meditativă și cu gust subțire pentru artă.

Puțin la trup și sensibil, Pogonat nu-și retoriza sentimentele, de care a dat mai târziu dovadă pe acea cumplită linie de foc din Răsărit, unde avea să facă figură de erou. Își iubea Iașul copilăriei lui, ca un ieșean adevărat, Iașul unde a îmbrăcat mai târziu toga de magistrat și unde și-a sărbătorit durabilele sale succese literare.

Correspondența cu familia, în tot acest răstimp cât a locuit la Bârlad, unde a dus viață studențească boemă, era totdeauna atentă, duioasă și uneori... poetică!

Imi amintesc că la sfârșitul unui an școlar, după luarea cu asalt a examenelor de fine de an, a trimis părintelui său următoarea telegramă... în versuri, pe care, cu toată memoria mea dificilă, o rețin și astăzi:

S'a făcut. Am trecut. Promovat.
Pogonat.

Pe urmă, ani lungi și cenușii s'au așternut peste noi, acoperind distanța dintre Bârlad și Iași, unde s'a reîntors, și soarta n'a făcut să ne mai întâlnim, decât târziu de tot, la București, când Pogonat, după o frumoasă carieră de avocat și apoi de magistrat, apucat de dorul de hoinăreală a părăsit Iașii plecând în Capitală, unde și-a reluat boema tinereții, cu lipsuri, idealuri și creații literare de succes. Numai amintirile depănate rar de tot cu Mircea Pavelescu, pe care o subită pasiune pentru marină îl urcă pe vasele noastre militare și-l poartă câțiva ani pe harta apei mărilor, cuprindeau uneori și pe acel Pogonat al adolescenței noastre.

Vestea morții sale, pe câmpul de bătaie, m'a îndurerat și mi-a aruncat doliu peste suflet și peste aceste suveniruri îndepărtate.

I-a fost dat lui Pogonat să-și frângă mândra sa baionetă, undeva, departe de țară, pe recile stepe rusești!

Ne-a rămas delă el un braț de duioase amintiri și o seamă de manuscrise și reviste, care mărturisesc un suflet rar și calitatea talentului său artistic. O mână pioasă, bănuiesc din familie, i-a adunat sub textul „Sfat de taină” o parte din versurile sale, respectând un proiectat volum de poezii aflat printre manuscrisele sale rămase, căruia i-a adăugat ceea ce a crezut că este mai reprezentativ în scrișul său.

Încă depe băncile liceului a scris versuri și a publicat, dovădind o deosebită ușurință la versificat. Scria versuri de simțire delicată și colorată plasticitate miniaturală (școala Otilia Cazimir — Lucia Mantu) și minunate cronici rimate pline de fraged umor și eleganță stilistică (gen Topârceanu).

Colaborarea sa la „Viața Românească”, „Insemnări Ieșene”, „Gândul nostru”, „Pagini Moldovene”, „Cuget Moldovenesc”, „Cetatea Moldovei”, „Graiul nostru” din Bârlad, precum și la diferite reviste bucureștene, i-au făcut numele cunoscut în cercurile literare și i-au adus succes în rândurile publicului cititor.

În epoca de boemă bucureșteană, când, părăsind Iașul și viața liniștită burgheză, cu toate satisfacțiile ei sociale, s'a abandonat cu totul mesei de scris și visurilor, — a scris în București savuroase reviste de teatru, rotunjind strofe și cuplete pline de spirit, care au circulat multă vreme.

Dar tot în Iașul copilăriei lui trebuia să se reîntoarcă într'o bună zi. Și s'a reîntors. Vechea carieră avocătească nu-l mai tenta. Condeiful îl furase cu totul. Va intra în presă, va publica versuri și va scrie teatru, mai ales teatru, care a repurtat succes pe scena Teatrului Național din Iași.

Scria ușor, elegant, spiritual, plin de vervă și humor savuros. Inspirația sa pleca însă dela basm și legendă populară românească, adică dela vâna noastră folklorică, dela esențele românești, cu care a ținut veșnic contact până i s'a frânt pana. Cultura sa rafinată și gustul pentru frumusețile subțiri artistice, l-au situat pe o scară ridicată expresivă, distilând substanțele acestea robuste naționale în retorta laboratorului său poetic.

„Balada Negurii” și „Balada Cântărilor” (balade de lung metraj), cu care se deschide volumul, și care, în economia culegerii și în istoria activității sale literare constituiesc zorile unor eterate sboruri în legendă și folklor, ce se vor transforma cu timpul în intime și conturate emoții lăuntrice, de personală calitate, — sunt delicate transcrieri muzicale, cu fine încrustații de material folkloric și limbă de grasă sevă populară:

Sus, pe ghebul măgurii
La porțile negurii
La muchea pământului
Răspântia vântului
S'aude gemând
Bucium — buciumând
Blăstăm — blăstămând
Buciumând, străjile
Blăstămând, vrăjile!
— „Suie-te, suie-te
Trâmbă de huete!
Fugi și aține-te
Zărilor vinete...
Cheamă-te! Cheamă-te
Rostul să-ți hreamăte
Apa cu șipote,
Drumul cu tropote,
Vântul cu clopote”.

Cu această sugestivă imagine a soarelui răsărind:

Sue liniștită
Lotcă tăinuită
Pară plutitoare
Dela mal de zare
Peste noaptea mare.

Balade în care poetul nu este un simplu pastelist sau stihuitor meșter, ci un vrăjitor care reușește să transfigureze realul și narația, urcându-le pe fanstatice planuri de legendă.

Din cerurile acestor primare formulări de legendă, poetul coboară în evul istoric românesc, zugrăvind expresive stampe vechi, leat 7154, cu ctitori și iconari, de rândul acesta întrebuițând culori tari și de mare relief plastic, precum:

Și zugrăvea bisericii altar,
Aici — în sat, un om din altă țară,
Drumeț pribeag și meșter iconar.

Cu ochi trudiți pe chipuri lungi de ceară,
Apostolii și Sfinții Mucenici
Priveau sfioși pe geam în primăvară.

După ce dă din nou târcoale basmului și copilăriei, având prilejul să încndeeze aceste suave metafore:

A înflorit la geam o stea din zare,
Cu gene de copil, cumiți și mari,
Clipind sfios o binecuvântare,

poetul ne oferă o colecție de gingașe mărtisoare, cu flora, fauna și fenomenele atmosferice de pe plaiurile noastre, colecție pitorească, din care transcriem acest mărtişor al „Mugurilor”:

Cireșul, somnoros și mititel,
S'a fost trezit din dimineață nouă
Ca'n leagăn alb, anume pentru el.

Și iată, pe crenguțele-amândouă,
Fricos și zăpăcit, ca din deochi,
Arată ochi înlăcrimați de rouă,

Ce tare-l bate soarele în ochi!

Gingășie, imagini proaspete, melodie suavă. Scrisorile către Domnița mică, sunt scrise în acelaș stil, dar în care tabloul plastic este înlocuit cu un buchet de delicate sentimente, dragostea având ceva șăgalnic și feciorelnic în ea.

Rimele neașteptate, și cursivitatea versului, anunță ciclul imediat al poemelor „à la manière de”, intitulat „Cum scriu ei”, în care imită maniera lui Mihail Codreanu, Otilia Cazimir și Al. O. Teodoreanu, în sprintene strofe pline de savuros humor, în genul lui Topârceanu.

Alexandru Pogonat a excelat și în poemul dramatic și în teatru în versuri, de frumusețea acelu act în versuri „Cânta un lăutar”, jucat pe scena Teatrului Național din Iași.

Poezia sa, care putea fi pândită de facilitate, este susținută de un autentic fior liric și de o bună cunoaștere a posibilităților creatoare ale uneltelor sale poetice.

Plecat pe front din momentul declarării războiului, el și-a pus în raniță și condeiul său de care nu se despărțea. A scris teatru pentru ostașii din escadronul său, piese jucate în fața camarazilor săi de arme.

În ziua de 8 August 1941, în toiul unei crâncene lupte date la punctul Vesselja din Ucraina, Alexandru Pogonat a căzut ca un erou în linia întâia.

Doarme trupul lui puțințel și tânăr, pe sub iarba întinselor stepe slave, pe unde n'a cuprins mintea și sufletul său veșnic călător....

Vasile Damaschin

MUNCITORIMEA ROMÂNĂ ÎN RĂZBOIU

Dela războaiele lui Ștefan cel Mare, în toată istoria sbuciumată a poporului românesc, nici unul n'a fost atât de popular ca acesta, care ne-a fost impus și pe care-l purtăm cu solidaritate națională nedesmințită de nici o clasă socială. Incepând cu grosul armatei, format de către flăcăii țărani iubitori ai pământului strămoșesc și păstrători cu cheazășie ai graiului, datinilor și paznici credincioși ai nesecatelor comori de basme, cântece și povești și până la mănuiitorii de unelte meșteșugărești, sau mici funcționari, conducători de vehicule sau trenuri, studențimea prinsă abia în perioada de formare științifică ori cărturarii în plină activitate intelectuală — toate straturile, — cu un cuvânt întreaga națiune s'a ridicat solidară și, apucând armele, a urmat drapelul unităților pentru a izgoni dușmanul din Basarabia, Bucovina și colțul nordic al Moldovei, cutropite, pângărite, prădate de nesățioasa lăcomie a Rusiei, căreia nu-i ajung pământurile dela Wladiwostok până în hotarele Europei civilizate.

Muncitorimea Română este conștientă de soarta ce-ar aștepta-o în cazul unei noi revărsări a lavei roșii peste hotarele etnice românești. N'ar mai rămâne familie românească la căminul ei. Ar urma desființarea totală, descompunerea oricărei familii, despărțirea soțului de soție, a copiilor de părinți și trimiterea tuturor dincolo de Urali, ca să se piardă orice urmă de Român. Se știe doar că în Basarabia și Bucovina de Nord la înapoierea Armatei românești, muncitorii cari rămăseseră acolo, n'au mai fost găsiți în localitățile și la ocupațiunile lor. Mai mult: o mare parte din țărănimea satelor a fost deportată. De aceea meseriașii români, cari iubesc tradiția și țin la familia lor și la pământul și graiul românesc, se găsesc dela începutul războiului la datorie, pe trei fronturi diferite. Cel mai puternic este cel din fabrici și ateliere, unde muncesc fără întrerupere; altă parte de meseriași urmează îndeaproape armatele operatoare; cu pregătirea, hărnicia și iscusința lor, repară îmbrăcămintea, încălțăminte, ostașilor și tot ceea ce unitățile au nevoie pe lângă armament și echipament. Alți meseriași iau parte direct la lupte, ca soldați combatanți, și sacrificiul lor pentru Patrie — vărsându-și sângele și dându-și viața — nu este mai prejos decât al altor camarazi din alte clase sociale. Acolo, în fața dușmanului comun, toți sunt ostași, începând dela soldatul simplu până la cel mai înalt grad.

Instituția noastră, unde se tipărește revista, a avut și are numeroși bravi ostași dintre breslașii tipografi. Unii sunt încă pe

front, alții s'au înapoiat răniți, iar alții au căzut pe câmpul de onoare, alături desigur de vre-un scriitor, poet, învățător, medic — cărturari, cari sunt cei mai strâns legați și în timp de pace cu lucrătorul tipograf, pentru că prin munca și destoinicia acestuia creația spirituală se multiplică și devine bun al țării și țărilor iubitoare de carte și civilizație.

Cel dintâiu căzut dintre ai noștri — departe în cotul Donului, la Podlovitoje (Stalingrad) în ziua de 17 Sept. 1942 — este Ștefan Tomescu, fostul paginator al revistei „Convorbiri Literare”. Deși ar fi avut prilej să fie mobilizat pentru lucru, a refuzat statornic să fie pus pe tablou și când a răsunat cuvântul Mareșalului Conducător: „Vă ordon să treceți Prutul” Ștefan Tomescu se găsea sub drapel.

TOMESCU ȘTEFAN

Tânăr, totdeauna vesel își făcea datoria ca un culegător, peste care ar fi trecut zeci de ani de experiență. Seninătatea privirii sale, buna dispoziție, finețea comportării sale față de conducerea instituției și atențiunea plină de respect față de client, care la tipografie nu-i doar un necineva, apoi simțul de responsabilitate, sentimentele de colegialitate față de toți cei din jurul său, toate aceste calități au făcut ca vestea căderii sale pe frontul de onoare pentru Patrie să umple inimele tuturor de jale. În locul unde a lucrat, colegii i-au așezat o coroană de fier forjat care înconjoară o cruce și o candelă care arde neînterupt de când s'a stins Tomescu al nostru, scump și neuitat. Copil de bucureșteni cu mamă văduvă, sărmană, care totuși prin muncă cinstită poartă grijă și altor copii. Tomescu era căsătorit; soția își continuă munca la noi, pentru ca prin osteneala ei să poată crește copila lui Tomescu, despre a

cărui bunătate de acolo de pe front ne-au scris soldații, că atunci când el primea de-acasă pachete cu bunătăți, chema pe toți din grupul său și într-o clipă împărțea cu toții tot ce avea. Într-o scrisoare a lui din 10 April 1942 spune Ștefan Tomescu soției sale:

„Pe aici pe meleagurile acestea îndepărtate, am petrecut zilele de Paști bine; numai timpul ne-a cam supărat; prima zi am avut zăpadă, tocmai atunci când nu ne așteptam. În privința mesei acestor zile, prin grija conducătorilor noștri, am avut chiar mai mult decât am fi crezut noi în situația de astăzi, când țara întreagă ia parte la războiul sfânt, pentru distrugerea comunismului”.

Schije și gloanțele vrăjmașe au mai scrijeluit și sângerat trupurile altor trei lucrători ai instituției: Vasile Vasilescu, Vasile Ionescu și Dumitru Vuici, cari, mai apărați de destin, își continuă azi munca lor în ateliere, în serviciul Patriei.

Cununa de lauri pe care „*Convorbiri Literare*” o așează pe mormintele purtătorilor de condeiu cuprinde în chip firesc și simbolic și numele lui Ștefan Tomescu și al colegilor săi de breaslă, și scriind aceste rânduri de creștinească pomenire o lacrimă fierbinte se furișează din colțul ochiului.

I. E. Torouțiu

C R O N I C A   L I T E R A R Ă

EMIL VÎRTOSU: FOLETUL NOVEL. CALENDARUL LUI CONSTANTIN VODĂ BRÂNCOVEANU. 1693—1704.

BUCUREȘTI, 1942, LVIII. 225 p.

Așa numitul „Foletul novel” este o colecție de „prognosticuri”, adică de prevestiri datorite astrologilor, traduse în românește după almanahuri italiene de un oarecare Ioan Romanul zis și Frâncul. Aceste traduceri păstrate în manuscris erau dedicate lui Constantin vodă Brâncoveanu, care a făcut cu mâna lui diferite observații marginale, iar pe foile rămase albe a scris un adevărat ziar al vieții lui în acești ani, un izvor de foarte mare valoare pentru istoria învățatului domn.

Insemnările zilnice ale lui Brâncoveanu fuseseră publicate încă din 1861 de Al. Odobescu în *Revista Română*, dar fără textul prognosticurilor și cu multe omisiuni și greșeli. D-l Vîrtosu a regăsit manuscrisul original în biblioteca d-lui C. Basarab Brâncoveanu, care păstrează cu grijă amintirile istorice ale strămoșilor săi, precum și câteva caete păstrate la Academia Română. Noua ediție a d-lui Vîrtosu cuprinde pentru prima oară textul tuturor prognosticurilor traduse de Ioan Romanul cu prefețele lor, pe anii 1693—1695, 1699, un fragment din anul 1700, apoi anii 1701, 1703 și 1704. Este tot ce s'a putut găsi. Din prefața calendarului pe anul 1693 se vede că acesta a fost cel dintâi, iar la 1707 Ioan Romanul nu mai era probabil în viață, căci la această dată calendarele italienești erau traduse de altcineva și anume în grecește. Din această perioadă lipsesc deci mai mulți ani. Insemnările autobiografice ale lui Brâncoveanu sunt pe aceiași ani pentru cari avem calendare, plus însemnările de pe calendarul grecesc din 1707.

Important pentru aspectul culturii românești la sfârșitul veacului al XVII-lea este rolul acestor prevestiri politice. Într-o vreme când orizontul cunoștințelor se lărgise la curte și între boieri, se urmărea cu atenție soarta diferitelor state din Europa, schimbările domnitorilor, vicisitudinile războaielor, în Italia, Flandra, Olanda și chiar peste oceane. Lumea dela noi, dar și cea occidentală de altfel, era superstițioasă și cetea cu nesaț prognosticele ce se făceau la începutul fiecărui an, crezând că va putea lumina cu ele tainele viitorului apropiat. Mai ales în țările române, așa de primejduite și cu situație nesigură, prevestirile se citeau foarte mult. Brâncoveanu vodă purta la sine „calendarele” și făcea pe ele însemnări, revoltându-se de câte ori nu se potriveau prevestirile cu realitatea. „Au mințit”, scrie el în mai multe rânduri cu necaz. Constantin Stolnicul Cantacuzino comanda almanahuri cu prevestiri din streinătate, iar dintre vecini Petru cel Mare al Rusiei pusese de i s'au tradus asemenea prognostice în rusește, cele mai multe aduse din Veneția, centrul de răspândire al acestor publicații.

Pe lângă interesantele observații ale d-lui Vîrtosu asupra răspândirii

acestei literaturi speciale la Români, mai adăogăm cu acest prilej câteva alte contribuții: Miron Costin în *Letopiseșul Moldovei* scrie: „Nu s'au pomenit de semnele ceriului, carile s'au prilejit mainte de aceste toate răutăți și Crăiei Leșăști și țărâi noastre... Că era să se pomenească la domnia lui Vasilie vodă, pentru cometa, adică stiaoa cu coadă... și întunecarea soarelui... foarte groazdnică întunecare în Postul Mare... și tot într'acela an, lăcustele... care toate semnele în loc bătrânii și astronomii în Țara Leșească, a mare răutăți că sintu acestor țări meniia” (Miron Costin, *Letopiseșul Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1943, p. 171). Astronomii poloni, citați de Miron Costin, care prevăd evenimentele politice după comete, eclipse și lăcuste, sunt cunoscuți foarte probabil din almanahurile cu preziceri, ce au circulat în Polonia și pe care le citea învățatul boiar moldovean. Pe de altă parte, ca anexă la cunoscuta Cronică a lui Gheorghe Brancovici, scrisă în românește în vremea lui Șerban vodă Cantacuzino, unul din manuscrise are la urmă două capitole intitulate: „Țărăle și unele orașă mari, care supt ce zodii stau, dici pre scurt să scrie” și al doilea: „Tălcuirea chipului peceților, seamnele den prognostic” (Revista Istorică, III, 1917, p. 117—118). Aceste pasaje adaoșe pe un manuscris muntean scris în vremea lui Brâncoveanu, nu fac parte din cronica lui Gheorghe Brancovici, ci sunt adaoșe de un copist (cf. P. P. Panaitescu, *Istoria Slavilor în românește în secolul al XVII-lea*, în Revista Istorică Română, X, 1940, p. 86). Este însă foarte interesant de observat, nu numai citarea prognosticului, care nu poate fi decât un almanah apusean, dar și faptul că textul este foarte apropiat cu cel tradus de Ioan Romanul pentru Brâncoveanu în calendarul pe anul 1703 (E. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 116—117). Și în manuscrisul cronicii lui Brancovici Țara Românească e trecută sub zodia Vărsătorului și celelalte așezări ale orașelor și țărilor se potrivesc în cele două texte.

Traducătorul calendarelor, Ioan Romanul sau Frâncul, nu este un pseudonim și cu dreptate spune d. Vîrtosu că nu trebuie identificat cu Constantin Stolnicul Cantacuzino, care n'ar fi semnat, el unchiul și sfătuitorul domnului, „mica și plecata slugă”, urând mulți ani la „toată luminata familie a măriei tale” (p. 90). Ași crede mai degrabă că e un italian așezat la curtea din București sau Târgoviște, de aci numele de Romanul, adică *dela Roma*, tradus în românește *Frâncul*, o slugă a lui Brâncoveanu folosit pentru aceste treburi de traducere. E un om cult, citează Metafizica lui Aristotel în una din prefete. Aceste prefete sunt interesante și ca limbă. „Mă curtenesc măriei tale”, spune el într'un loc (p. 50) după italianescul *corteggiare*, a face curte. Unele observații marginale ale traducătorului, pe lângă textul tradus, arată cunoștințele sale despre Europa vremii. Când astrologul scrie sibilic: „Dencoace de acii mari munți care vezi, caută la celalaltă țară, mai mică decât aceiaia den-tăiu, măcar că mai frumoasă, mai omenită și mai bine lucrată alta nu iaste”, traducătorul recunoaște imediat de ce țară e vorba și scrie: „Aceasta iaste Franța” (p. 120). El nu e un simplu traducător, ci după porunca domnului face o alegere din numeroase almanahuri ce are la îndemână și pe cari le numește, traducând numai pasajele ce ar putea interesa pe domn, după cum spune în predoslovie. D-l Vîrtosu n'a putut găsi chiar almanahurile folosite de Ion Romanul, asemenea cărți „neserioase” nu se prea conservă în biblioteci, dar cercetând cu răbdare în bibliotecile italiene d-sa a găsit, câteva din prognosticele citate de traducătorul dela curtea lui Brâncoveanu, din nefericire însă pe alți ani. O comparație, din care ar ieși ce anume era lăsat la o parte, nu s'a putut deci face.

Ziarul lui Brâncoveanu cu atâtea observații importante, formează a doua parte a lucrării. Valoarea lor istorică e netăgăduită; de pildă, data târnosirii mănăstirii Hurezi, 6 Septembrie 1693, data morții mamei lui Brâncoveanu, 10 Februarie 1699, ziarul călătoriei domnului la Adrianopol în 1703, plus o mulțime de știri despre deplasările domnului, despre boieri, curieri și soli. Aceste note trebuiesc studiate paralel cu Cronica lui Radu Greceanu, cronica oficială a lui Brâncoveanu, cu care concordă, dar se și completează. Câteva rânduri din însemnările autobiografice ale lui Brâncoveanu sunt scrise cu *criptograme*, scriere secretă pentru faptele mai tainice. Cine ar izbuti să le descifreze. (d. Vîrtosu le dă în facsimil), ar face un serviciu serios istoriografiei noastre. La cele din 1695 (p. 182 și 184, sub 27 August și 15 Septembrie) e vorba probabil de Emeric Tököl principel Ardealului pus de Turci, căci în cronica lui Radu Greceanu e vorba sub aceste date de acest personagiu, urât de Brâncoveanu, dar pe care trebuia să-l sprijine din cauza protecției turcești (*Viața lui Constantin Brâncoveanu* de Radu Greceanu, ed. Ștefan Grecianu, București, 1906, p. 66). Sub data de 20 Mai 1699, Brâncoveanu scrie: „Au venit sol dela Moldova, poftindu-ne la

nunta lui Dumitru *boczade* (p. 188) și urmează un cuvânt în criptogramă. E vorba de *Dimitrie Cantemir*, față de care sentimentele lui Brâncoveanu erau foarte reci, mai ales că fratele domnului Moldovei lua atunci în căsătorie pe Casandra, sora lui Gheorghe Cantacuzino, pretendent la scaunul Țării Românești. „*Boczade*”, în loc de *beizade* nu este o greșală, în turcește înseamnă ceva foarte urât, așa de urât încât ne sfiim să tălmăcim pe românește. De aceea credem că și unicul cuvânt ce urmează în criptograme este tot un cuvânt de ocară.

Observ că în însemnările lui Constantin Vodă, la 7 Octombrie 1694 (p. 176): „Ne au venit veste că au intrat *palia* cu Cazaci în Bugeac și au stricat cășele Hanului și alte 10 sate”, *palia* nu trebuia scris cu literă mică, deoarece este un nume propriu. În indice se arată că *palia* ar însemna „oastea Cazacilor” (?) În realitate, *Palia* este *Semen Palji* comandant cazac dela Fastov, care, în adevăr, în toamna anului 1694 a prădat Bugeacul împreună cu oastea polonă a lui Stanislav Jablonowski (Cf. Rawita Gawroński, *Kozacyzna Ukraina*, Varșovia, 1923, p. 151, Krupnickij, *Geschichte der Ukraine*, Leipzig, 1939, p. 141—142). De observat deasemenea la p. 182: „la Bistret(a)”, nu trebuia completat cu ultima literă Nu e vorba de Bistrița, ci de balta Bistret la Dunăre, dovadă că sub acea dată Radu Grecianu (*op. cit.*, p. 66) spune: „mergând ei pre baltă, până la apa Jiului”.

D-l Vîrtosu a publicat până acum mai multe studii istorice serioase de cercetător onest și priceput și meritele d-sale față de istoriografia românească au crescut prin această nouă lucrare.

P. P. Panaitescu

CRONICA REVISTELOR

■ Ultimul număr, recent apărut, al revistei „Bulgarska Missal” (Gândirea bulgară), de sub conducerea d-lui prof. Mihail Arnaudov, publică, sub semnătura d-lui N. Crevedia, un lung studiu asupra romanului românesc.

După ce arată cari sunt precursorii romanului românesc, autorul insistă asupra operelor lui Duiliu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu.

„În a doua jumătate a sec. al XIX-lea — scrie, între altele, autorul — când ia ființă statul român modern și când cultura română atinge în toate domeniile adevărate culmi, o nouă etapă în evoluția romanului o constituie ciclul de 3 volume, cunoscute sub titlul inițial de „Viața la țară” și despre care se poate spune că este primul roman-fluviu, în românește. Această operă este o frescă a societății românești din acea epocă și bine caracterizat rămâne tipul arendașului, Tănase Scatiu, un vrednic urmaș al lui Dinu Păturică, din romanul înaintașului Nicolae Filimon, în opoziție cu câteva frumoase și tot atât de izbutite caractere de boeri români, așa zisii Comăneșteni. Prin ideologia sa jurnalistă-conservatoare, prin simetria și idealismul operei, precum și prin calitatea cuvântului, Duiliu Zamfirescu rămâne un clasic al prozei române”.

Arătând însemnătatea curentului semănătorist în literatura română din veacul al XX-lea, autorul studiului, printre alte caracterizări privind opera lui Mihail Sadoveanu, scrie următoarele:

„Scrișul său, adoptat din isvoarele curate ale folclorului și care nu cunoaște decât cenzura unei mari conștiințe artistice, s'a înălțat peste orice critică și bisericuțe. Sadoveanu e un mare evocator al trecutului boeresc și voevodal. Romanul său „Frații Jderi” (3 volume) zugrăvește, în tonul magnific al epopeilor antice, epoca gloriosului Domnitor moldovean Ștefan cel

Mare. El este și un puternic înfățișător al prezentului, al vieții și oamenilor dela câmp și din orașe, al târgurilor moldovenești mai ales. Țăranii săi sunt natuiri greoaie, aspre, dar ei sunt și blajini, cumpătați, generoși. Când recheamă trecutul, Sadoveanu e un liric și un idealizant, ca și celălalt moldovean. Mihai Eminescu, cel mai mare poet al Românilor. Duișia este una dintre cele mai profunde coarde ale povestitorului, în a cărui operă natura cântă prin toate frunzele, apele, vânturile și graiurile sale tainice. Ca și Eminescu, Mihail Sadoveanu mănuieste o limbă românească autentică, neîntrecută. Un stil magic, liturgic, de un farmec fără pereche. E un Omer al Moldovei, al tăcutei provincii românești dintre Carpați și Nistru.

Transilvania, pe lângă atâți eroi martiri ai libertății naționale și pe lângă atâți cărturari, dăduse, în veacul trecut, pe marele poet George Coșbuc și câțiva prozatori, între cari bunul novelist și romancier Ion Slavici. Imprejurarea că Ardealul a dat, în preajma războiului trecut, un alt poet glorios, pe Octavian Goga, luptător pentru desrobire și fost Prim Ministru al Țării — aceasta nu umbrește deloc figurile a doi prozatori: Ion Agârbiceanu și Liviu Rebreanu, acesta din urmă adevărata culme a romanului românesc”.

Analizând operele mai importante ale lui Liviu Rebreanu d. N. Crevedia arată cum romanul „Ion” marchează o adevărată dată istorică în evoluția romanului românesc, care se maturizează acum, devine obiectiv, epica pură. În drama lui Ion, care rezumă atâtea cloce și violențe, critica română a văzut tipul țăranului român în general, țăranul dornic de pământul care-l hrănește, care-i dă un sens moral existenței; pentru care, ca țăranii din toate țările, a făcut și revoluție și pentru apărarea

căruia luptă și acum, ca pe timpul năvălirilor! Rasă tânără, ageră, caută, în acelaș timp, cu toată setea, iubirea. După încheștarea pentru obținerea pământului visat, Ion își caută liniștea, o izbăvire poate în dragoste. În felul acesta, Ion este nu numai o dramă românească. Eroii acestui roman, adevărată frescă a vieții românești din Transilvania cu țărani și intelectualii satorilor și ai târgurilor, cu obiceiurile și idealurile lor, sunt niște oameni și deci semnificația lor este cu mult mai largă. Romanul rezolvă o problemă generală, universală.

„Compoziția romanelor sale începe greoiu, cenușiu, ca o urcare pe munte; dar oamenii și pasiunile cresc, viziunea se rotunjește, arta mare stăpânește apoi totul. Și nu este o simplă întâmplare că pe podișul Transilvaniei s'a născut cel mai mare romancier valah, acela care a cuprins în ochiul său grav, aspectul acesta robust și profund al umanității românești“.

Studiul arată apoi alte aspecte și stiluri dominante în romanul românesc contemporan. Se arată însemnătatea operelor unor Cezar Petrescu, Gib. Mihăescu, Ionel Teodoreanu, I. Agârbiceanu, Stere, Damian Stănoiu, Victor Papilian, Galaction, ș. a., până la romanele generației tinere care are în frunte talentele unor Mircea Eliade și Radu Tudoran.

Cu origini îndepărtate. În operele unor Nicolae Milescu și Dimitrie Cantemir, romanul românesc s'a format definitiv, epuizând toate genurile, până la revărsările epice, fluviale, din ultimul timp. Ca expresie a vieții integrale, el redă într'un ton de vigoare, pasiune și rafinament analitic, frământarea tuturor provinciilor românești. Având un caracter rural încă destul de pronunțat, el tinde să îmbrățișeze și animația modernă a orașelor. Unda emoției, bonomia, culoarea, frăgezimea, fantasticul și exotismul — sunt tot atâtea aspecte care caracterizează romanul românesc contemporan, care a trecut, dealtfel, victorios, granițele naționale.

Ion Crivăț

■ Cu toate greutatele momentului, „Gazeta cărților“, singura publicație de acest fel la noi, își continuă regulat apariția. În occident foile care informau publicul asupra mișcării culturii din acele părți, urmând cursul tot mai năvalnic al râului de plumb topit în idee, s'au transformat cu vremea în adevărate cărți de anunțare și statistică, în

cari se înglobau cataloagele periodice ale diferitelor case de editură.

Dar aceasta se întâmplă în occident. Nu mai departe un „Libro italiano nel mondo“, atât de cuprinzător ca pagini și informație, dovedește trebuința simțită în Italia de a se aduna la un loc știrile asupra a ce apărea acolo lună de lună. În țara noastră acest înțelept oficiu îl îndeplinește „Gazeta Cărților“ de sub direcția bine cunoscutului cărturar, prof. D. Munteanu-Râmnic.

Ar fi însă a face o nedreptate publicației „de bibliografie, literatură și cultură generală“ dacă i-am aduce numai această laudă și am uita că în paginile „Gazetei cărților“, alături de informație, se publică fără întrerupere studii, documente, literatură. Iată, de pildă, numărul din 15 și 30 Sept. 1943.

În pagina întâia d-l prof. D. Munteanu-Râmnic evocă în cuvinte frumoase figura Episcopului Dionisie Erhan, trecut nu demult întru Domnul:

„...Oarecum aspru și simplu la înfățișare, avea totuși o tainică și atrăgătoare autoritate în vorbă și faptă. Avea mult din vechile noastre fețe bisericești, din tradiționala noastră ortodoxie de „popi“ și norod, sate și mănăstiri. Mult ne-a mișcat atunci, această descoperire aievea a vechii vieți bisericești, când am poposit prima dată, la Mănăstirea Suruceni, mănăstire cu livada, via și iazul ei, cu toată împrejurimea pitorească și de strămoșească gospodărie — după ce în ajun, în catedrala Chișinăului, auzisem încă „Gospodi pomilui“, slujind încă — de altfel pentru scurt timp — episcopul rus Anastase, în dreptul chipurilor artistice pictate ale întemeietorilor Moscovei“. D-l Al. Lascarov-Moldovanu, în articolul „Un Institut N. Iorga“ laudă gândul d-lui prof. D. Munteanu-Râmnic de a se creia un institut care să poarte numele cărturarului, adăugând „o chemare, cătră toți acei cari au amintiri personale de oarecare importanță, despre Nicolaie Iorga, să înceapă a le pune pe hârtie, pentru ca toate aceste manuscrise, adunate la institut, să alcătuiască „Memorialul Iorga“ din care biograful de mai târziu să culeagă elementele trebuitoare pentru trasarea măreței figuri sufletești a Profesorului“.

D-l Ioan Al. Bran-Lemeny se ocupă, într'un studiu critic și „polemic“, de arta și analiza traducerii. La rubrica „Poieza și versul“ publică poezii Florica D. Chirescu, traduceri prof. T. Palade și Al. T. Stamatiad. Cataloage de cărți vechi, Recenzii și note critice. Plastica—Istoria artelor—Teatrul, cronica revistelor și ziarelor, Carnet bib-

liografic, Carnet cultural, în vitrină, cuprind coloane întregi de informații, ceea ce ne îndreptățește să concludem în spiritul afirmației noastre dela început: „Gazeta cărților“ este o publicație, după model apusean, în care datele referitoare la mișcarea noastră culturală se împletesc fericit cu cercetarea originală.

Ștefan Cuciureanu

■ „Problema iudaismului în România“ este titlul unui actual și documentat articol pe care d. prof. A. C. Cuza îl publică în „Cetatea Moldovei“ (anul IV, vol. X, n-rul 8—10, Aug.-Sept. 1943, Iași).

Reamintind cuvintele lui Adolphe Crémieux, unul dintre „cei mai iluștri jidani“, că „toate națiunile vor dispărea, toate religiunile vor apune“ și că „noi singuri, iudaismul, în care naționalitatea se confundă cu religia, vom rămâne și vom domina întregul univers“, intransigentul luptător antisemit arată, pe bază de texte, că visul jidanilor de a stăpâni lumea este un vis secular, pentru realizarea căruia nu-i exclusă nicio cale.

În legătură cu falsa trecere a jidanilor în rândurile creștinilor, d. prof. A. C. Cuza subliniază afirmația „atui cărțurar jidan, increzător și el în învățătura lui jidănească, afirmația lui Artur Levis: „Dacă un evreu se botează, puțin vor fi aceia cari vor crede că el a încetat cu aceasta să mai fie jidan“.

Se prezintă, apoi, mișcarea poporației Moldovei pe la 1839, când prinde să sporească, pustiitor, invazia judaică. Sunt aduse în lumină statistici cu adevărat înspăimântătoare. Elementul etnic descrește cu fiecare clipă. Pe aceeași măsură lupta se încinge cumplit, fără putință de oprire; reacționează instinctul de conservare al nației.

A. C. Cuza scrie la 1893, în prefața studiului „Meseriașul român“:

„Misiunea poporului nostru este de a elimina din sânul său pe evrei, cari amenință să devie clasă stăpânitoare și de a înlocui treptat, prin munca sa neobosită și la adăpostul unor legi de excepție: Aceste elemente ce nu se pot asimila“.

Articolul d-lui prof. A. C. Cuza sfârșește astfel:

„Sunt acum cincizeci de ani încheiați, de când am formulat și luptat să susțin această singură soluție posibilă a problemei jidănești: eliminarea jidanilor.

Am luptat: fără a parveni să o rea-

lizez. Dar iată că timpul a venit să mă răzbuie.

Propun să se aleagă un Comitet Național, care să lupte — intervenind și la congresul de pace când va fi — pentru a rezolva, hotărît, prin evacuarea totală a jidanilor: Problema iudaismului în România“.

D. prof. Gh. A. Cuza, directorul revistei „Cetatea Moldovei“, semnează interesantă „Amintiri despre N. Iorga“. Gălgăie în cele 53 pagini o viață plină de avânt, evocată în rânduri vibrante.

Reține atențiunea, în chip deosebit, studiul d-lui prof. Radu Vulpe: „Toponimia antică a pământului moldovelesc“.

Continuând fructuoase incursiuni în trecutul poporului care se sbuciumă astăzi, crâncen, pentru libertate, d. Th. Simenschy scrie despre „Morală hindusă“.

Teatrul românesc din Transnistria este prezentat, în lumina datelor și a realizărilor din ultimii 20 de ani, de d. Dominte Timonu. Se arată contribuția jidanilor în lupta de desnaționalizare a fraților noștri de peste Nistru.

Din bogatul mănunchiu de poezii reproducem „Ana“ d-lui Virgil Carianopol:

Ana, femeia care și-a slujit toți stăpânii
Și cu dragostea și cu vrednicia mânăii...
După ce a colindat orașe, după ce s'a

[săturat de umblat,
A venit obosită să moară în sat.

Câteodată, povestește femeilor strânse

[la poartă
Despre viața ei, ca despre o moartă.

Își aduce aminte de o fată bălună,

[bălană
Care ajunsese undeva, departe, cocoană.

Atunci, ochii i se fac ca niște gămlii

[de ace...
Își acopere fața cu palmele și tace, tace.

Privirile i se înfig peste ani, undeva,

[departe,
Poate în tinerețe, poate în moarte...

A servit și la cocoane și la boeri
N'a prins însă rădăcini nicăieri.

S'a îndrăgostit de toți cei pe care i-a

[slujit
Dar pe nici unul nu l-a iubit.

Gândul ei, a rămas la un scamator,
Care omora tristețile tuturor,

Care se dădea peste cap de o mie de ori

[într'un ceas
Și care rupea lanțuri, doar cu o strâm-

[bătură de nas.
— Tare mi-ar fi fost drag, spunea ea,
Să-l fi avut lângă mine ca pe o stea.

Să-mi ajute la treier, la secerat, la cules..

A fost singurul om din viață pe care
[mi l-am ales!
Mi-a spus că se duce în America și vine.
Venea în fiecare noapte la mine.
Dar de atunci, anii au trecut, s'au
[depărtat
Și porumbul de atâtea ori s'a uscat!
Yorak, n'a mai venit. Ana nu are dela el
Decât un afix învechit și un lanț de oțel.
Acuma nu mai crede să vie, e târziu.
Sufletul i s'a făcut pustiu, pustiu!
Ca să uite, se închide singură 'n casă,
Iși îmbracă rochiile de demult, de
[mătasă,
Iși roșește obrazii, își pune frumos
[barișul,
Așează lângă ea lanțul de oțel și afixul,
Se uită în oglindă, se așează, și
[potrivește
Și vorbește cu Yorak, vorbește...
[vorbește!

Mai colaborează d-nele Magda Isanos („Mi-i fraged sufletul“), Ronsarda Castro („Violoncelul“) și d-nii G. Tutoveanu („Și nu gândești“), Ion Buzdugan („Spre Ierusalim“), Ene Stanciu („Meleki“), G. Ursu („Sonetul nopții“), D. Iov („Târziu, în noaptea albă de iarnă... — trad. din Dragutin Tadijanovic), Petre Stati (Din lirica latină), Eusebiu Camilar („Fuga Rozalinei“), B. Frunte („Freamăt moldov“), Sebastian Popovici („Tristețe“), Vladimir Focșa („Inserare“), Claudius T. Giurcăneanu (Prof. Dr. Theodor C. Nicolau — 1863—1913) etc.

„Insemnări“ bogate, actuale.

Teodor Al. Munteanu

B I B L I O G R A F I E

C Ă R Ţ I

EDITURI DIFERITE

- Sergiu Cristian:** Poezii, 1941, Bucureşti
Lei 80.
- Leon Şandru:** In umbra anilor (Oameni şi plaiuri bucovinene), 14 2pag., Colecţia Gruparea de nord, Tip. „Mitropolitul Silvestru“, 1943, Cernăuţi. Lei 250.
- George Voevidca:** Pro Patria (Poezii), 93 pag., Colecţia „Societăţii scriitorilor bucovineni“, Ed. „Mitropolitul Silvestru“, 1943, Cernăuţi. Lei 120.
- N. Vătămanu:** Lt. Col. D. Pappasoglu primul istoriograf al Bucureştilor (Extras din „Gazeta Municipală“), pag. 16, Ed. „Dacia Traiană“, 1943, Bucureşti.
- Institutul Naţional Zcotehnic:** Abecedar agricol (Găina — comoara casei), pag. 52, Imprim. Naţională, 1943, Bucureşti.
- Ion D. Tudorache:** Penumbre (Versuri), pag. 95, 1943, Tip. „Tribuna“, Braşov. Lei 200.
- C. Rădulescu-Motru:** Din autobiografia lui Eufrosin Poteca, pag. 28, 1943, (Anal. Ac. Române, Mem. Secţ. Lit. Seria III, Tom. XII), Bucureşti. Lei 60.
- Gheorghe I. Brătianu:** Nicolae Iorga istoric al Românilor, Discurs rostit la 26 Mai 1943 în şed. publică solemnă cu răspunsul d-lui Alex. Lapedatu, pag. 38, 1943. (LXXXI). Bucureşti. Lei 70.
- Dr. S. Reli:** Mănăstirea Putna, pag. 24, 1943, Ed. „Dacia Traiană“, Cernăuţi. Lei 35.
- Ion Munteanu:** Spitalul 2 de campanie, pag. 47, 1943, Ed. „Dacia Traiană“, Cernăuţi. Lei 50.
- Tommaso Grossi:** Marco Visconti (Roman istoric, trad. de N. Donos), pag. 456, 1943, Ed. „Cartea Moldovei“, Iaşi. Lei 480.
- C. Nonea:** Leacuri pentru minte (Păţanii moldoveneşti), pag. 186, 1943, Ed. „Cartea Moldovei“, Iaşi. Lei 350.

EDITURA „FUNDAȚIA REGALĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ“

- N. Bărbulescu:** Din tainele derivatelor, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1943.
- Lucian Blaga:** Trilogia cunoașterii, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1943.
- Ion Luhca:** Amon-Ra (Poem dramatic), 1 vol. 196 pag., Ed. „Fundația Regală pentru literatură și artă“, 1943, București.
- Lope De Vega:** „Fata cu urciorul“ și „Trăncuța di Getafe“ (Comedii traduse din spaniolă de **Al. Popescu-Teleaga**), 1 vol. 281 pag., Ed. „Fundația Regală pentru literatură și artă“, 1943, București.
- V. Voiculescu:** Duhul pământului (Teatru românesc), 1 vol. 292 pag., Ed. „Fundația Regală pentru literatură și artă“, 1943, București.
- S. Mehedinți:** Opere complete (vol. I Geographica, partea a doua), 1 vol. 337 pag., 1943, Ed. „Fundația Regală pentru literatură și artă“, 1943, București.

COLECȚIA „CONVORBIRI LITERARE“

- Teodor Al. Munteanu:** Meri domnești (Poeme), lei 60.
- C. Fântâneru:** Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică (Studiu), lei 100.
- G. Murnu:** Tropare (Poezii), lei 80.
- G. Murnu:** Altare (Poezii), lei 80.
- W. v. Goethe:** Faust (I și II), trad. de Laura M. Dragomirescu, lei 200.
- I. Al. Brătescu-Voinești:** Strigăte de alarmă în chestia evreească, lei 80.
- General Radu R. Rosetti:** Mărturisiri I, lei 80.
- Emil Vora:** Cartea plecărilor (Poeme), lei 50.
- Ronsarda Castro:** Opal (Poeme), lei 70.

- W. v. Goethe:** Hermann și Dorothea, trad. de **Laura M. Dragomirescu**, lei 60.
- Petre Paulescu:** Fuga în Azur (Poeme), lei 80.
- George Baiculescu:** Activitatea folkloristică a lui Nicole Filimon, lei 60.
- Petru Iroaie:** Omenia românească, lei 50.
- Lucian Dumitrescu:** Frații mei, oamenii (Poezii), lei 70.
- General Radu R. Rosetti,** Mărturisiri II lei 80.
- D. Nestorescu:** Plaiul (Poeme), lei 60.
- Stelian Metzulescu:** Hora Fantomelor, lei 50.
- Marin Radu Voinea:** Asceză (Poezii), lei 80.
- O. Papadima:** O viziune Românească a lumii, lei 150.
- Eugen Micu:** Serenadă (în sol major), lei 100.
- Lucia Mihnea:** Strune de argint (Poezii), lei 150.
- Grigore Sălceanu:** Poemul creațiunii (versuri), lei 100.
- Aurel Chirescu:** Stinsa oglindire (Poeme), lei 150.
- Radu Pătrășcanu:** Cântecul argonauților (Poeme), lei 150.
- Eugeniu Micu:** 10 miniaturi muzicale, lei 250.
- W. v. Goethe:** Götz von Berlichingen, trad. de **Laura M. Dragomirescu**, lei 100.
- W. v. Goethe:** Egmont, trad. de **Laura M. Dragomirescu**, lei 250.

R E V I S T E

- „**Transilvania creștină**“, an. II, nr. 1—2 (Ian.-Iunie) 1943, Chișinău.
- „**România militară**“, an. LXXX, nr. 6—7 (Iunie-Iulie) 1943, București.
- „**Dreptul**“, anul LXX, Caietele 1—4 (Ian.-Dec.) 1942, București.
- „**Analele de psihologie**“, vol. IX, (1942). București. Lei 400.
- „**Luceafărul**“, an. III (Oct.-Noembrie) 1943, Sibiu. Lei 60.
- „**Făt-Frumos**“, an. XVIII, nr. 4—5 (Iulie-Oct.) 1943, Cernăuți. Lei 100.
- „**România tânără**“, an. II, nr. 10 (Oct.) 1943. Brașov. Lei 50.
- „**Ramuri**“, an. XXXIX, nr. 8—9—10 (Aug.-Oct.) 1943, Craiova.
- „**Transilvania**“, an. 74, nr. 9—10 (Sept.-Oct.) 1943, Sibiu. Lei 120.
- „**Viața ilustrată**“, an. X, nr. 11 (Noembrie) 1943.
- „**Revista de istorie bisericească**“, an. I, nr. 1 (Aprilie-Iunie) 1943, Craiova.
- „**Revista Bucovinei**“, an. II, nr. 10 (Oct.) 1943, Cernăuți. Lei 50.
- „**Prietenie și luptă**“, (Buletinul Asoc. Româno-Germane), an. 6—7, (Sept.-Oct.) 1943, București. Lei 60.
- „**Biserica și Școala**“, an. LXVII, nr. 46, (Noembrie) 1943. Arad.
- „**Universul Literar**“, an. LII, nr. 31 (10 Noembrie) 1943, București. Lei 10.
- „**Südost-Forschungen**“, an. VII, coet 1/2 (Oct.) 1942, Brünn, München, Wien. Prețul 5 RM.

CUPRINSUL ANULUI 1943 — LXXVI

POEZII

- Ronsarda Castro:** Tăcere, 182.
Aurel Chirescu: Doină, 374; Imn, 376.
Florica D. Chirescu: Tăcere, 292; După 27 Noembrie, 292; Liniște, 770.
Constantinescu Celaru: Meșterul Manole, 183.
N. Crevedia: Livezi, 42; Fata din Valahia, 42.
Cernelia Giosan: Suntem drumetei, 731.
Emil Giurgiuca: Vestitorul, 255; Nunta vânturilor, 467; Primăvară, 609; Vară, 609.
Grigore I. Grecu: Sonet, 808.
George T.-Hașeganu: O mie și una de nopți, 547.
Olimpia Melnic: Solie, 770.
Teodor Al. Munteanu: Atac spre ziuă, 47; Elegie, 149; Foșnet, 480.
Horia Nițulescu: Târziu adâncul, 149.
V. A. Oancea: Mangalia, 610.
Radu Pătrășcanu: Țară, 182; Cântecul lutului, 376; Cântecul nimicniciei, 491; Cântec, 600; Fiord, 769.
Mircea Possa: Brumar, 491; Plecări, 769.
Sandu Tzigara-Samurcaș: Solia prietenului, 183.
Grigore Sălceanu: Poemul creațiunii, 85.
G. Tutoveanu: Departe urlă turul, 720.
Nic. Untărescu: Crivățul, 150; Marș, 151; Cântecul ghiocului, 151; Moartea spioanei, Inelul, Cântecul călărașului, 730.
G. Ursu: Scrisoarea soldatului, 150.
Iulian Vesper: Ascensiune, 273.

TRADUCERI

- Gabriele D'Annunzio:** Moartea cerbului, trad. de **G. Murnu**, 397.
Charles Baudelaire: Iubirea minciunii, 795, trad. de **G. Hilt**.
Mihai Eminescu: Lacul, trad. în l. italiană de **Raffaele Amici**, 381; O, mamă..., trad. în l. germană de **Viktor Orendi-Hommenau**, 381; Scrisoarea III, trad. în l. italiană de **Raffaele Amici**, 492; Călin, trad. în l. germană de **Viktor Orendi-Hommenau**, 497; Melancolie, trad. în l. germană de **Viktor Orendi-Hommenau**, 669; Scrisoarea IV, trad. în l. italiană de **Raffaele Amici**, 661; Dorința 771, trad. de **Raffaele Amici**.
Rainer Maria Rilke: Unchiașii, trad. de **Iulia Murnu**, 516.
Paul Valéry: Dănțuitoarele, 518; Feerie, 633; Fata torcând, 772, trad. de **Zoe Georgescu**.

P R O Z Ă : SCHIȚE, POVESTIRI, NUVELE, AMINTIRI, ROMANE.

- I. Agârbiceanu:** Vâltoarea, 29, 137, 175.
D. Iov: Molda, 481.
Cicerone Mucenic: Pe apa Moldovei la vale, 378.
Octav Vorobchievici: Cantonament în Ucraina, 357.

T R A D U C E R I

Alfredo Panzini: Cântarea îngerilor, 796,
trad. de **Ioan Micu**.

Rainer Maria Rilke: Din toate una sin-
gură; Perspectivă, 787, trad. de **Iulia**
Murnu, 871.

T E A T R U

Grigore Sălceanu: Pe un țărm de mare, 639.

T R A D U C E R I

W. v. Goethe: Egmont, 383, 453, 665, 743, trad. de **Laura M. Dragomirescu**.

STUDII LITERARE ȘI ȘTIINȚIFICE, INSEMNĂRI DOCUMENTARE

Matei Alexandrescu: Dumitru Olariu,
721.

Agatha Bacovia: Otilia Enache Ionescu,
189.

Alexandru Baiculescu: Trei scrisori, 715.

Eugen Botezat: Delta Dunării, monu-
ment al naturii și patrimoniu națio-
nal, 196.

Nicolae Cartoian: Pro Patria, 732.

Ștefan Cuciureanu: Recenzia unei re-
cenzii, 71; Ion Roșca, 434.

Vasile Damaschin: Sergiu Ludesu
(Mircea Tiriung), 809; Alexandru Po-
gonat, 812.

I. Găvănescul: Din prinț de coroană
desordonat, un mare rege, Enric V,
275.

Emil Giurgiuca: George Coșbuc, 325.

Alexandru Ionescu: Scriitorul Ion Agâr-
biceanu, 165; Florin Niculescu, 519.

Petru P. Ionescu: O evocare: Dan Alex.
Boureaanu, 799.

I. Lupaș: Congresul dela Berlin și re-
percusiunile lui în istoria Români-
lor, 5.

I. Lupașcu: Cele dintâi sarcini fiscale:
Tributul și birul, 185.

Alexandru Marcu: Leopardi, poet filo-
sof, 245.

Ion Miclea: O nouă orientare în știința
modernă, 484.

Teodor Al. Munteanu: Poetul erou
George Vaida, 249; Jertfă pentru
Țară: Nicolae Murărașu, Miron Gh.
Nedioglu, Stoian Gh. Tudor, Ion

Țurcan, Constantin Ștefan Voicu-
lescu, Gheorghe Vasilescu, 734.

Florin Niculescu: Paul Valéry, 523, 677,
773.

Constantin Noica: Gânduri despre esen-
ța poeziei, 44; Nae Ionescu și spi-
ritul de școală, 353.

Gh. N. Panaitescu: Portul românesc,
dovadă a unității naționale, 256.

P. P. Panaitescu: Vlad Țepeș, 331; Dimi-
trie Cantemir, 581.

Col. Popescu Poiană: Eroul Alexandru
Baiculescu, 719.

Elena Rădulescu - Pogoneanu: Maria
Cantacuzino, 49.

Vincenzo De Ruvo: Utilitatea artei, 601.

Lidia M. Sadoveanu: Cronicarii moldo-
veni și romanul „Zodia Cancerului“,
611.

I. E. Torouțiu: Ediții critice Eminescu,
63, 224; Descoperirea unei lucrări
inedite a lui Iancu Alecsandri, 152;
Sculptorul Friederich Storck, 296;
Din ineditale lui T. Maiorescu, 409;
George Tofan, 561; Problema tradu-
cerilor, 694; O figură de baladă:
Alex. Baiculescu, 709; Muncitorimea
română în războiu, 816.

V. Trifu: Înfrângerea materialismului
ateu... sub președinția lui Titu Maio-
rescu, 492.

G. Ursu: Theodor Șerbănescu și Juni-
mea, 209; Poetul D. Nanu, 453.

I. Georgescu-Viște: Câteva lucruri din
viața de student a lui Panait Cerna,
404.

T R A D U C E R I

T. Maiorescu: Aforisme etice, estetice și critice, traducere din l. germană
și note de **I. E. Torouțiu**, 421.

DIN DOMENIUL ARTEI, ȘTIINȚEI ȘI VIETII MUZICALE

Dimitrie Cuclin: Gânduri asupra cânte-
cului popular românesc, 349.

Eugen Micu: Serenadă, 216, 293, 407,
558, 689.

CRONICĂ, RECENSIE, DĂRI DE SEAMĂ

- Victoria Ciobanu:** Europäische Literatur, 78; Ich befehle! Kampf und Tragödie des Barons Ungernsternberg de Berndt Krauhoff, 156.
- Ion Crivăț:** Bulgarska Missal, 822.
- Ștefan Cuciureanu:** Romana, 78, 159; Studii italiene, 570; Petre Stati: Antologie Latină, 568; Ramiro Ortiz: Per la storia della cultura italiana in Romania, 699; Gazeta Cărților, 823.
- Dr. Ilie Dăianu:** Charte de învătătura pentru folosuri morale și psihice pre sama fiilor sei scrisa și compusa de Georgiu Dobo preutul romanescu din Satul-Mieu (1811—1861), 304.
- Alexandru Ionescu (A. I.):** I. Petrovici: Studii istorico-filosofice, 74; C. Rădulescu-Motru: Etnicul românesc, 154; Ramuri, 238; Luceafărul, 238; Marin Ștefănescu: Filosofia creștină, 437; Emil Giurgiuca: Dincolo de pădure, 439.
- Aurel Iordănescu:** Revista Istorică Română, 571.
- Caius Jiga:** Aus grünen Wäldern weht der Wind, 313; Zeitschrift für deutsche Geisteswissenschaft, 315; Stimmen aus dem Süd-osten, 315; Neue Jahrbücher für Antike und deutsche Bildung, 315; Orientalistische Literaturzeitung, 315; Europäische Literatur, 315; Vierteljahrschrift für Sozial und Wirtschaftsgeschichte, 316; Deutsche Forschungen im Südosten, 316.
- V. Mihordea:** N. Grigoraș: Dregătorii târgurilor moldovenești și atribuțiunile lor până la Regulamentul Organic, 235.
- Teodor Al. Munteanu:** Păstorul Tutovei, 158; Cetatea Moldovei, 317, 443, 701; Revista Bucovinei, 445, 701; Cuget Moldovenesc, 702; Cetatea Moldovei, 824.
- P. P. Panaitescu:** Emil Virtosu: Foletul novel. Calendarul lui Constantin Vodă Brâncoveanu 1693—1704, 719.
- Nicolae Predescu:** Rassegna Culturale della Romania, La Rinascita, Il libro italiano nel mondo, Sophia, L'Europa Orientale, 573; Italica, 574.
- Mihai Spiridonică:** Ion Agârbiceanu: Domnișoara Ana, 234.
- Alexandru Tohăneanu:** Vasile Scurtu: Cercetări folclorice în Ugocea Românească, 442.

BIBLIOGRAFIE

80, 160, 240, 319, 447, 575, 703, 826.

PORTRETE, ILUSTRAȚII, FACSIMILE

- I. Lupăș (coperta n-rul Ianuarie); Maria Cantacuzino, 51, 59; Ștefan cel Mare și Regele Carol I, sculptură de Fr. Storck (coperta n-rul Februarie); I. Agârbiceanu (coperta n-rul Martie); Sculptorului Friederich Storck (coperta n-rul Aprilie); Regina Elisabeta în costum național, 257; Un păcurar român pe timp de ploaie (sec. XVII), 261; Un porcăr român (sec. XVII), 261; Un căraș român (sec. XVII), 262; Popa român dela sat (sec. XVII), 262; O româncă vânzătoare de lapte (sec. XVII), 263; O jupâneasă din Sibiu mergând la târg (sec. XVII), 263; Costum național (din Colecția Marchizul de Ferriol), 263; Țărancă moldoveancă (Tab. IV — după Hacquet's), 263; Bâlcu în Giurgiu, 11 Iulie 1837 (din Colecția August Raffet), 264; Plutaș din Bistrița-Neamț (după D. Asache), 264; Port femeesc din București 1870 (din albumul Carol Szathmari), 264; Port oltenesc din Caracal (albumul Carol Szathmari), 265; Sculptură de Fr. Storck: Sf. Luca, 297; Sf. Ioan, 297; Sf. Marcu, 298; Sf. Matei, 298; Madonă, 299; Spre infinit, 300; George Coșbuc (coperta n-rul Mai-Iunie); George Tofan, 563; D. Nanu (coperta n-rul Iulie-August); Dimitrie Cantemir (coperta n-rul Sept.-Oct.); Alexandru Baiculescu, Alexandru Pogonat, Dumitru Olariu, Sergiu Ludescu (Mircea Tiriung), Const. St. Voiculescu, Stoian Gh. Tudor, Dan Alex. Boureanu (coperta n-rul Nov.-Dec.); Alex. Baiculescu, 709; Maica Domnului, 733; Tomescu Ștefan, 717.

CĂRȚI APĂRUTE :

TEODOR AL. MUNTEANU, Meri domnești (Poeme)	Lei 60
C. FĂNTĂNERU, Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică (Studiu)	„ 100
G. MURNU, Tropare (Poezii)	„ 80
G. MURNU, Altare (Poezii)	„ 80
W. v. GOETHE, Faust (I și II)	
trad. de Laura M. Dragomirescu	„ 300
I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI, Strigăte de alarmă în chestia evreească	„ 80
GENERAL RADU R. ROSETTI, Mărturisiri I	„ 80
EMIL VORA, Cartea Plecărilor (Poeme)	„ 50
RONSARDA CASTRO, Opal (Poeme)	„ 70
W. v. GOETHE, Hermann și Dorothea,	
trad. de Laura M. Dragomirescu	„ 60
PETRE PAULESCU, Fuga în Azur (Poeme)	„ 40
GEORGE BAICULESCU, Activitatea folkloristică a lui Nicolae Filimon	„ 60
PETRU IROAIE, Omenia românească	„ 50
LUCIAN DUMITRESCU, Frații mei, oamenii (Poezii)	„ 70
GENERAL RADU R. ROSETTI, Mărturisiri II	„ 80
D. NESTORESCU, Plaiul (Poeme)	„ 60
STELIAN METZULESCU, Hora Fantomelor	„ 50
MARIN RADU VOINEA, Asceză (Poezii)	„ 80
O. PAPADIȚA, O viziune Românească a lumii	„ 150
EUGEN MICU, Serenadă (în sol major)	„ 100
LUCIA MIHNEA, Strune de argint (Poezii)	„ 150
GRIGORE SĂLCEANU, Poemul creațiunii (versuri)	„ 100
AUREL CHIRESCU, Stinsa oglindire (Poeme)	„ 150
RADU PĂTRĂȘCANU, Cântecul argonauților (Poeme)	„ 150
EUGENIU MICU, 10 miniaturi muzicale	„ 250
W. v. GOETHE, Götz von Berlichingen,	
trad. de Laura M. Dragomirescu	„ 100
W. v. GOETHE, Egmont,	
trad. de Laura M. Dragomirescu	„ 250

LEI 150